

Nr 13.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning); given Drottningholms slott den 30 december 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Antalet ombud vid kyrkomötet — som nu utgör 60, varav hälften prästerliga ombud och hälften lekmannaombud — utökas till 100, varav 43 prästerliga ombud och 57 lekmannaombud. Av de prästerliga ombuden skola liksom nu biskoparna i stiftet vara självskrivna. Vidare skola liksom nu de teologiska fakulteterna vid universitetet utse ombud, två från vardera fakulteten. Ökningen av antalet ombud hänför sig alltså till de kategorier, som utses genom val inom stiftet (valkretsarna).

De prästerliga ombuden för stiftet skola utses till ett antal av två för varje stift. För Lunds stift skola dock utses tre ombud; för Visby stift utses endast ett ombud.

Vid val av lekmannaombud skall varje stift bilda en valkrets. Lunds stift skall dock utgöra två valkretsar. Inom varje valkrets väljes det antal ombud,

minst två, som Konungen bestämmer. Ombuden utses liksom nu av elektorer inför en av domkapitlet förordnad valförrättare. Möjlighet beredes till proportionella val.

För val av elektorer indelas varje valkrets i distrikt på sätt domkapitlet bestämmer. Indelningen skall ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera församlingar tillsammans bilda ett distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 2 000. Icke territoriell församling bildar ett distrikt för sig.

För varje påbörjat 5 000-tal invånare i distriktet skall utses en elektor. Dock må ej i något distrikt utses flera elektorer än 10. Består distrikt av en församling, väljas elektorerne av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen. I distrikt, som består av två eller flera församlingar, skola elektorerne väljas av särskilda delegerade utsedda församlingsvis. Val av såväl elektorer som delegerade kan ske proportionellt.

Kyrkomöte skall fortfarande hållas vart femte år, såvida ej Kungl. Maj:t finner skäl sammankalla mötet oftare. Sammanträdestiden utsträcker från 30 till 35 dagar. Kyrkomötet skall äga inom sig utse en utredningsnämnd, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda och avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner överlämnat till nämnden. I utskotten och nämnden skola de prästerliga ombuden och lekmannaombuden vara representerade i proportionen 3:4. Val av ledamöter i utskott och nämnden kan ske proportionellt.

F ö r s l a g
till
F ö r o r d n i n g
angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till allmänt kyrkomöte sammanträda ombud för svenska kyrkan vart femte år, å dag och ort som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.

Kyrkomötet tillkommer att upptaga kyrkliga ärenden, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes, så ock ärenden, som av nästföregående kyrkomöte överlämnats till den i 14 § omförmälda nämnden och vari denna avgivit betänkande. Mötet äger dock ej att, utöver vad i grundlag är medgivet, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar att hos Konungen anmälas.

2 §.

Kyrkomötet består av ett hundra ledamöter, nämligen fyrtyotre prästerliga ombud och femtiosju lekmannaombud.

De prästerliga ombuden skola vara:

1) samtliga biskopar i stiftet eller, där någon biskop har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet utser i hans ställe;

2) ombud för teologiska fakulteterna, nämligen två från vardera av rikets universitet, vilka ombud professorerna vid vardera fakulteten utse bland sig på sätt de överenskomma; samt

3) tjugosex valda ombud för stiftet, nämligen tre för Lunds stift, ett för Visby stift och två för vart och ett av de övriga stiftet.

Lekmannaombuden väljas i enlighet med bestämmelserna i 6—8 §§.

För de ovan under 3) nämnda prästerliga ombuden och för lekmannaombuden skola, till samma antal och i samma ordning som stadgas beträffande ombuden, utses suppleanter att, i händelse ombud avgå eller få förfall, inträda i deras ställe.

3 §.

Ej må någon, som icke tillhör svenska kyrkan eller eljest saknar rösträtt å kyrkostämman eller som är i konkurstillstånd, vara kyrkans ombud vid kyrkomöte.

Den, som icke äger utöva prästämbetet, må ej vara prästerligt ombud, varom förmåles i 2 § under 3). Ej heller må den, som äger utöva detta ämbete, vara lekmannaombud.

Vad i första och andra styckena beträffande ombud är stadgat, äge motsvarande tillämpning i fråga om suppleant.

4 §.

Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må vid kyrkomöte närvara och deltaga i överläggningarna, men i besluten endast om de äro ombud vid mötet.

5 §.

1 mom. Rätt att deltaga i val av prästerligt ombud, varom förmåles i 2 § under 3), och suppleant för sådant ombud tillkommer envar inom stiftet kyrkoskriven prästman, som äger utöva prästämbetet.

2 mom. Valet förrättas i den ordning, domkapitlet föreskriver, med iakttagande av följande.

Valet skall ske med slutna sedlar. Valsedel må ej upptaga flera namn än det antal ombud och suppleanter som skall väljas. Namnen skola å valsedel uppföras i följd, det ena under det andra. Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Finnas å valsedel upptagna flera giltiga namn än som är medgivet, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Sammanräkning av de avgivna rösterna sker inför domkapitlet. Varje valsedel gäller såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels röst för det tredje, såsom fjärdedels röst för det fjärde, såsom femtedels röst för det femte och såsom sjättedels röst för det sjätte å valsedeln upptagna namnet.

Valda till ombud äro den eller de som erhållit högsta rösttalen.

Valda till suppleanter äro den eller de som näst efter den eller de till ombud valda erhållit högsta rösttalen. Det rösttal, suppleant uppnått, bestämmer ordningen för hans inkallande.

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

6 §.

1 mom. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar på sätt Konungen förordnar.

2 mom. Inom varje valkrets väljes det antal ombud, minst två, som Konungen bestämmer.

3 mom. Lekmannaombuden och suppleanterna för dem väljas av elektorer, utsedda på sätt i 7 § sägs.

7 §.

1 mom. För val av elektorer indelas varje valkrets i distrikt på sätt domkapitlet bestämmer.

Beträffande de territoriella församlingarna skall indelningen ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera tillsammans bilda distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelingen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 2 000.

Icke territoriell församling bildar ett distrikt för sig.

2 mom. I varje distrikt utses en elektor, om antalet invånare i distriktet ej överstiger 5 000, och ytterligare en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 5 000; dock må ej i något distrikt utses flera elektorer än tio.

3 mom. Består distrikt av en församling, väljas elektorererna av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen.

4 mom. I distrikt, som består av två eller flera församlingar, väljas elektorererna av särskilda delegerade, utsedda församlingsvis av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen.

Antalet delegerade utgör för församling	
med högst 500 invånare.....	1
» mer än 500 men högst 1 500 invånare.....	2
» » » 1 500 » » 3 000 »	3
» » » 3 000 » » 5 000 »	4
» » » 5 000 » » 7 500 »	5
» » » 7 500 » » 10 500 »	6
» » » 10 500 » » 14 000 »	7
» » » 14 000 » » 18 000 »	8
» » » 18 000.....	9.

Valbar till delegerad är den som är röstberättigad å kyrkostämman i församlingen; dock ej den som äger utöva prästämbetet.

Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordföranden i kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, ordföranden å kyrkostämman i den till folkmängden största av de i distriktet ingående församlingarna.

5 mom. Val av elektorer och delegerade skola ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. Valen skola, där de ej förrättas av delegerade, vara beredda av kyrkorådet.

6 mom. Jämte elektorerna skola på enahanda sätt utses lika många ersättare. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas.

7 mom. Valbar till elektor och ersättare är den som är röstberättigad å kyrkostämman inom distriktet; dock ej den som äger utöva prästämbetet.

8 mom. Ingår församling i kyrklig samfällighet, som avser alla i lagen om församlingsstyrelse åsyftade kyrkliga angelägenheter och ej omfattar två eller flera pastorat, skall vad ovan i denna paragraf stadgats om församling i stället äga tillämpning å samfälligheten.

9 mom. Angående besvär över val av delegerade, elektorer och ersättare skall vad i lag finnes stadgat om besvär över val av ledamöter i kyrkoråd äga motsvarande tillämpning.

8 §.

1 mom. För val av lekmannaombud och suppleanter för dem skola elektorerna inom varje valkrets sammankomma inför en av domkapitlet förordnad valförrättare.

2 mom. Domkapitlet bestämmer tid och ställe för valet samt meddelar de närmare föreskrifter som må erfordras.

3 mom. Val av lekmannaombud skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1; och lände därvid till efterrättelse vad om proportionellt valsätt är stadgat beträffande val inom kyrkofullmäktige.

Där valet icke sker proportionellt, skola elektorerna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många personer, som skola väljas. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Om ej därvid ombud till stadgat antal utsetts, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den eller de vid berörda omröstning utsedda erhållit högsta rösttalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de å förteckningen uppförda personerna; och äro de valda, som då erhållit de flesta rösterna. Mellan lika rösttal avgör lotten.

4 mom. Vid val av suppleanter för lekmannaombuden skall vad i 3 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till kyrkomötet.

5 mom. Elektor äger att för resa, som påkallas av uppdraget, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. Ersättningen gäldas, då elektorn utsetts för en församling, av denna och i andra fall till lika delar av de i distriktet ingående församlingarna.

9 §.

Därest någon väljes till ombud vid kyrkomöte för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma för vilken valkrets han vill anses vald; och åligger det honom att hos vederbörande domkapitel göra skyndsamt anmälan därom.

10 §.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom besvär, som inom trettio dagar efter valet skola hava inkommit till justitiedepartementet för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

11 §.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse ärkebiskopen har förfall, därtill förordnar.

12 §.

De till kyrkomöte från Konungen hänskjutna ärendena böra företrädesvis förekomma till behandling.

Fråga, vilken enligt vad i 1 § är sagt av någon kyrkomötets ledamot väckes, skall såsom motion för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må motion icke väckas, såvida den ej omedelbarligen föranledes av redan vid mötet fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse.

13 §.

1 mom. Å varje kyrkomöte skola tillsättas följande ständiga utskott, nämligen:

ett kyrkolagsutskott, bestående av fjorton ledamöter, för behandling av kyrkolagsfrågor samt frågor om ändring i prästerskapets privilegier;

ett expeditionsutskott, bestående av sju ledamöter, för att uppsätta förslag till de skrivelser, som, till följd av mötets beslut, skola från detsamma avlätas;

ett ekonomiutskott, bestående av sju ledamöter, för beredande av frågor om arvoden till mötets kansli och vaktbetjäning samt om mötets övriga ekonomiska angelägenheter.

2 mom. Förekomma ärenden om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, tillsättes för sådana ärenden ett beredningsutskott, bestående av kyrkomötets ordförande samt fjorton ledamöter, som utses genom val.

Yrkar någon ledamot av kyrkomötet, att i ärende, som avses i detta moment, före eller efter utskottsbehandlingen skall avgivas särskilt betänkande av mötets prästerliga ombud, äga dessa, där de så akta nödigt, förordna om sådan prästerlig beredning.

3 mom. Mötet äger, när sådant finnes behövt, tillsätta särskilt utskott för att upptaga viss fråga, som eljest tillhör kyrkolagsutskottets eller beredningsutskottets behandling.

4 mom. För beredning av de ärenden, som ej tillhöra ständigt utskotts eller beredningsutskottets behandling, må mötet tillsätta tillfälliga utskott till det antal, som av omständigheterna påkallas.

5 mom. I alla utskott skola, bortsett från beredningsutskottets självskrivne ordförande, ingå såväl prästerliga ombud som lekmannaombud så att de förras antal förhåller sig till de senare som 3 till 4.

6 mom. Efter de grunder, som angivas i 5 mom., väljas ock för varje utskott suppleanter att, när utskottsledamöter avgå eller få förfall, inträda i deras ställe. Suppleanternas antal skall motsvara de valda ordinarie ledamöternas. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

14 §.

Varje kyrkomöte äger inom sig utse en utredningsnämnd, bestående av tre prästerliga ombud och fyra lekmannaombud, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden. Jämte ledamöterna utses lika antal suppleanter.

Beträffande sättet för val av ledamöter och suppleanter i nämnden gäller vad som är stadgat om val till kyrkomötets utskott.

Nämndens verksamhet skall vara avslutad inom tid som Konungen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut; dock äger Konungen medgiva, att nämnden även sammanträder under högst två månader närmast före nästföljande kyrkomötes början.

Instruktion för nämnden fastställes av Konungen efter förslag av kyrkomötet.

15 §.

1 mom. Varje kyrkomötets ledamot äger i alla frågor en röst. Omröstning skall ske öppet. Utom i fall som avses i 2 mom. bestämmes utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägges ordföranden i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av mötets ledamöter på anmodan av ordföranden upptager ur rösturnan.

2 mom. I fråga om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense.

16 §.

Alla val inom kyrkomötet skola ske med slutna sedlar. Är ej fråga om sådant val till utskott, som enligt vad nedan sägs skall ske proportionellt, iakttages därvid, att namnsedlarna för att bliva gällande skola vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val erhållit lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Val till utskott skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många ledamöter, som motsvara det tal, vilket erhålles, om kyrkomötets hela ledamotsantal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Beträffande förfarandet vid sådant val skall gälla vad som stadgats om proportionellt val till riksdagens utskott.

Kungl. Maj:ts proposition nr 13.

17 §.

Äro ej kyrkomötets förhandlingar avslutade inom trettiofem dagar, äger Konungen ändock efter utgången av denna tid upplösa mötet.

18 §.

Arvode till kyrkomötets ledamöter och ledamöterna i utredningsnämnden så ock övriga kostnader för mötet och nämnden skola gäldas av allmänna medel.

19 §.

De ytterligare föreskrifter rörande kyrkomötets arbetssätt, som kunna anses nödiga, äger mötet fastställa i särskild arbetsordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, då förordningen den 16 november 1863 (nr 61) angående allmänt kyrkomöte upphör att gälla.

Nr 4.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning); given Drottningholms slott den 29 oktober 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet för sin del godkänner härvid fogade förslag till kyrkomötesförordning.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Förslag
till
Förordning
angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Härigenom förordnas som följer.

(Nuvarande lydelse:)

§ 1.

Till allmänt kyrkomöte sammanträda *svenska kyrkans ombud* vart femte år, å dag och ort som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.

§ 2.

Svenska kyrkans ombud skola vara samtliga biskopar i stiftet, eller, där någon av dem har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet i hans ställe väljer; *fyra bland teologiska fakultetens professorer, två från vardera av rikets universitet; en vald, med fullmakt å ordinarie ämbete eller tjänst försedd prästman från vart stift; så ock av lekmän valda ombud, nämligen ett från Visby stift, två från vardera av*

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Till allmänt kyrkomöte sammanträda *ombud för svenska kyrkan* vart femte år, å dag och ort som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.

Kyrkomötet tillkommer att upptaga kyrkliga ärenden, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes, så ock ärenden, som av nästföregående kyrkomöte överlämnats till den i 14 § omförmälda nämnden och vari denna avgivit betänkande. Mötet äger dock ej att, utöver vad i grundlag är medgivet, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önsksningar att hos Konungen anmälas.

2 §.

Ledamöterna av kyrkomötet skola vara fyrtyotvå prästerliga ombud och femtiosex lekmannaombud.

De prästerliga ombuden skola vara:

1) *samtliga biskopar i stiftet eller, där någon biskop har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet utser i hans ställe;*

2) *ombud för teologiska fakulteterna, nämligen två från vardera av rikets universitet, vilka ombud pro-*

(Nuvarande lydelse:)

de övriga stiftens samt fem från det eller de valdistrikt, Konungen med avseende å förhandenvarande förhållanden bestämmer. Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må ock vid mötet närvara och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten, där de ej äro till ombud vid mötet valda.

§ 3.

Vid vardera av rikets universitet välje förenämnda till teologiska fakulteten hörande lärare inom sig, på sätt de sig emellan överenskomma, de ombud, som för samma fakultet skola vid allmänt kyrkomöte tillstådesvara.

§ 4.

I val av de prästerliga ombuden deltaga alla inom distriktet kyrkoskrivna, till prästämbetets utövning berättigade prästmän.

(Föreslagen lydelse:)

fessorerna vid vardera fakulteten utse bland sig på sätt de överenskomma; samt

3) två ombud för vart och ett av stiftens utom Visby stift och ett ombud för sistnämnda stift, valda på sätt i 5 § sägs.

Lekmannaombuden väljas i enlighet med bestämmelserna i 6—8 §§.

För de ovan under 3) nämnda prästerliga ombuden och för lekmannaombuden skola, till samma antal och i samma ordning som stadgas beträffande ombuden, utses suppleanter att, i händelse ombud avgå eller få förfall, inträda i deras ställe.

3 §.

Ej må någon, som icke tillhör svenska kyrkan eller eljest saknar rösträtt å kyrkostämma eller som är i konkurstillstånd, vara kyrkans ombud vid kyrkomöte.

Den, som icke äger utöva prästämbetet, må ej vara prästerligt ombud, varom förmäles i 2 § under 3). Ej heller må den, som äger utöva detta ämbete, vara lekmannaombud.

Vad i första och andra styckena beträffande ombud är stadgat, äge motsvarande tillämpning i fråga om suppleant.

4 §.

Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må vid kyrkomöte närvara och deltaga i överläggningarna, men i besluten endast om de äro ombud vid mötet.

5 §.

1 mom. Rätt att deltaga i val av prästerligt ombud, varom förmäles i 2 § under 3), och suppleant för sådant ombud tillkommer envar inom

(Nuvarande lydelse:)

Valet förrättas i den ordning domkapitlet föreskriver. För varje ombud utses på lika sätt en suppleant att, i händelse av ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

(Föreslagen lydelse:)

stiftet kyrkoskriven prästman, som äger utöva prästämbetet.

2 mom. Valet förrättas i den ordning, domkapitlet föreskriver, med iakttagande av följande.

Valet skall ske med slutna sedlar. Valsedel må ej upptaga flera namn än det antal ombud och suppleanter som skall väljas. Namnen skola å valsedel uppföras i följd, det ena under det andra. Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Finnas å valsedel upptagna flera giltiga namn än som är medgivet, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Sammanräkning av de avgivna rösterna sker inför domkapitlet. Varje valsedel gäller såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels röst för det tredje och såsom fjärdedels röst för det fjärde å valsedeln upptagna namnet.

Valda till ombud äro, om ett ombud skall väljas, den som erhållit högsta rösttalet och, om två ombud skola väljas, de som erhållit högsta och näst högsta rösttalen.

Valda till suppleanter äro, om en suppleant skall väljas, den som erhållit näst högsta rösttalet och, om två suppleanter skola väljas, de som näst efter de till ombud valda erhållit högsta rösttalen. Det rösttal, suppleant uppnått, bestämmer ordningen för hans inkallande.

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

(Nuvarande lydelse:)

§ 5.

Inom varje kyrkoförsamling äga samtliga å kyrkostämman röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor och en suppleant. Om kallelse till det sammanträde, ävensom ställe därför, gälla vad i avseende å kyrkostämman särskilt är stadgat.

Två eller flera kyrkoförsamlingar inom samma stift och valdistrikt må om gemensam elektor sig förena.

Vid val av lekmännens ombud utgör Visby stift ett och vartdera av de övriga stiftet två valdistrikt. De särskilda valdistrikten bestämmas till sitt omfång av Konungen.

(Föreslagen lydelse:)

6 §.

1 mom. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar på sätt Konungen förordnar.

2 mom. Inom Visby stift väljes ett ombud och inom envar av de övriga valkretsarna det antal, som Konungen bestämmer.

3 mom. Lekmannaombuden och suppleanterna för dem väljas av elektorer, utsedda på sätt i 7 § sägs.

7 §.

1 mom. För val av elektorer indelas valkretsarna i distrikt på sätt Konungen bestämmer.

Beträffande de territoriella församlingarna skall indelningen ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera tillsammans bilda distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastorsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 5 000.

Icke territoriell församling bildar ett distrikt för sig.

2 mom. I varje distrikt utses en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare i distriktet.

3 mom. Består distrikt av en församling, väljas elektorererna av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen.

4 mom. I distrikt, som består av

Kungl. Maj:ts proposition nr 13 (Bilagor).

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

två eller flera församlingar, väljas
elektorerna av särskilda delegerade,
utsedda församlingsvis av kyrkofull-
mäktige eller, där sådana ej finnas,
å kyrkostämma i församlingen.

Antalet delegerade utgör för för-
samling

med högst 500 invånare	1
» mer än 500 men högst 1 500 invånare	2
» » » 1 500 » » 3 000 »	3
» » » 3 000 » » 5 000 »	4
» » » 5 000 » » 7 500 »	5
» » » 7 500 » » 10 500 »	6
» » » 10 500 » » 14 000 »	7
» » » 14 000 » » 18 000 »	8.

För varje påbörjat 5 000-tal invå-
nare utöver 18 000 utses ytterligare
en delegerad.

Valbar till delegerad är den som är
röstberättigad å kyrkostämma i för-
samlingen; dock ej den som äger ut-
öva prästämbetet.

Elektorsval genom delegerade skall
ske inför ordföranden i kyrkofull-
mäktige eller, där sådana icke fin-
nas, ordföranden å kyrkostämman i
den till folkmängden största av de i
distriktet ingående församlingarna.

5 mom. Val av elektor och dele-
gerade skola ske på samma sätt som
val av ledamöter i kyrkoråd.

6 mom. Jämte elektorerna skola på
enahanda sätt utses lika många ersät-
tare. Sker ej valet proportionellt,
skall tillika bestämmas den ordning,
i vilken ersättarna skola inkallas.

7 mom. Valbar till elektor och er-
sättare är den som är röstberättigad
å kyrkostämma inom distriktet; dock
ej den som äger utöva prästämbetet.

8 mom. Ingår församling i kyrklig
samfällighet, som avser alla i lagen
om församlingsstyrelse åsyftade kyrk-
liga angelägenheter och ej omfattar

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

två eller flera pastorat, skall vad ovan i denna paragraf stadgats om församling i stället äga tillämpning å samfälligheten.

9 mom. Angående besvär över val av delegerade, elektorer och ersättare skall vad i lag finnes stadgat om besvär över val av ledamöter i kyrkoråd äga motsvarande tillämpning.

8 §.

Samtliga de inom ett valdistrikt utsedda elektorer skola på kallelse sammankomma inför en inom distriktet boende, av domkapitlet förordnad valförrättare. Därvid skola elektorererna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många å kyrkostämman röstberättigade personer, som väljas skola. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Har ej det antal ombud, som väljas skall, därvid blivit utsett, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta röstetalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valda, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal avgör lotten.

För varje ombud utses ock på lika sätt en suppleant att, i händelse av ombudets förfall, i dess ställe i mötet delta.

1 mom. För val av lekmannaombud och suppleanter för dem skola elektorererna inom varje valkrets sammankomma inför en av domkapitlet förordnad valförrättare.

2 mom. Domkapitlet bestämmer tid och ställe för valet samt meddelar de närmare föreskrifter som må erfordras.

3 mom. Val av lekmannaombud skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, där est det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1; och lände därvid till efterrättelse vad om proportionellt valsätt är stadgat beträffande val inom kyrkofullmäktige.

Där valet icke sker proportionellt, skola elektorererna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många personer, som skola väljas. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Om ej därvid ombud till stadgat antal utsetts, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

de, som näst den *eller de* vid berörda omröstning *utsedda* erhållit högsta rösttalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de å förteckningen uppförda *personerna*; och äro de valda, som då *erhållit de flesta rösterna*. Mellan lika rösttal avgör lotten.

4 mom. Vid val av suppleanter för lekmannaombuden skall vad i 3 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till kyrkomötet.

5 mom. Elektor äger att för resa, som påkallas av uppdraget, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. Ersättningen gäldas, då elektorn utsetts för en församling, av denna och i andra fall till lika delar av de i distriktet ingående församlingarna.

§ 6.

Vid omröstningar till val av ombud vid kyrkomöte och av elektorer för sådana ombuds utväljande beräknas varje röst lika; och skola rösterna avgivas med slutna sedlar; dock må vid val till elektor, varom i 5 § förmäles, de väljande besluta, att valet genom öppen omröstning verkställas skall.

9 §.

Därest någon väljes till ombud vid kyrkomöte för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma för vilken valkrets han vill anses vald; och åligger det honom att

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

hos vederbörande domkapitel göra skyndsamt anmälan därom.

§ 7.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom *underdåniga* besvär, som inom *trettio* dagar efter valet skola i justitiedepartementet *ingivas* för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

§ 8.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse *att* ärkebiskopen har förfall, därtill *i nåder* förordnar.

§ 9.

Allmänt kyrkomöte tillkommer att upptaga kyrkliga mål, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes. Mötet äge dock ej att, utöver vad i grundlag kan varda medgivet, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden, samt föreställningar och önskingar att hos Konungen anmälas.

Fråga, vilken, enligt vad ovan är sagt, av någon kyrkomötets ledamot väckes, må för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må *sådan fråga ej kunna av ledamot väckas, utan såvida den av redan inom kyrkomötet fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse omedelbarligen förandle-*

10 §.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom besvär, som inom *trettio* dagar efter valet skola *hava inkommit till* justitiedepartementet för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

11 §.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse ärkebiskopen har förfall, därtill förordnar.

12 §.

De till kyrkomöte från Konungen hänskjutna ärendena böra företrädesvis förekomma till behandling.

Fråga, vilken enligt vad i 1 § är sagt av någon kyrkomötets ledamot väckes, skall såsom motion för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må motion icke väckas, såvida den ej omedelbarligen förandledes av redan vid mötet fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse.

13 §.

1 mom. Å varje kyrkomöte skola tillsättas följande ständiga utskott, nämligen:

ett kyrkolagsutskott, bestående av fjorton ledamöter, för behandling av kyrkolagsfrågor samt frågor om ändring i prästerskapets privilegier;

ett expeditiionsutskott, bestående

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

av sju ledamöter, för att uppsätta förslag till de skrivelser, som, till följd av mötets beslut, skola från det samma avlåtas;

ett ekonomiutskott, bestående av sju ledamöter, för beredande av frågor om arvoden till mötets kansli och vaktbetjäning samt om mötets övriga ekonomiska angelägenheter.

§ 10.

De från Konungen hänskjutna mål böra företrädesvis till behandling förekomma.

Är fråga om antagande av ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, bör, där de av mötets medlemmar, som till prästeståndet höra, sådant akta nödigt, innan frågan av mötet till slutlig behandling företages, betänkande däröver avgivas av dessa medlemmar samfällt eller genom personer, som de inom sig därtill utse. Arbetsordning i övrigt äger mötet självt bestämma.

2 mom. Förekomma ärenden om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, tillsättes för sådana ärenden ett beredningsutskott, bestående av kyrkomötets ordförande samt fjorton ledamöter, som utses genom val.

Yrkar någon ledamot av kyrkomötet, att i ärendet, som avses i detta moment, före eller efter utskottsbehandlingen skall avgivas särskilt betänkande av mötets prästerliga ombud, äga dessa, där de så akta nödigt, förordna om sådan prästerlig beredning.

3 mom. Mötet äger, när sådant finnes behövt, tillsätta särskilt utskott för att upptaga viss fråga, som eljest tillhör kyrkolagsutskottets eller beredningsutskottets behandling.

4 mom. För beredning av de ärenden, som ej tillhöra ständigt utskotts eller beredningsutskottets behandling, må mötet tillsätta tillfälliga utskott till det antal, som av omständigheterna påkallas.

5 mom. I alla utskott skola, bortsett från beredningsutskottets självskrivne ordförande, ingå såväl prästerliga ombud som lekmannaombud så att de förras antal förhåller sig till de senares som 3 till 4.

6 mom. Efter de grunder, som avgivas i 5 mom., väljas ock för varje

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

utskott suppleanter att, när utskottsledamöter avgå eller få förfall, inträda i deras ställe. Suppleanternas antal skall motsvara de valda ordinarie ledamöternas. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

14 §.

Varje kyrkomöte äger inom sig utse en utredningsnämnd, bestående av tre prästerliga ombud och fyra lekmannaombud, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden. Jämte ledamöterna utses lika antal suppleanter.

Beträffande sättet för val av ledamöter och suppleanter i nämnden gäller vad som är stadgat om val till kyrkomötets utskott.

Nämndens verksamhet skall vara avslutad inom tid som Konungen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut; dock äger Konungen medgiva, att nämnden även sammanträder under högst två månader närmast före nästföljande kyrkomötes början.

Instruktion för nämnden fastställs av Konungen efter förslag av kyrkomötet.

§ 11.

Varje mötets ledamot äger i alla frågor en röst. Äskas omröstning; då skall den med slutna sedlar anställas. Före rösternas uppräknande skall en ibland dem uttagas och förseglad avläggas. Befinnas, vid de öv-

15 §.

1 mom. Varje kyrkomötets ledamot äger i alla frågor en röst. Omröstning skall ske öppet. Utom i fall som avses i 2 mom. bestämmas utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Befinnas de avgiv-

(Nuvarande lydelse:)

rigas uppsummerande, rösterna lika delade, må denna sedel öppnas och giva utslaget: är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

I fråga om antagande av *ny* bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense. Vid omröstning i fråga, varom nu sagt är, varde ej någon röstsedel avlagd.

(Föreslagen lydelse:)

na rösterna lika delade, nedlägga ordföranden i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av mötets ledamöter på anmodan av ordföranden upptager ur rösturnan.

2 mom. I fråga om antagande av *eller ändring i* bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense.

16 §.

Alla val inom kyrkomötet skola ske med slutna sedlar. Är ej fråga om sådant val till utskott, som enligt vad nedan sägs skall ske proportionellt, iakttages därvid, att namnsedlarna för att bliva gällande skola vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val erhållit lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Val till utskott skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många ledamöter, som motsvara det tal, vilket erhålles, om kyrkomötets hela ledamotsantal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Beträffande förfarandet vid sådant val skall gälla vad som stadgats om proportionellt val till riksdagens utskott.

(Nuvarande lydelse:)

12 §.

Äro ej *mötets* förhandlingar avslutade inom *en månad*, äger Konungen ändock efter *den tid att mötet upplösa*.

§ 13.

Arvode till *mötets* ledamöter så ock övriga kostnader *därför* skola av *allmänna medel* gäldas.

(Föreslagen lydelse:)

17 §.

Äro ej *kyrkomötets* förhandlingar avslutade inom *trettiofem dagar*, äger Konungen ändock efter *utgången av denna tid upplösa mötet*.

18 §.

Arvode till *kyrkomötets* ledamöter och *ledamöterna i utredningsnämnden* så ock övriga kostnader *för mötet och nämnden* skola gäldas av *allmänna medel*.

19 §.

De ytterligare föreskrifter rörande kyrkomötets arbetssätt, som kunna anses nödiga, äger mötet fastställa i särskild arbetsordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, då förordningen den 16 november 1863 (nr 61) angående allmänt kyrkomöte upphör att gälla.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 15 oktober 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådet Quensel fråga om ny kyrkomötesförordning och anför därvid följande.

I. Inledning.

I förordningen den 16 november 1863 (nr 61) angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordningen), som tillkom i samband med genomförandet av representationsreformen, ha under årens lopp inga ändringar av mera genomgripande betydelse vidtagits. Kyrkomötet har i stort sett samma ställning och sammansättning som på 1860-talet. Sättet för ombudens utseende har ej heller undergått några väsentliga förändringar och jämväl verksamhetsformerna äro i huvudsak desamma. Åtskilliga förslag, syftande till genomgripande reform av kyrkomötets organisation, ha visserligen — såväl i riksdag som inom kyrkomöte — väckts, men några positiva resultat i åsyftad riktning ha ej uppnåtts.

De frågor, som jag i det följande kommer att anmäla och närmare utveckla, ha i första hand aktualiserats genom riksdagens skrivelse den 13 april 1944 (nr 179), vari begärdes utredning om ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning. Enligt skrivelsen borde utredningen i första hand taga sikte på frågan om ökad lekmanrepresentation i kyrkomötet, i samband varmed jämväl frågan om sättet för denna representationsutseende borde uppmärksammas. Därjämte borde övervägas, huruvida icke — i syfte att bereda de s. k. obefordrade prästerna möjlighet att bli representerade i kyrkomötet — en utökning av antalet prästerliga ombud vore av behovet påkallad.

I anledning av denna riksdagens framställning erhöll dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet genom Kungl. Maj:ts beslut den 8 december 1944 bemyndigande att tillkalla högst sju sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag till ändrade grunder för kyrkomötets sammansättning m. m. I direktiven för utredningen fram-

höll departementschefen bland annat, att en reformering av kyrkomötets sammansättning sammanhängde med andra spörsmål rörande kyrkomötets organisation och befogenheter, varför de av riksdagen väckta frågorna icke kunde eller borde lösas fristående. Hur långt man härutinnan borde gå, vore enligt departementschefen en avvägnings- och gränsdragningsfråga, som ingalunda vore lätt att lösa. Dessa vidare perspektiv borde i allt fall av utredningsmännen ej lämnas ur sikte. Jämväl i övrigt borde de sakkunniga vara oförhindrade att underkasta frågan om kyrkomötets arbets sätt en översyn och föreslå de åtgärder, som vore ägnade att effektivisera detta.

Med stöd av det givna bemyndigandet tillkallades såsom sakkunniga biskopen i Lunds stift E. M. Rodhe, ordförande, kanslirådet G. H. Berggren, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren J. A. Gustavson, överdirektören och chefen för fångvårdsstyrelsen H. P. Göransson, friherinnan Klara Sigrid Gunilla Hermelin, dåvarande domprosten i Härnösand G. A. E. Hultgren och ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen A. A. Lindquist.

De sakkunniga avgåvo den 22 mars 1946 betänkande med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte m. m. (SOU 1946: 32), innefattande — förutom historisk utredning och motiv — förslag till ändringar i kyrkomötesförordningen och arbetsordningen för kyrkomötet samt ett antal av förslagen föranledda följdförfattningar. De sakkunnigas förslag är på alla punkter enhälligt.

Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, statistiska centralbyrån, samtliga domkapitel, styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund samt centralstyrelserna för allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund och Sveriges allmänna organist- och kantorsförening.

Sedan Hultgren, numera biskop i Visby stift, av statsrådet Quensel erhållit uppdrag att verkställa den överarbetning av de sakkunnigas förslag, vartill remissyttrandena kunde giva anledning, avgav Hultgren med skrivelse den 3 april 1947 en promemoria i ämnet (otryckt), innefattande förslag till ny avfattning av §§ 4 och 5 i de sakkunnigas förslag till ändringar i kyrkomötesförordningen.

Över de i promemorian framlagda förslagen ha efter remiss yttranden avgivits — förutom av ovannämnda verk, myndigheter och organisationer utom styrelsen för svenska landskommunernas förbund — av kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av de teologiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund.

Innan jag övergår till behandlingen av de föreliggande frågorna, synes lämpligt att först lämna en kortfattad redogörelse för gällande bestämmelser angående kyrkomötets befogenheter, sammansättning och verksamhetsformer.

Kyrkomötets befogenheter äro fastställda dels i regeringsformen

(RF) och dels i kyrkomötesförordningen (KMF). Enligt 9 § KMF äger allmänt kyrkomöte upptaga kyrkliga mål som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes. Mötet äger dock ej att, utöver vad i grundlag medgivits, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskingar att hos Konungen anmälas. De grundlagsbestämda befogenheterna angivas i RF §§ 87, 88 och 114. Enligt 87 § erfordras för stiftande, ändring eller upphävande av kyrkolag samtycke av allmänt kyrkomöte; och enligt 88 § förhålls beträffande förklaring över kyrkolag som med sådan lags stiftande. I 114 § stadgas slutligen, att ändring eller upphävande av prästerskapets privilegier, förmåner, rättigheter och friheter icke må ske utan bifall av allmänt kyrkomöte.

Beträffande kyrkomötets sammansättning må här endast nämnas, att det består av 60 ledamöter, nämligen samtliga biskopar, fyra bland de teologiska fakulteternas professorer och 13 ordinarie prästmän, utsedda stiftsvis genom direkta val, samt 30 lekmannaombud, utsedda genom indirekta val sålunda, att först väljas elektorer församlingsvis, varefter elektorerna i sin tur utse ombud.

Kyrkomötets verksamhetsformer regleras av såväl KMF som den av kyrkomötet antagna arbetsordningen (AO). KMF innehåller härutinnan endast bestämmelser om ordförandeskapet (utövas av ärkebiskopen), motionstid, beredning av vissa frågor (antagande av ny bibelöversättning, psalmbok etc.), omröstning och sammanträdestidens längd. Arbetsordningen innehåller — förutom bestämmelser angående fullmaktsgranskning, ombudens placering, allmänna sammankomster, protokollsföring och justering samt andra ordningsföreskrifter — bestämmelser angående kyrkomötets utskott och deras sammansättning, sättet för framställande av proposition och votering. I arbetsordningen stadgas vidare, att kyrkomötets allmänna sammanträden äro offentliga, såvida ej mötet för särskilt fall annorlunda beslutat.

De sakkunnigas förslag kan i korthet sammanfattas sålunda.

Antalet lekmannaombud ökas från 30 till 48. Valbar är å kyrkostämman röstberättigad lekman, varmed förstås envar som icke är behörig till prästämbetets utövning. Den indirekta valmetoden bibehålles, men valdistriktsindelningen ändras. Varje stift bildar visserligen fortfarande som regel två valdistrikt, men uppdelningen har skett efter andra grunder. Det ena omfattar städer och den del av landsbygden, som har stadsliknande karaktär, och det andra landsbygden i övrigt. För varje valdistrikt utses 1—5 ombud, beroende på invånarantalet i distriktet. Totala antalet ombud utgör för stadsdistrikten 21 och för landsbygdsdistrikten 27. Elektorer utses församlingsvis av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman. Antalet elektorer står i relation till invånarantalet sålunda, att för varje påbörjat 5 000-tal invånare i församlingen utses en elektor. Såväl val av lekmannaombud som val av elektor skall kunna ske proportionellt.

Härutinnan ifrågasätter Hultgren den ändringen, att antalet lekmanna-

ombud ökas till 56 och att varje stift (utom Lunds) utgör ett valdistrikt. Antalet ombud för varje valdistrikt blir därigenom i flertalet fall 4. Elektorerna utses pastoratsvis. Såsom valkorporationer fungera kyrkofullmäktige, kyrkorådet eller särskilda delegerade, beroende på pastoratets sammansättning och organisation.

En överskådlig sammanställning av gällande system, de sakkunnigas förslag och Hultgrens förslag återfinnes i en vid detta protokoll fogad bilaga, till vilken hänvisas.

Antalet prästerliga ombud ökas från 30 till 36 på så sätt, att två ombud väljas inom vart och ett av de sex stift, som ha största antalet församlingspräster, och ett ombud inom vart och ett av de övriga stiften. Valbar är envar till prästämbetets utövning behörig prästman, således även icke-ordinarie församlingspräst, prästvigda lärare m. fl. Beträffande själva valmetoden ifrågasättes ingen ändring.

Hultgren har föreslagit den ändringen, att val av ombud och suppleant sammanföras på så sätt, att valsedel skall upptaga två gånger så många namn som antalet ombud valet avser. Röstvärdet för å valsedel upptaget namn bestämmes efter en sjunkande skala, beroende på namnets placering.

Antalet ombud ökas till 42.

Beträffande kyrkomötets arbetsätt föreslås de sakkunniga en utökning av kyrkomötets »ordinarie» sammanträdestid från 30 till 35 dagar. De konstitutiva reglerna om utskottsorganisationen överflyttas från arbetsordningen till kyrkomötesförordningen. I utskotten skola lekmän och präster vara representerade i proportionen 4:3. Möjlighet beredes till proportionella val av ledamöter i utskott. Ett särskilt utredningsorgan, kyrkomötets delegation, bestående av 7 ledamöter (4 lekmän och 3 präster), tillskapas med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda och avgiva yttrandet och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner överlämnat till delegationen. Bestämmelser angående omröstning och val anpassas efter vad som gäller beträffande riksdagen.

Hultgren ifrågasätter ingen ändring av förslaget i denna del.

De sakkunnigas förslag har i allmänhet tillstyrkts av remissmyndigheterna och de hörda organisationerna. Därvid har nästan undantagslöst angelägenheten av reformer på området understrukits. Särskilt förslaget om inrättande av en kyrkomötets delegation har rönt stor uppskattning.

Några myndigheter ha emellertid ifrågasatt mera vittomfattande ändringar. Domkapitlet i Uppsala har sålunda framhållit, att genomförande av de föreslagna ändringarna alltfört lämnade själva huvudfrågan — att göra kyrkomötet till ett för den svenska kyrkan i verklig mening representativt organ med å ena sidan fastare förankring i de svenska kyrkoförsamlingarna och å andra sidan ett större mått av självständighet och vidare möjligheter till initiativ och riktningsgivning — olöst. Och enligt teologiska fakultetens vid universitetet i Uppsala uppfattning erfordrades visserligen ändringar på de punkter, som innefattas i sakkunnigförslaget, men vida betydelsefullare

frågor, t. ex. angående kyrkomötets befogenheter, hade bort behandlas. Liknande tankegångar skymta i styrelsens för svenska stadsförbundets yttrande. Styrelsen har dessutom framhållit, att effekten av de föreslagna ändringarna icke kunde antagas bliva synnerligen stor.

En tveksam inställning till hela reformförslaget har kommit till uttryck i generaldirektören E. Svernes yttrande till kammarkollegiets protokoll. Enligt hans mening hade kollegiet bort uttala, att det kunde ifrågasättas, om det nu funnes anledning att vidtaga åtgärder för realiserande av de i betänkandet framlagda lagförslagen. I samma riktning har även t. f. kammarrådet P. Gavelius uttalat sig.

Jag övergår härefter till att i detalj redogöra för de olika frågorna.

II. Sättet för utseende av lekmannaombud.

1. Gällande ordning.

För val av lekmannaombud utgör Visby stift ett och vartdera av de övriga stiftet två valdistrikt. Som regel utses ett ombud för varje valdistrikt; se KMF §§ 2 och 5 samt kungörelsen den 10 maj 1946 (nr 194). Undantagen hänföra sig till Stockholms stads valdistrikt, Göteborgs stifts norra valdistrikt och de valdistrikt, varuti Lunds stift är uppdelat. Från det förstnämnda utses 3 och från ettvar av de övriga 2 ombud. Val av lekmannaombud sker inför av domkapitlet förordnad valförrättare. Valbar är envar å kyrkostämman röstberättigad person. Intet hinder möter därför att präst utses till ombud, vilket ock förekommit. Valkorporation är elektorsförsamlingen, som utgöres av församlingsvis utsedda elektorer. Storleken av elektorsförsamlingarna är beroende av antalet församlingar inom distriktet och varierar högst avsevärt. De största förekomma i Skara och Lunds stift och de minsta i Stockholms stift; se härom den såsom bilaga till detta protokoll fogade sammanställningen.

Angående val av elektorer stadgas i KMF § 5. Inom varje kyrkoförsamling — territoriell eller icke territoriell — äga samtliga å kyrkostämman röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor och en suppleant. Två eller flera församlingar inom samma stift och valdistrikt kunna dock »om gemensam elektor sig förena». Då röstning inom elektorsförsamlingen sker per capita (KMF § 6), torde dylikt samgående innebära, att vederbörande församlingar avstå från rätten att i elektorsförsamlingen var för sig bliva representerad av ett ombud. I stift, där antalet småförsamlingar är påfallande stort, ha församlingar i icke ringa utsträckning begagnat sig av denna möjlighet. I andra stift har däremot möjligheten som regel ej utnyttjats.

2. Tidigare reformförslag.

Det notoriskt ringa deltagandet i elektorsvalen är tvivelsutan en svag punkt i kyrkomötets organisation. Redan tidigt väcktes därför förslag i syfte att införa ett valsystém, som vore ägnat att öka intresset för valen. Men även andra synpunkter gjorde sig gällande. Den valmanskår, som bildats genom elektorsvalen, framstod ingalunda alltid såsom tillräckligt representativ för den allmänna meningen i kyrkliga frågor ute i landet.

I de sakkunnigas betänkande (s. 69—81) lämnas en ingående redogörelse för de olika förslag som framkommit i förevarande hänseende. Tre huvudtyper kunna därvid urskiljas:

- 1) införande av en synodalorganisation,
- 2) övergång till direkta val av lekmannaombud och
- 3) effektivisering av den nuvarande indirekta valmetoden.

Såsom framgår av betänkandet finnas utomlands förebilder till ett *synodalsystem*. För vårt lands vidkommande skulle ett sådant system åstadkommas genom legalisering och närmare reglering av redan existerande frivilliga kyrkliga organisationer, i första hand stiftsmötet, som bland annat skulle fungera såsom valkorporation vid val till kyrkomöte. Beträffande stiftsmötenas ställning må erinras om att 1946 års kyrkomöte (skrivelse nr 37) — ehuru från andra utgångspunkter — hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning i syfte att i kyrkolagen (kap. 25) få bestämmelser införda om stiftsråd och stiftsmöte. Den av kyrkomötet begärda utredningen har igångsatts genom särskild inom ecklesiastikdepartementet tillkallad sakkunnig, docenten Helge Ljungberg, men är ännu ej slutförd.

Fråga om övergång till direkta val väcktes redan vid 1910 års kyrkomöte men först 10 år senare ledde aktionerna härutinnan till resultat. I anledning av motion av dåvarande komministern H. Hallén anhöll nämligen 1920 års riksdag (skrivelse nr 191), att Kungl. Maj:t måtte utreda, under vilka förutsättningar införande av direkta val av lekmannaombud skulle kunna, i samband med en utökad lekmanrepresentation i övrigt inom kyrkan, genomföras. Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t år 1921 åt f. d. landshövdingen J. Widén att verkställa förberedande undersökningar av de i riksdagsskrivelsen berörda frågorna. I uppdraget ingick även att utreda av kyrkomötet år 1908 framförd fråga om en »fullständigare tillämpning av synodalförfattningens grundsatser». Sedan utredningsarbetet år 1923 avbrutits — Widén hade i ett den 31 maj 1923 dagtecknat betänkande (otryckt) framlagt resultatet av undersökningarna i ofullbordat skick — begärde 1925 års kyrkomöte (skrivelse nr 31), att arbetet måtte återupptagas, och tre år senare väcktes inom riksdagen en motion i samma syfte. Motionen, som även avsåg andra frågor, avslogs emellertid av riksdagen under åberopande av att säkra utgångspunkter saknades för de begärda utredningarna, innan den då aktuella frågan om rätt till utträde ur svenska kyrkan vunnit sin lösning (KU:s utl. 1928: 10). Framställningen från 1925 års kyrkomöte föranledde enligt beslut den 27 januari 1933 ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Därefter har frågan om införande av direkta

val ej vidare framförts vare sig inom riksdag eller kyrkomöte. Framhållas må emellertid, att biskop G. Aulén i motion nr 10 vid 1934 års kyrkomöte — vari hemställt om utredning av sättet för val av lekmannaombud — framkastat tanken på att lekmannaombuden skulle väljas av kyrkoråden i de olika församlingarna.

Strävandena att råda bot mot gällande icke tillfredsställande ordning för utseende av lekmannaombud ha i stället under senare tid fullföljts efter andra linjer. Samtliga framförda förslag bygga på den *i n d i r e k t a v a l m e t o d e n*, vilken emellertid skulle effektiviseras. Av särskilt intresse är det förslag, som går ut på att val av lekmannaombud skulle förrättas av den ombuds församling, som efter 1936 års domkapitelsreform har att utse lekmannaledamot av domkapitel. Fördelen med en dylik anordning vore bland annat, att ombuds församlingen stode i viss proportion till församlingarnas invånarantal. Genom en dylik proportionalism skapades förutsättningar för ökat inflytande i kyrkliga frågor från befolkningsgrupper, vilka enligt gällande ordning ha ringa möjligheter att få sina synpunkter framförda. Såsom framgår av betänkandet har sistnämnda förslag vunnit gehör hos 1938 års kyrkomöte, som hemställt om utredning i ämnet.

3. Sakkunnigbetänkandet.

De sakkunniga ha ingående behandlat de frågor, som sammanhänga med den direkta och den indirekta valmetoden för utseende av lekmannaombud. Däremot har den vid tidigare kyrkomöten ivrigt diskuterade frågan om uppbyggande av lekmanrepresentationen efter ett *s y n o d a l t s y s t e m* — en fråga som i den Widénska ofullbordade utredningen intog central ställning — avvisats utan närmare analys. Härutinnan anföra de sakkunniga i huvudsak följande.

Med anledning av den i direktiven anbefallda prövningen av andra vägar än de av riksdagen 1944 angivna ha de sakkunniga ansett sig böra undersöka, huruvida de på frivillig väg tillkomna stiftsmötena kunde tjäna såsom valkorporationer för kyrkomötet. Förslag härom ha framställts i samband med frågan om en utbyggnad av svenska kyrkans organisation i synodal riktning. Det är emellertid tydligt att den mera omfattande frågan om genomförande av synodalorganisationen i svenska kyrkans författning förlorat sin aktualitet. Betänksamheten mot en inordning av de frivilliga organen i den lagfästa kyrkliga organisationen har snarare vuxit än minskat, allteftersom dessa vunnit i omfattning och styrka. Betydande olikheter i förutsättningar inom de skilda stiften utgöra hinder icke blott för en uniformering utan även för en legalisering över huvud. Vad särskilt vidkommer det närmast för kyrkomötesvalen ifrågakommande stiftsmötet saknas alltjämt inom ett av stiften, nämligen Göteborgs stift, ett sådant organ. Att göra stiftsmötet till en legal institution och i samband därmed genomföra uniformitet med avseende på dess sammansättning och funktioner synes knappast önskvärt. I stället borde de frivilliga institutionerna få tillfälle att ännu någon tid obundna av formföreskrifter utveckla sig och stabiliseras.

Vad beträffar den *d i r e k t a v a l m e t o d e n* ha de sakkunniga — i redogörelsen för tidigare reformförslag (s. 75) — framhållit, att det vore

förvånande att missnöjet med den gällande ordningen och svårigheterna att åstadkomma en förbättring genom ändring av den indirekta valmetoden icke redan på ett tidigt stadium aktualiserat frågan om en övergång till direkt valmetod.

Orsaken härtill torde — fortsätta de sakkunniga — vara att söka däri att en indirekt valmetod alltjämt i stor utsträckning förekomme vid allmänna val. Men även sedan den direkta valprincipen börjat tillämpas inom allt vidare områden av det offentliga livet, dröjde det innan önskemål om införande av detta valsätt jämväl för kyrkomötet på allvar framfördes. Det främsta motivet av tillbakahållande natur torde varit insikten om att en sådan reform skulle kräva en stark utökning av antalet ledamöter, något som man av andra skäl icke ansåge sig böra ifrågasätta.

De sakkunniga återkomma i sina motiv (s. 93 ff.) till frågan om den direkta valmetoden och anföra härom följande.

Om det gäller att genom en förändring av valsättet åstadkomma större möjligheter för olika meningsriktningar inom kyrkan att göra sig gällande, förefaller det ligga närmast till hands, att valen av lekmannaombud till kyrkomötet i likhet med andra allmänna val skulle ske direkt av väljarna. Såsom framgår av den historiska redogörelsen ha också önskemål i denna riktning framförts i kyrkomötet åren 1910 och 1920 samt i riksdagen år 1920. Till förmån för en direkt valmetod har åberopats framför allt, att en sådan skulle medföra ett större allmänt intresse för valen och därmed indirekt för kyrkomötet.

De sakkunniga, som delat nämnda uppfattning och som även ur demokratisk synpunkt funnit ett direkt valsätt vara mest naturligt, ha börjat sitt arbete med att utreda, om det är praktiskt genomförbart att låta lekmannaombuden i kyrkomötet väljas direkt. Därvid har det emellertid visat sig, att svårigheterna med ett dylikt valsätt i detta fall äro så gott som oöverkomliga.

De sakkunniga ha härefter redogjort för resultatet av den företagna utredningen, vilken utmynnat i att de sakkunniga ansett sig icke kunna förorda införande av direkta val.

Då riktigheten av de sakkunnigas uppfattning i denna punkt svårligen torde kunna jävas, synes onödigt att här återgiva utredningen. Jag inskränker mig därför till att hänvisa till sakkunnigbetänkandet sid. 93—95.

De sakkunniga ha i stället nödgats söka andra lösningar. Därvid ha övervägts möjligheterna att komplettera kyrkomötets sammansättning med ett antal lekmannaombud, representerande särskild sakkunskap och särskilda intressen och utsedda på annat sätt än församlingarnas ombud. Huruledes dylika riksrepresentanter skulle utses, har lämnats öppet, men antydes, att de centrala kyrkliga organen — diakonistyrelsen, missionsstyrelsen och sjömansvårdsstyrelsen — liksom kyrkomusikerkåren skulle kunna fungera såsom valkorporationer. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig kunna förorda en dylik ordning. Sådana grupper, som företräda betydelsefulla intressen inom det kyrkliga livet, måste hänvisas till

att i vanlig ordning söka vinna representation inom kyrkomötet. Detta ställningstagande har motiverats på i huvudsak följande sätt.

Det kunde visserligen tänkas, att kyrkomötet med sina självskrivna och valda ombud icke erhåller sådan sammansättning, att den för ett visst ärendes behandling önskvärda expertisen står till förfogande inom mötet, särskilt då inom utskotten. I vad det gäller frågor, som angå de kyrkliga böckerna eller eljest sammanhånga med den teologiska forskningen, synas dock sådan farhågor knappast befogade, eftersom rikets samtliga biskopar och därtill fyra representanter för de teologiska fakulteterna ha plats i mötet. Något annorlunda ställer det sig beträffande andra ämnen, så exempelvis ämnen av utpräglad juridisk innebörd. Hittills synes emellertid behovet av expertis även på detta område i allmänhet varit tillgodosett. Vad de centrala kyrkliga organen beträffar, är det arbete, som där utföres, av sådan vikt för det kyrkliga livet, att det helt visst är önskvärt, att dessa organ bli företrädare inom kyrkomötet. Men så sker redan, i det att ordföranden i dessa styrelser (ärkebiskopen) och i vissa fall jämväl en eller flera av övriga styrelseledamöter äro självskrivna eller valda ombud av mötet. Även utanför de områden, som nu antytts, kunna tänkas lägen, i vilka det vore önskvärt, om kyrkomötet kunde tillföras en eller flera ledamöter med specialkunskaper av teoretisk eller praktisk natur. De sakkunniga vilja emellertid beträffande sådana fall erinra om att kyrkomötets utskott torde ha möjlighet att, på samma sätt som är brukligt inom riksdagens utskott, tillkalla den expertis, som de kunna anse erforderlig.

Tanken att komplettera kyrkomötet genom något slags riksrepresentanter, utsedda av Kungl. Maj:t eller särskilda korporationer, kunna de sakkunniga icke biträda. Att tillägga Kungl. Maj:t en sådan befogenhet synes icke öfverensstämma med folkstyrets idé. Vid val genom korporation föreligger alltid risken, att korporationsintresset och icke riksentresset blir bestämmande. Därtill kommer, att det torde vara omöjligt att finna en eller flera korporationer med den överblick över kyrkolivet i dess helhet och den personkännedom, som för ett sådant uppdrag skulle vara erforderliga. Vad beträffar de centrala kyrkliga organen, är därjämte att märka, att de, såsom i viss mån underställda kyrkomötet, icke gärna kunna tänkas erhålla rätt att utse representanter i mötet.

Efter dessa öfverväganden — som givit vid handen att en lösning av problemet om sättet för utseende av lekmannaombud icke kunde ske genom inrättande av en synodal organisation, öfvergång till direkta val eller komplettering av ombuds församlingen medelst riksrepresentanter — ha de sakkunniga stannat vid bibehållande av ett valsätt med indirekta val. Beträffande de nackdelar, som vidlåda nu gällande system, anföres i betänkandet följande.

Under kyrkomötets hittillsvarande tillvaro hade erfarenheten givit stöd åt allvarliga anmärkningar mot den gällande ordningen för elektorsval i särskilt tvenne hänseenden: *dels* har deltagandet i valen av elektor inför kyrkostämmans ordförande tiderna igenom varit utomdentligt ringa, *dels* har rätten för alla församlingar (tidigare alla pastorat) att oavsett storleken utse *en* elektor medfört, att elektorsförsamlingarna kommit att domineras av representanterna för de många mindre församlingarna. Intresset för dessa val har härigenom mången gång minskats hos de stora församlingarna, vilka trots sitt invånarantal icke ägt utse mer än en elektor. Olä-

genheterna av detta alltför onyanserade representationssätt, vilka uppmärksammades redan i motioner i riksdagen åren 1893 och 1894, ha därefter ytterligare tilltagit, allteftersom folkmängden minskat på landsbygden och ökat i städerna. Den år 1920 vidtagna ändringen i kyrkomötesförordningen, att elektorerna skulle utses av varje församling i stället för såsom tidigare av varje pastorat, avsåg att vidga basen för kyrkomötet men har, utan att åstadkomma något livligare deltagande i elektorsvalen, än mer ökat den påtalade övervikten för småförsamlingarna i elektorskollegiet.

De sakkunniga ha därefter angripit problemet med utgångspunkt från de riktlinjer, som konstitutionsutskottet i utlåtande 1944: 11 — åberopat i förutnämnda riksdagsskrivelse 1944: 179 — uppdragit. Utskottet hade antytt tre olika tillvägagångssätt för tillgodoseende av behovet av mera tidsenliga former för val av kyrkomötets lekmannaombud: att låta elektorsvalen verkställas av kyrkofullmäktige, eller, där sådana icke finnes, av kyrkostämman, att, med bibehållande av nuvarande ordning för val av elektorerna, men med upphävande av nuvarande kretsindelning inom stiftet vid val av lekmannaombud, låta dessa val företagas gemensamt av samtliga församlingsombud, samt att låta valen verkställas av den ombuds församling, som pastoratskyrkoråden utsåge för val av lekmannaombud i domkapitlet.

Beträffande sistnämnda alternativ anföra de sakkunniga.

Systemet har den fördelen, att elektorsförsamlingen skulle utgöras av en redan existerande valkorporation. Genom att elektorerna utses av pastoraten vinnes ock, att antalet elektorerna blir mindre än om, som nu är fallet, elektorerna utses av församlingarna. Men mot detta har man att väga nackdelarna vid ett så anordnat valsätt.

Enligt domkapitelslagen utses de ombud, som skola välja lekmannaledamot i domkapitel, av pastoratens kyrkoråd, d. v. s. i enförsamlingspastorat av församlingens kyrkoråd och i flerförsamlingspastorat av det s. k. pastoratskyrkorådet. Med en sådan anordning skulle emellertid vid val till kyrkomötet önskemålet om en bred och representativ väljarkår icke bli behörigen tillgodosett. Kyrkorådet i ett enförsamlingspastorat motsvarar nämligen sällan nämnda önskemål; i många fall torde ledamöterna icke uppgå till mer än fem eller sex. Samma torde förhållandet vara med de s. k. pastoratskyrkoråden. I fråga om dessa är dessutom att beakta, att de icke som de vanliga kyrkoråden äro utsedda för allmänna kyrkliga och religiösa uppgifter utan i huvudsak för behandling av ekonomiska frågor, t. ex. prästlönstillgångar. Att kyrkoherden sitter som självskriven ordförande i kyrkorådet, även i pastoratskyrkorådet, kan, eftersom rådet består av så få ledamöter, ingiva betänkligheter mot att använda rådet som valorgan.

Mot vad nu sagts kan självfallet anföras, att pastoratskyrkoråden fått sig anförtrödd uppgiften att utse ombud för val av lekmannaledamot av domkapitel och att detta såvitt nu kan bedömas icke vållat olägenheter. Vid detta påpekande må emellertid hållas i minnet, att domkapitlet är ett administrativt organ, medan kyrkomötet har andra och vidare uppgifter.

Onekligen skulle det erbjuda vissa fördelar, om elektorerna utsåges av pastorat i stället för av församling, i det att elektorernas antal då skulle kunna nedbringas. Men förutsättningen härför synes de sakkunniga vara, att åtminstone de större pastoraten hade en representativ fullmäktigeför-

samling av samma art som kyrkofullmäktige. Så är emellertid icke fallet. Det enda representativa organet inom pastoraten är pastoratskyrkostämman. Pastoratskyrkostämman är emellertid merendels mycket fåtaligt besökt, och någon förbättring härutinnan kan näppeligen förväntas, även om dess uppgifter utsträcktes till att omfatta också elektorsvalen.

Efter dessa överväganden ha de sakkunniga stannat vid den av konstitutionsutskottet framförda tanken att låta elektorsvalen verkställas av kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, av kyrkostämman. De sakkunniga ha emellertid medgivit, att även denna metod har sina brister, men ha funnit, att den likväl torde innebära bästa lösningen och därför borde läggas till grund för förslag i ämnet.

En stor fördel med detta valsätt är — fortsätta de sakkunniga — att man i de församlingar, där kyrkofullmäktige finnas, erhåller en fast representativ väljarförsamling. Enär kyrkofullmäktige obligatoriskt skola tillsättas endast i församlingar med mera än 1 500 invånare, finns visserligen fortfarande ett stort antal församlingar, som sakna kyrkofullmäktige. Härvid må man emellertid beakta dels utvecklingen, som går i den riktningen, att kyrkofullmäktige tillsättas i allt flera församlingar, och dels värdet av att åtminstone i de stora församlingarna val av elektor enligt denna metod alltid skulle komma att förrättas av fullmäktige i stället för av en ofta fåtaligt besökt och slumpvis sammansatt stämman.

En annan fördel är, att fullmäktige, i motsats till pastoratens och församlingarnas administrativa organ, städse utses genom proportionella val, varigenom olika intressen och åsiktsriktningar inom församlingarna alltid kunna bli representerade. Redan häri ligger en garanti för att väljarkåren vid elektorsvalen blir mångsidigt sammansatt. Detta kan också få direkt uttryck vid valet, om möjlighet beredes att därvid, liksom vid vissa andra val inom kyrkofullmäktige och å kyrkostämman, tillämpa proportionellt valsätt.

En olägenhet med att förlägga elektorsvalen till kyrkofullmäktige eller kyrkostämman är, att prästman därigenom kan erhålla rätt att deltaga i valet av elektor. Ej sällan äro präster ledamöter av kyrkofullmäktige, och å kyrkostämman har prästman samma befogenhet som lekman att deltaga i stämmans överläggningar och beslut.

Mot en anordning, som sålunda ger prästman möjlighet att med sin röst inverka även på valet av lekmannaombud i kyrkomötet, kunna principiella invändningar göras. Ett konsekvent fasthållande vid regeln, att ombuden i kyrkomötet skola utses av präster och lekmän var för sig, borde leda till att prästmän inom kyrkofullmäktige och å kyrkostämman icke erhöle rösträtt vid val av elektor. Inom kyrkofullmäktige skulle emellertid en bestämelse av denna innebörd kunna vålla olägenheter, särskilt med hänsyn till partiförhållandena inom fullmäktige. Vad kyrkostämman angår, ha de sakkunniga icke förbisett, att prästman, i synnerhet vid en fåtaligt besökt stämman, genom att deltaga i valet kunde komma att utöva inflytande på valutgången. I stort sett torde man emellertid knappast ha att räkna med några sådana konsekvenser. Vad som vid valet av elektor är av väsentlig betydelse är att, liksom hittills, prästman icke under några förhållanden skall kunna väljas till elektor.

De sakkunniga ha därefter behandlat frågan, huru förfaras skall med val av elektor, då två eller flera församlingar bilda en kyrklig samfäll-

lighet. I detta hänseende föreslås, att alla kyrkliga samfälligheter, med undantag av samfälligheten i Stockholm, skola var för sig utgöra enhet vid val av elektorer, men att Konungen skulle i avseende å partiella samfälligheter kunna föreskriva undantag härifrån. Beträffande motiven härför hänvisas till betänkandet (s. 100 ff.).

För att *dels* bereda åsiktsgrupper, som inom en församling visserligen äro i minoritet men likväl representera en vitt utbredd uppfattning, möjlighet att bliva representerade i elektorsförsamlingen, *dels* ock tillförsäkra de större församlingarna — särskilt stadsförsamlingarna — tillbörligt inflytande ha de sakkunniga föreslagit en komplettering av systemet med val av elektorer genom kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, på kyrkostämman i tre hänseenden.

1. Antalet elektorer bestämmes i förhållande till folkmängden i församlingen (samfälligheten).

2. Varje stift indelas som regel i ett stadsdistrikt och ett landsbygdsdistrikt.

3. Möjlighet beredes till proportionella val.

Beträffande förhållandet mellan antalet elektorer och antalet invånare i församlingen (samfälligheten) ha de sakkunniga till en början erinrat om bestämmelsen i 4 § 2 mom. lagen den 13 november 1936 om domkapitel. Enligt detta stadgande utses för pastorat med mindre folkmängd än 10 000 ett ombud, för pastorat, vars folkmängd utgör minst 10 000 men ej uppgår till 15 000, två ombud samt för pastorat, vars folkmängd utgör minst 15 000, tre ombud.

Dessa bestämmelser avse — fortsätta de sakkunniga — att tillförsäkra de större pastoraten ett mot deras folkmängd svarande större inflytande i ombudsförsamlingen och kunna med fördel läggas till grund för likartade bestämmelser rörande församlingarnas rätt att utse elektorer genom kyrkofullmäktige, respektive kyrkostämman. Då det är synnerligen angeläget, att vid val till kyrkomötet elektorsförsamlingen får en så representativ sammansättning som möjligt, torde emellertid skäl finnas för att gå vidare på den genom domkapitelslagen anvisade vägen. Den där införda principen bör enligt de sakkunnigas mening i två hänseenden få en vidgad tillämpning.

1. Därest rätten för församling att utse mera än en elektor inträder först vid en folkmängd av 10 000 personer, kommer graderingen enligt de sakkunnigas mening icke att få åsyftad verkan. Det må framhållas, att läget härvidlag till och med blir sämre vid val till kyrkomötet än vid val till domkapitlet, då i förra fallet antalet elektorer skall beräknas efter församlingarnas och icke efter pastoratens folkmängd. Om nämligen redan antalet *pastorat*, vilkas folkmängd överstiger 10 000 personer, är jämförelsevis obetydligt, är antalet *församlingar* av sådan storleksordning ännu mindre. En väsentlig förbättring skulle däremot uppnås, om rätten att utse mera än en elektor inträdde vid en folkmängd av 5 000 personer. Därigenom skulle ett stort antal mindre städer samt stadsliknande samhällen med en befolkning, sysselsatt inom handel och industri, komma bättre till sin rätt i förhållande till de många småförsamlingarna.

2. Genom att — i analogi med bestämmelserna i domkapitelslagen — maximera antalet elektorer skulle församlingar med större invånarantal

komma i ogynnsam ställning, eftersom de, huru mycket deras folkmängd än översköte ett visst tal, i detta fall 15 000, icke skulle erhålla någon ytterligare representation. Verkan härav bleve så mycket mer ogynnsam, som de större församlingarna inom sig äro mera heterogena beträffande åsikter och intressen. Om man därför vill tillgodose det ofta uttalade önskemålet om en bred och allsidig representation i kyrkomötet, bör församling i möjligaste mån erhålla rätt att utse elektor efter invånarantal. Någon övre gräns bör härvid icke ifrågakomma.

De sakkunniga föreslå därför, att för församling med en folkmängd av högst 5 000 utses en elektor, för församling, vars folkmängd överstiger 5 000 men ej 10 000, utses två elektor o. s. v.

Mot förslaget kan — framhålla de sakkunniga — invändas, att det stora flertalet småförsamlingar fortfarande komma att få proportionellt större inflytande på kyrkomötets sammansättning än de större församlingarna. Egentligen borde därför med avseende på rätten att utse elektor en ännu starkare differentiering efter församlingarnas folkmängd ske. Olägenheter-na med alltför stora elektorsförsamlingar vore dock enligt de sakkunniga så uppenbara, att det ej vore tänkbart att i detta hänseende gå längre än som föreslagits.

Enligt de sakkunniga funnes emellertid möjlighet att på annan väg tillförsäkra de större församlingarna tillbörligt inflytande, nämligen genom ändrad distriktsindelning. Härutinnan anföres i betänkandet huvudsakligen följande.

Genom en uppdelning av varje stift i stadsdistrikt och landsbygdsdistrikt komme stadsförsamlingarnas befolkning att få sin rätt till representation i kyrkomötet tillgodosedd på ett rättvisare sätt än för närvarande. Enligt ett av de sakkunniga utarbetat förslag till distriktsindelning komme Visby stift med hänsyn till sin ringa folkmängd att intaga en särställning, i det att stiftet utgör ett enda valdistrikt, gemensamt för staden Visby och landsbygden. Lunds stift indelas i tre valdistrikt, nämligen två landsbygdsdistrikt och ett stadsdistrikt. I ett vart av övriga stift finnas ett landsbygdsdistrikt och ett stadsdistrikt.

Om indelningen i valdistrikt sker på angivet sätt, blir verkan av den kvarstående disproportionen mellan småförsamlingarna och de större församlingarna med avseende på antalet elektor icke längre så framträdande. Flertalet större församlingar komma nämligen att tillhöra stadsdistrikten och kunna där i tillbörlig utsträckning komma till sin rätt. Med anordningen vinnes samtidigt, att elektorsförsamlingarna hindras från att bli alltför stora.

Vid denna indelning ha vissa församlingar med utpräglad landsbygds-karakter blivit hänförda till stadsdistrikt. Så är fallet, när landsbygdsförsamling är förenad med stadsförsamling till ett pastorat. På grund av den intressegemenskap, som i allmänhet råder mellan i ett pastorat ingående församlingar, ha de sakkunniga nämligen ansett, att distriktsindelningen skall följa pastoratsgränserna. I ett pastorat ingående församlingar ha därför — under förutsättning att de i pastoratet ingående församlingarna såsom i regel är fallet tillhöra samma stift — alltid förts till samma valdistrikt. Till stadsdistrikt ha vidare hänförts vissa nära en stad belägna landsbygdspastorat, inom vilka finnas samhällen, där invånarna i stor utsträckning ha sitt dagliga arbete inom staden. Inom vissa stift, så t. ex. Luleå stift, ha dess-

utom till stadsdistriktet hänförts pastorat, inom vilka samhällen av stadsliknande karaktär äro belägna. Vissa ojämnheter uppkomma härigenom, men sådana torde överhuvud icke kunna undvikas vid en distriktsindelning.

De sakkunniga ha icke förbisett, att med den föreslagna distriktsindelningen elektorerna i åtskilliga fall bli nödsakade att företaga längre resor än vid en indelning enligt nu gällande ordning. Med nutidens kommunikationer torde detta emellertid icke bereda nämnvärda olägenheter. De sakkunniga vilja i detta sammanhang föreslå, att elektor skall äga att av församlingen åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning för resa, som påkallas av uppdraget.

Mot den föreslagna indelningen i landsbygds- och stadsdistrikt kan måhända invändas, att utvecklingen, när det gäller riksdagsmannaval och landstingsmannaval, gått i den riktningen, att städer och landsbygd ofta föras samman till *en* valkrets. Förhållandena vid dessa val och vid valen till kyrkomötet äro emellertid icke jämförliga. Det bör därför icke finnas något hinder att tillämpa en annan ordning vid val till kyrkomötet. Vad som enligt de sakkunnigas mening gör den föreslagna ordningen påkallad, är, som förut framhållits, önskemålet att tillförsäkra stadsförsamlingarna ett väsentligt större inflytande vid valen, varigenom kyrkomötets lekmanrepresentation kan bli allsidigare.

Beträffande den proportionella valmetoden anföres i betänkandet.

Önskemålet, att skilda stiftsdelar skola bliva representerade i kyrkomötet tillgodoses med det nya valsättet även så till vida, som ökningen av antalet kyrkomötesmandat medför, att i alla landsbygdsdistrikt med undantag för de inom Strängnäs, Visby och Stockholms stift belägna mer än ett ombud skall väljas, varvid en tillräckligt stor minoritet i elektorsförsamlingen genom anlitanande av proportionell valmetod kan bli representerad. Genom att valdistrikten göras så stora som föreslagits beredes möjlighet till proportionella val av ombud även inom fyra av stadsdistrikten.

De sakkunniga ha vidare till behandling upptagit spørsmålet om valbarhet till lekmannaombud.

Enligt nuvarande ordning finnes intet hinder att präst utses till lekmannaombud, något som också undantagsvis skett. De sakkunniga ha emellertid ansett det naturligt och riktigt, att de som i kyrkomötet skola representera lekmännen själva äro lekmän. Då det gäller att bestämma begreppet »lekman» ha de sakkunniga stannat vid att föreslå att därmed skall förstås envar som icke är behörig till prästämbetets utövning. Denna bestämning av begreppet lekman har föranletts därav, att de sakkunniga för valbarhet till prästerligt ombud föreslå samma villkor som redan nu gäller för prästernas rösträtt, nämligen att vederbörande är behörig till prästämbetets utövning.

Med avseende å det författningssenliga reglerandet av de sakkunnigas förslag anföres.

I kyrkomötesförordningen synes böra angivas antalet valdistrikt i de olika stifteten. Valdistriktens omfång torde däremot böra bestämmas av Konungen. I kyrkomötesförordningen bör härom endast lämnas den föreskriften, att städerna och den del av landsbygden, som Konungen på grund av dess stadsliknande karaktär eller eljest på grund av särskilda skäl finner böra

i förevarande hänseende jämställas med stad, skola rösta för sig och återstående delen av landsbygden för sig. Vad beträffar antalet ombud inom varje valdistrikt, torde i kyrkomötesförordningen böra stadgas, att inom valdistriktet i Visby stift skall väljas ett ombud och inom ett vart av de övriga valdistrikten det antal ombud, som Konungen med avseende å förhandenvarande förhållanden bestämmer. Indelningen i valdistrikt och fördelningen av ombuden mellan distrikten torde lämpligen böra ske genom en av Konungen utfärdad kungörelse.

4. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet.

De sakkunnigas förslag under förevarande avsnitt (II) har rönt en del kritik, särskilt från domkapitlens sida. Det är väsentligen på två punkter som kritiken satts in.

1. Elektorer i församlingar, där fullmäktige saknas, skulle enligt förslaget fortfarande utses på kyrkostämman. Detta skulle bliva fallet i icke mindre än inemot $\frac{3}{5}$ av rikets församlingar. Den enda förändring i förhållande till nuvarande ordning, som skulle ske i dessa församlingar, vore att valet överflyttades från sammanträde inför kyrkostämmans ordförande till kyrkostämman, något som i sak icke skulle innebära en förbättring. Även en för detta ändamål utlyst kyrkostämman måste befaras komma att bli fåtaligt besökt och slumpvis sammansatt. Synpunkter av denna innebörd ha framförts av *domkapitlen i Växjö, Härnösand och Visby*.

2. Den föreslagna distriktsindelningen vore konstlad. I stadsdistrikt skulle bland annat sammanföras småstäder och större städer, vilka till sin struktur vore vitt skilda. Å andra sidan förelåg icke sådan olikhet mellan städer och kringliggande landsförsamlingar, att de motiverade deras hänförelse till olika valdistrikt. Det kunde även ifrågasättas, huruvida den föreslagna indelningen i praktiken skulle medföra en starkare representation i kyrkomötet för städerna än som vore fallet enligt nuvarande ordning. Stiftens uppdelning i valdistrikt minskade vidare möjligheterna för användning av proportionell valmetod vid val av lekmannaombud, eftersom i flertalet stadsdistrikt endast ett ombud skulle väljas. Beträffande den närmare innebörden av betänkligheterna mot de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende hänvisas till avgivna yttranden av *domkapitlen i Uppsala, Skara, Västerås och Luleå*.

Vidare har framhållits av *domkapitlet i Uppsala*, att småförsamlingarna enligt sakkunnigförslaget fortfarande bleve överrepresenterade, samt av *domkapitlen i Växjö och Visby*, att den proportionella valmetoden i åtskilliga fall ej kunde tillämpas.

Beträffande valbarhet till lekmannaombud har *domkapitlet i Växjö* framhållit, att den föreslagna bestämmelsen — att endast lekman är valbar — vore alltför rigorös. I praktiken skulle den innebära, att prästvigda lärare vid läroverk och seminarier, vilka ofta intoge en ledande ställning t. ex. inom kyrkobrödrarörelsen, skulle vara utestängda från möjlighet till placering inom kyrkomötet, då det icke kunde förväntas, att de

prästerliga valkorporationerna skulle utse andra än präster i aktiv församlingstjänst till ombud.

Av de positiva förslag som framkommit må framhållas, att ett flertal myndigheter — *domkapitlen* i *Uppsala*, *Strängnäs*, *Västerås*, *Växjö*, *Karlstad* och *Luleå* samt *teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala* — ifrågasatt, huruvida icke *dels* val av lekmannaombud och val av lekmanaledamot av domkapitel borde förrättas av samma valkorporation, *dels ock* i församlingar, där kyrkofullmäktige saknades, val av elektorerna borde ankomma på kyrkorådet såsom varande mera representativt för åsiktsriktningarna inom församlingen än kyrkostämman.

Vidare ha *domkapitlen* i *Strängnäs*, *Växjö*, *Visby* och *Stockholm* samt *teologiska fakulteten i Uppsala* framhållit önskvärdheten av juridisk sakkunskap i kyrkomötet, vilken skulle tillgodoses genom att högsta domstolen eller eventuellt regeringsrätten — såsom fallet är i Finland — ägde utse ett lekmannaombud.

Domkapitlet i *Strängnäs* har därjämte understött ett av Sveriges allmänna organist- och kantorsförening framfört förslag att kyrkomusikerna skulle bliva representerade i kyrkomötet genom särskilt ombud.

Slutligen har *kammarkollegiet* — som icke funnit anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag på annan punkt — föreslagit, att allenast totala kyrkliga samfälligheter och församlingar som eljest ha gemensam kyrka borde träda i församlings ställe såsom valkorporationer.

5. Hultgrens promemoria.

Hultgren har anslutit sig till den i åtskilliga remissyttranden framförda åsikten om lämpligheten av kyrkorådet såsom valorgan i församlingar, där kyrkofullmäktige saknas. Härom anföres i promemorian följande.

Kyrkorådet såsom valorgan erbjuder utan tvivel vissa fördelar framför en för elektorsvalet särskilt utlyst kyrkostämma. Det har självt valts vid en i regel jämförelsevis talrikt besökt ordinarie kyrkostämma med den garanti för en rättvis sammansättning, som detta innebär. Mot förslaget måste dock göras gällande, att ett elektorval genom kyrkorådet blir indirekt och därtill kommer att förrättas av ett litet fåtal, något som klart strider mot önskemålet att ge kyrkomötet en bredare grundval. Om man ville behålla kyrkostämman såsom valkorporation men samtidigt vinna garanti för ett mera allmänt deltagande i valet, vore det en tänkbar utväg, att elektorsvalet förrättades vid den kyrkostämma, som väljer kyrkoråd. Men en sådan anordning skulle medföra nya olägenheter, såsom bestämd mandatperiod, icke sammanfallande med intervallen mellan kyrkomötena, behov av fyllnadsval o. s. v. Då svårigheterna att lösa frågan om valkorporation i församlingar utan kyrkofullmäktige på ett principiellt mera tillfredsställande sätt äro så stora, torde förslaget om kyrkorådet såsom valorgan kunna godtagas såsom en praktiskt enkel och ur vissa synpunkter fördelaktig lösning.

Beträffande valdistriktsindelningen har Hultgren framhållit, att det måste anses som en given vinst med en indelning, varigenom den pro-

portionella valmetoden kunde komma till effektiv användning och därmed möjliggöra en mångsidigare representation. Ur denna synpunkt borde uppdelningen i landsbygds- och stadsdistrikt slopas, så att varje stift bildade ett valdistrikt.

Endast i ett fall — fortsätter Hultgren — syntes det vara skäl att överväga, om icke den nuvarande indelningen i valdistrikt bör bibehållas. Det gäller Lunds stift, som är det till folkmängden största stiftet. Stiftet bildar enligt nuvarande ordning två valdistrikt, omfattande dels Malmöhus län, dels Kristianstads och Blekinge län. Vartdera valdistriktet utgör en naturlig enhet, och genom uppdelningen tillgodoses det icke oviktiga önskemålet, att olikartade stiftsdelar skola bli representerade i kyrkomötet. För ett bibehållande av nuvarande ordning talar även den omständigheten, att det för hela stiftet avsedda antalet ombud i kyrkomötet är så stort, att även vid dess fördelning på två valdistrikt proportionellt val kan anordnas i båda valdistrikten.

Vid behandling av frågan om sättet för åstadkommande av större enheter än församlingarna vid val av elektorer har Hultgren tagit bestämmelserna i 4 § lagen om domkapitel om utseende av lekmannaombud i domkapitel till utgångspunkt. Hultgren ansluter sig därvid till de sakkunnigas uppfattning, att pastoratskyrkorådet, med hänsyn till att dess uppgift i huvudsak är av administrativ och ekonomisk natur, ej lämpar sig som valorgan men ifrågasätter — i likhet med åtskilliga av de hörda myndigheterna — huruvida icke genom ändring i sättet för utseende av den ombudsförsamling för pastoraten som utse ledamot av domkapitel samma valkorporation skulle kunna välja såväl ledamot av domkapitel som lekmannaombud till kyrkomötet. Det naturliga vore därvid att i största möjliga utsträckning utnyttja fullmäktigorganisationen. Frågan komplicerades emellertid av att fullmäktige, representerande pastoratet, ofta saknades. Det ginge ej, såsom domkapitlet i Växjö ifrågasatt, att i två- eller flerförsamlingspastorat låta de olika församlingarnas organ (kyrkofullmäktige resp. kyrkoråd) gemensamt välja elektor, enär antalet ledamöter i dessa organ icke vore så reglerat, att församlingarna genom dem skulle bli representerade i förhållande till sin folkmängd.

Hela frågan skulle — framhåller Hultgren — komma i ett annat läge, om varje pastorat, såväl enförsamlings- som flerförsamlingspastorat, hade sina kyrkofullmäktige. Det är icke tänkbart, att enbart för här ifrågavarande syfte vidtaga en så ingripande förändring i den kyrkligt kommunala lagstiftningen, som en utbyggnad av fullmäktigeinstitutionen skulle medföra. Erinras bör emellertid om att frågan om införande av gemensamma kyrkofullmäktige i pastorat bestående av två eller flera församlingar i riksdagen varit föremål för övervägande utifrån andra utgångspunkter och icke kan anses vara avförd. (KU:s utl. 1939: 5 och proposition 1942: 247). Även om detta önskemål icke för närvarande skulle komma att förverkligas, är det bakomliggande behovet av fastare former för den kyrkligt kommunala självstyrelsen inom större enheter säkerligen av bestående natur, så att det i en framtid måste tillgodoses på ett eller annat sätt. Under sådana förhållanden synes det vara lämpligt att genom en mera tillfällig anordning lösa frågan om ett representativt valorgan för utseende av kyrkomötes- och domkapitels-

elektorer inom flerförsamlingspastorat. Detta skulle kunna ske därigenom att elektorerna utses genom för varje gång särskilt tillsatta *pastoratsdelegerade*. Sådana delegerade skulle utses av de i pastoratet ingående församlingarna till ett antal, som bestämts i förhållande till församlingarnas folkmängd. I analogi med vad som föreslagits beträffande val av elektorer i enförsamlingspastorat skulle valet av delegerade förrättas av församlingarnas kyrkofullmäktige, resp. kyrkoråd. Beträffande sättet för utseende av pastoratsdelegerade kunna med fördel samma grunder tillämpas, som enligt lagen om församlingsstyrelse gälla dels beträffande antalet kyrkofullmäktige (§ 27 mom. 1), dels beträffande fördelningen av antalet mandat vid val av kyrkofullmäktige i kyrklig samfällighet (§ 27 mom. 2).

Om man väger mot varandra fördelar och nackdelar med den föreslagna anordningen jämförd med nuvarande ordning faller omedelbart i ögonen, att även elektorsvalet överlag komme att bli indirekt. Det kan dock svårigen undvikas. I flerförsamlingspastorat måste det anses vara en vinst att själva elektorsvalet uppdrages åt på bestämt sätt sammansatta delegerade och icke förrättas på tillfälligt utlysta sammanträden i församlingarna med ovisst deltagande. Även om delegerade utses genom kyrkoråden och därigenom risk för en viss ensidighet i sammansättningen föreligger, finnes det dock garantier för att samtliga i pastoratet ingående församlingar skola vara representerade och detta i förhållande till sin storlek. Besväret med en dubbel valprocedur synes sålunda uppvägas av att en såväl sakligt som tekniskt tillfredsställande lösning uppnås.

Vad elektorsförsamlingens sammansättning i övrigt beträffar, torde den av de sakkunniga i deras betänkande föreslagna och motiverade bestämmelsen, att varje församling skall äga utse en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare, böra överflyttas på pastoratet. Att låta progressionen börja vid ett lägre invånareantal, t. ex. 3 000, skulle medföra, att det medgivna antalet för de största pastoraten skulle bli för stort, för att möjligheten skulle utnyttjas, och att elektorsförsamlingen under alla förhållanden skulle bli orimligt stor.

Hultgrens förslag kan sammanfattas sålunda.

För val av lekmannaombud i kyrkomötet och lekmanaledamot i domkapitlet utgör varje stift utom Lunds stift ett valdistrikt. Valet förrättas av elektorer för stiftets samtliga pastorat. Varje pastorat utser en elektor för varje påbörjat 5 000-tal av pastoratets folkmängd. I enförsamlingspastorat utses elektorerna av församlingens kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, av dess kyrkoråd. I flerförsamlingspastorat utses elektorerna av särskilda delegerade, som väljas av de i pastoratet ingående församlingarna genom kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, av kyrkorådet. Antalet delegerade för pastoratet fastställs efter samma grunder som antalet kyrkofullmäktige (minimum 20, maximum 40). Det antal delegerade, som varje i pastoratet ingående församling skall välja, bestämmas efter samma grunder, som gälla beträffande kyrkofullmäktige i kyrklig samfällighet.

6. Remissyttranden över Hultgrens promemoria.

Flertalet av de hörda myndigheterna — *domkapitlet i Uppsala, Skara, Växjö, Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå och Stockholm* — samt *centralstyrelsen för Sveriges allmänna prästförening* ha funnit, att den verk-

ställda överarbetningen innebär en förbättring av sakkunnigförslaget, då de önskemål som framförts i remissyttrandena till stor del beaktats.

En avvisande hållning har däremot intagits av *domkapitlet i Lund, kammarkollegiet och styrelsen för svenska stadsförbundet*, vilka samtliga hävdade, att de sakkunnigas förslag om indelning i stads- och landsbygdsdistrikt vore att förorda framför den av Hultgren ifrågasatta organisationen. Till stöd för denna uppfattning har *domkapitlet i Lund* anfört i huvudsak följande.

Förslaget avser slopandet av stiftens uppdelning i särskilda valdistrikt för städerna och landsbygden och grundar sig på gjorda erinringar i remissyttrandena i detta avseende. Sålunda hade gjorts gällande, att det vore olämpligt att i stadsdistrikt sammanföra småstäder och större städer, vilka till sin struktur vore vitt skilda. Denna invändning är lätt att bemöta. I allmänhet äro stadsförsamlingarna avgjort folkrikare än landsförsamlingarna, varjämte i allmänhet en bestämd strukturskillnad finnes mellan dessa församlingar. Genom sammanförandet av de folkrikaste församlingarna inom varje stift till ett valdistrikt komma dessa församlingar mera till sin rätt vid representationen i kyrkomötet än om de skulle sammanföras med de mindre församlingarna till ett gemensamt valdistrikt. Invändningen om att det icke förelåge sådan olikhet mellan städer och kringliggande landsförsamlingar, att det motiverade deras hänförande till olika valdistrikt, faller på det faktum, att städernas förortsbebyggelse eller kring städerna liggande landsförsamlingar av ungefärligen samma struktur som städerna just avsiktligt förts till stadsdistrikten enligt de sakkunnigas förslag. Ifrågasättandet av att den föreslagna indelningen i praktiken skulle medföra en starkare representation i kyrkomötet för städerna än som med nuvarande ordning vore fallet, synes ej heller böra tillmätas någon betydelse, då väl i allmänhet elektorsförsamlingen inom sig utser kyrkomötesledamot och att i vilket fall som helst uppdelandet av elektorsförsamlingen i särskilda stads- och landsbygdsvalkretsar kommer att i allmänhet medföra, att kyrkomötesledamöterna tagas från respektive valkrets. Invändningen om att stiftens uppdelning i valdistrikt skulle minska möjligheterna för användning av proportionell valmetod, då i flertalet valdistrikt endast ett ombud skulle väljas, är ej heller hållbar, då genom förslaget om ökat antal lekmannaombud flertalet stadsdistrikt kommer att erhålla möjlighet att använda proportionell valmetod.

Då de gjorda invändningarna mot uppdelandet av stiftens i särskilda stads- och landsbygdsdistrikt icke förmått rubba de sakkunnigas starka motivering härför, håller domkapitlet före att någon ändring icke bör göras i de sakkunnigas förslag i detta avseende.

I folkkyrkans idé ligger principiellt att utseendet av ombud i kyrkomötet bör ankomma på de lokala kyrkoförsamlingarnas representativa organ. Av lättförklarliga skäl måste emellertid en elektorsförsamling skjutas in som ett mellanled mellan kyrkoförsamlingarna och kyrkomötet vid utseendet av lekmannaombud. Sådant mellanled finnes visserligen icke vid utseendet av prästerliga ombud, men har måst accepteras vid lekmannaombudens tillsättning. Hultgrens förslag innebär för det stora flertalet församlingar, att de av församlingarnas kyrkostämmor valda kyrkoråden utse delegationer, vilka i sin tur utse elektorer, som sedan stiftsvis sammanträda för utseende av lekmannaombud. Härigenom har man på ett icke försvarbart sätt eliminerat bort den omedelbarhet i nu omhandlade angelägenhet, som finnes i gällande lagstiftning mellan församling och kyrkomöte. Den dag kan mycket väl komma, då de nuvarande lugna förhållandena inom det kyrkliga området

bliva helt annorlunda. Problem kunna framkomma, som den enskilda församlingsmedlemmen direkt måste taga ställning till. Deras lösning kommer kanske att på ett avgörande sätt gestalta de kyrkliga förhållandena inom landet. Församlingarnas representativa organ böra därför enligt domkapitlets förmenande utse elektorerna. Någon ytterligare inskränkning i omedelbarheten mellan församling och kyrkomöte bör sålunda ej genomföras.

Kammarkollegiet har ifrågasatt, huruvida önskvärdheten att möjliggöra proportionella val är av så stor betydelse att *såväl* en ökning måste ske av ombudens antal utöver vad de sakkunniga föreslagit *som ock* möjligheten att säkra lekmannarepresentationen för stiftet efter skiljaktighet i näringsstruktur (landsbygd och stad) uppgivas.

Mot förslaget att göra pastoraten i stället för församlingarna till distrikt för elektorsval är — fortsätter kollegiet — i och för sig måhända icke mycket att erinra. Att införa ett system med tredubbelt medelbara val (kyrkofullmäktige, respektive kyrkoråd, delegerade och elektorer) synes däremot ägnat att ingiva betänkligheter såsom utgörande ett alltför långtgående avsteg från principen för utseende av en folkrepresentation. Metoden skulle kunna medföra, att valkorporationen för utseende av delegerade i åtskilliga fall bleve mindre än antalet valda. Men icke heller pastoratskyrkorådet synes med hänsyn till det ringa ledamotsantalet kunna godkännas såsom valkorporation. Vid sådant förhållande torde tillräcklig anledning saknas till avvikelse från de sakkunnigas förslag, att, där kyrkofullmäktige saknas, kyrkostämman, d. v. s. i förevarande fall pastoratsstämman, utser elektorer.

Svenska stadsförbundets styrelse har anfört följande.

Den viktigaste uppgiften för en reformering av kyrkomötets organisation vore att söka skapa bättre förutsättningar för att få olika meningsriktningar tillbörligt företrädda vid kyrkomötet. Ur denna synpunkt innebär de sakkunnigas förslag vissa förbättringar. Detta gäller även det just ur samma synpunkt motiverade förslaget om särskilda stadsbygds- och landsbygdsdistrikt. Vad som anförts mot en sådan anordning verkar icke övertygande. Styrelsen medger visserligen, att en dylik anordning ingalunda kan anses idealisk. Men då denna indelning i valdistrikt betecknats såsom konstlad, bör det icke förbises att från de antagna utgångspunkterna hela valordningen nog måste få en utformning, som kan förefalla konstlad vid jämförelse med sättet för val av andra offentliga representationer. Det bör besinnas, att den uppgift man här velat lösa är att finna former för val av en till numerären starkt begränsad riksrepresentation och dock med ett stort antal delvis mycket små enheter såsom primära områden i valproceduren. Det kan då behövas exceptionella åtgärder för att åtminstone i någon mån säkerställa, att intressen och meningsriktningar, som mest äro företrädda i orter av viss struktur, också få komma till sin rätt på det stadium av valproceduren när representationens sammansättning blir slutligt bestämd. Såsom ett medel i detta syfte har den tidigare föreslagna valdistriktsindelningen synts styrelsen försvarlig.

Att pastoraten skulle bli enheter för elektorsvalen kan i och för sig knappast heller utgöra någon anledning att uppgiva tanken på särskilda stadsbygds- och landsbygdsvaldistrikt för själva ombudsvalen. Av promemorian synes däremot indirekt framgå, att det räknats såsom en fördel att man genom att avstå från en sådan distriktsuppdelning skulle få utse flera ombud per distrikt, varigenom den med proportionellt val avsedda effekten

skulle bli större. Givetvis är denna synpunkt värd beaktande. Men styrelsen måste, när hänsyn toges till hela valproceduren, hysa starka tvivel om att användningen av proportionell metod vid det slutliga valet skulle annat än rent slumpvis ge ett riktigt resultat. Proportionaliteten bör självfallet hänföra sig till de primära valmanskårerna, men därvidlag kan resultatet bli allt annat än riktigt när i genomsnitt tre fjärdedelar av de slutligt väljande elektorerna utsetts genom enmansval.

Vad sedan angår förslaget om kyrkorådets medverkan i valproceduren i kyrkostämmans ställe, när fullmäktige icke finnas, delar styrelsen den uppfattningen, att kyrkorådet ofta kan vara ett bättre organ för den ifrågavarande uppgiften än kyrkostämman. Men principiellt ter det sig egendomligt att låta en uppgift av detta slag ankomma på kyrkorådet. Både genom att så göra och genom det föreslagna nya ledet i valproceduren — pastoratsdelegerade — för pastorat bestående av mer än en församling skulle man dessutom låta ombudsvalen bli så ytterligt indirekta, att det hela snarast komme att framstå såsom en verklighetsfrämmande konstruktion.

Även *statistiska centralbyrån* har ifrågasatt, huruvida icke indelningen i stads- och landsbygdsdistrikt borde bibehållas. Härutinnan anför ämbetsverket följande.

Den mest utmärkande skillnaden mellan det överarbetade förslaget och det i betänkandet framlagda ligger däri, att enligt det förstnämnda varje stift vid val av lekmannaombud till kyrkomötet i stället för att indelas i landsbygdsdistrikt och stadsdistrikt skall utgöra ett enda valdistrikt. Som motiv härför anföres bl. a. i promemorian, att den proportionella valmetoden skulle kunna komma till effektiv användning och därigenom möjliggöra en mångsidigare representation. Centralbyrån, som i detta avseende ställer sig tveksam beträffande fördelarna av det senast framlagda förslaget, är av den uppfattningen, att detsamma bör kunna godtagas endast i den mån det kan visas, att dess tillämpning ger åt elektorsförsamlingen en sammansättning, som med hänsyn till folkmängdens storlek på ett tillfredsställande sätt representerar stiftets olika församlingar. Centralbyrån finner därför i likhet med den sakkunnige, att det vid ett slopande av valkretsindelningen i stiftet blir ofrånkomligt att finna sådana ändrade former för utseendet av elektorer, att den för vissa stift påtalade disproportionen i elektorsförsamlingen mellan antalet representanter för större och mindre församlingar inom stiftet i möjligaste mån utjämnas. Den sakkunnige har i detta läge framfört förslaget att låta pastoraten utse elektorer. Självfallet skulle en dylik reform bl. a. medföra en minskning av det antal elektorer, som företräda de små församlingarnas intressen, och sålunda innebära en utveckling i önskad riktning. Centralbyrån anser emellertid, att det för ett slutgiltigt bedömande av den föreslagna metodens lämplighet erfordras en ingående kännedom om den återverkan, som metodens tillämpning inom olika stift kan väntas medföra i fråga om såväl elektorsförsamlingens storlek som dess sammansättning. Den i promemorian framlagda utredningen ger emellertid icke tillräckligt underlag för en dylik bedömning.

Därest elektorsvalen anses böra genomföras pastoratsvis, har emellertid statistiska centralbyrån i princip icke haft något att erinra i fråga om det av den sakkunnige härför framförda förslaget att i flerförsamlingspastorat låta elektorsvalen verkställas av en i föreskriven ordning utsedd valkorpo-

ration (pastoratsdelegerade) och i enförsamlingspastorat av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkorådet.

Domkapitlen i Uppsala, Linköping, Västerås, Göteborg, Växjö och Luleå samt *teologiska fakulteten i Uppsala* ha däremot ställt sig avvisande mot förslaget om införande av pastoratsdelegerade. Bestämmelserna i ämnet vore alltför invecklade och tarvade dessutom förtydligande. Antalet delegerade vore för stort, ofta större än antalet ledamöter i det organ som hade att förrätta valet. Förslaget strede mot önskemålet att förkorta avståndet mellan väljaren och det valda ombudet.

Slutligen har *domkapitlet i Västerås* — inför svårigheterna att finna en lämplig metod för effektivisering av det indirekta valsystemet — upptagit frågan om övergång till direkta val av lekmannaombud och skisserat de huvudlinjer, efter vilka bestämmelser i ämnet kunde utformas.

7. Departementschefen.

Såsom de sakkunniga framhållit är det nuvarande systemet för val av lekmannaombud till kyrkomötet i åtskilliga hänseenden föråldrat och förenat med ganska betydande olägenheter. Det är framför allt i ett hänseende som bristerna framträda. Systemet bereder ej möjlighet för breda samhällsgrupper att bli representerade i kyrkomötet i den utsträckning, som måste anses motiverad med hänsyn såväl till deras storlek som till deras delaktighet i församlinglivet. Den väsentliga orsaken härtill är, att en elektor skall utses för varje församling oavsett dess storlek. Vid val av lekmannaombud väger den röst, som avgives av en representant för en stadsförsamling på tiotusentals invånare, ej mera än den röst, som representanten för en landsförsamling på något hundratal invånare avgiver. I de fall, då endast ett lekmannaombud skall utses för varje valdistrikt, vilket är regeln, finnes vidare ingen möjlighet för olika åsiktsgrupper inom elektorsförsamlingen att samtidigt bli representerade i kyrkomötet. Med hänsyn till elektorsförsamlingarnas storleksordning kan man visserligen räkna med möjligheten av en viss utjämning; åsiktsgrupper, som ej blivit företrädda i en församling, kunna ha haft större framgång i en annan församling. Men denna utjämning kan lika väl utebliva.

En annan och väsentlig brist i gällande valsystem är, att det icke förmått skapa det intresse hos den primära väljarkåren — de å kyrkostämman röstberättigade lekmännen — som utgör en av förutsättningarna för att kyrkomötet, såsom avsikten varit, skall vara representativt även för den allmänna lekmanuppfattningen i kyrkliga frågor. Det är allmänt känt, att valutfallet ofta varit betingat av ovidkommande tillfälligheter. En liten grupp, representerande en åsikt som varit i klar minoritet inom församlingen, kan genom kraftigt uppbåd till valet få sin kandidat vald o. s. v. Den utsedde elektorn kan därför ingalunda alltid anses representera den allmänt utbredda uppfattningen i kyrkliga frågor inom församlingen.

Det notoriskt ringa intresset för elektorsvalen har även medfört för kyrkomötet såsom riksrepresentation icke önskvärda växelverkningar. Å ena

sidan har det bristande intresset lett till att kyrkomötets konstitutionella ställning och betydelse i viss mån försvagats. Å andra sidan utgör denna tendens en — och den kanske mest betydelsefulla — av orsakerna till det bristande intresset för elektorsvalen.

Målet för lagstiftningsarbetet på förevarande område måste vara att åstadkomma ett valsystem som är ägnat att göra kyrkomötet mera representativt. Kyrkomötet bör — såsom lagutskottet vid 1862—63 års riksdag framhållit — vara ett uttryck för prästerskapets och församlingarnas »gemensamma tanke».

I strävandena mot detta mål måste åtskilliga synpunkter beaktas. En viktig uppgift är, att valsystemet är ägnat att väcka stort intresse hos allmänheten för valens utgång. Ur denna synpunkt har ett system med direkta val av lekmannaombud sitt givna företräde framför ett system med indirekta val. De sakkunniga ha ingående undersökt möjligheterna att införa direkta val men kommit till det resultatet att denna väg icke är framkomlig, en uppfattning som — om jag bortser från det av domkapitlet i Västerås framkastade uppslaget — delats av samtliga hörda myndigheter och organisationer. Även jag har funnit de sakkunnigas skäl för avståndstagande från den direkta valmetoden bärande. Det synes ej erforderligt, att jag ytterligare motiverar detta ståndpunktstagande.

De sakkunniga ha vidare avvisat tanken på att låta stiftsmötena välja lekmannaombud. Denna fråga kan visserligen komma i ett annat läge, där-ets såsom ifrågasatts bestämmelser om stiftsmöte intagas i kyrkolagen eller stiftsmötena på annat sätt bliva föremål för lagstiftning. Jag finner emellertid ej anledning att låta hela frågan om kyrkomötets omorganisation vila i avvaktan på en sådan lagstiftning, om det är möjligt att genom ändring och utbyggnad av den nuvarande indirekta valmetoden få fram ett lämpligt valsystem. Såsom framgår av det följande, anser jag detta möjligt.

De sakkunnigas förslag i förevarande hänseende innebär i åtskilliga hänseenden en avsevärd förbättring i förhållande till det nuvarande systemet. Genom att antalet elektorer göres beroende av folkmängden i församlingen kunna de större församlingarna få ett ökat inflytande vid val av lekmannaombud; och utökningen av antalet lekmannaombud i förening med införande av den proportionella valmetoden bereder åtminstone i landsbygdsdistrikt och de två största stadsdistrikten (Stockholm och Göteborg) möjligheter för en åsiktsgrupp inom elektorskåren, som befinner sig i minoritet men likväl motsvarar en vitt utbredd uppfattning, att bliva representerad i kyrkomötet. Minoritetsintressena kunna även, ehuru i begränsad utsträckning, tillgodoses vid val av elektorer.

Men förslaget har ock åtskilliga brister, något som de sakkunniga själva medgivit. I flertalet församlingar skall val av elektorer fortfarande ske på kyrkostämman och antalet elektorer från småförsamlingarna står alltjämt icke i rimlig proportion till folkmängden. En församling med endast något hundratal invånare äger t. ex. utse en elektor, medan en församling med bortåt tiotusen invånare äger utse allenast två elektorer. Den kritik som rik-

tats mot uppdelningen av stiftens i landsbygds- och stadsdistrikt synes mig ock, särskilt vad beträffar de större stiftens, vara befogad.

I Hultgrens förslag ha dessa olägenheter i viss mån eliminerats. Genom att elektorsvalen anknutits till pastoraten har åstadkommit en bättre proportion mellan antalet elektorer och den folkmängd, som varje elektor representerar. Större möjligheter beredas för åsiktsgrupper, vilka befinna sig i minoritet, att såväl vid elektorsval som vid val av lekmanuambud få sina kandidater valda. Härigenom vinnes den stora fördelen, att kyrkomötet kan få en betydligt mera allsidig sammansättning än som är möjlig enligt nuvarande system.

Den kritik mot de sakkunnigas förslag, som hänfört sig till den omständigheten att val av elektorer i flertalet fall fortfarande skulle ankomma på kyrkostämman, har resulterat i förslag om att i enförsamlingspastorat utan kyrkofullmäktige valet skulle ankomma på kyrkorådet. Mot denna av praktiska skäl betingade anordning kan den principiella invändningen riktas, att kyrkorådet ej är församlingens beslutande organ utan endast dess förvaltningsorgan. Såsom påpekats av bl. a. kammarkollegiet och domkapitlet i Luleå är på denna grund förslaget ägnat att ingiva betänkligheter. Kyrkomötet är en folkrepresentation. Därmed med hänsyn till de oöverkomliga svårigheter, som äro förenade med att låta representanterna utses genom direkta val, de primära valen måste anknytas till redan befintliga församlingsorgan, måste enligt min mening valen ankomma på församlingens beslutande organ. Jag kan därför ej, trots de praktiska fördelar som äro förenade med Hultgrens förslag, ansluta mig till detsamma.

I yttrande över Hultgrens promemoria har statistiska centralbyrån framhållit, att det däri framlagda förslaget endast bör godtagas om det kan påvisas, att dess tillämpning å elektorsförsamlingen giver en sammansättning som med hänsyn till folkmängdens storlek på ett tillfredsställande sätt representerar stiftets olika församlingar, men att den i promemorian framlagda utredningen icke lämnat tillräckligt underlag för en sådan bedömning. I syfte att fylla denna lucka har jag låtit utarbete en särskild sammanställning, som intagits i den tidigare omnämnda bilagan. Av denna framgår, att antalet pastorat med mindre än 5 000 invånare utgör 1 050, motsvarande mer än hälften av samtliga pastorat i riket. Dessa småpastorat skulle, ehuru representerande allenast en ringa del av landets befolkning, få utse fler elektorer än övriga pastorat tillsammans. Vidare skulle antalet elektorer från landsbygdspastorat uppgå till 1 390, medan motsvarande antal för stadspastoraten uppgår till 695.

Det av Hultgren förordade valsystemet kan därför icke sägas uppfylla kravet på att pastoraten skola bliva representerade i kyrkomötet i förhållande till sin folkmängd, ett krav som enligt mitt förmenande i möjligaste mån ej bör eftergivas.

Då emellertid Hultgrens förslag i övrigt är förenat med betydande fördelar, har jag övertvägt möjligheterna att utbygga detsamma på sådant sätt, att angivna krav blir tillgodosett. De svårigheter, som äro förenade härmed,

ha sin grund i själva församlingsbildningen. Den uppgift man har att lösa är, såsom svenska stadsförbundets styrelse antytt, att finna en formel för val av en till numerären starkt begränsad riksrepresentation på basis av synnerligen heterogena enheter. En församling kan ha endast ett hundratal invånare, en annan uppåt 100 000; och åtskilliga pastorat finnas, som ha en folkmängd understigande 1 000 invånare. Därest man ej vill övergiva tanken på att i princip anknyta de primära valen till den bestående församlings- och pastoratsindelningen — något som enligt mitt förmenande näppeligen kan ske — synes enda utvägen vara att sammanföra de minsta församlingarna eller pastoraten till ett valdistrikt. Med hänsyn till att församlingar, vilka ingå i samma pastorat, ha många naturliga anknytningspunkter, bör därvid sådana församlingar ej hänföras till olika distrikt. Vid sammanföringen bör man i stället taga pastoraten såsom enheter.

Frågan om distriktens storleksordning är en ren lämplighetsfråga. Å ena sidan bör tillses, att till samma distrikt ej hänföras pastorat av vitt skilda strukturer. Å andra sidan få distrikten ej göras så små, att hela syftet med distriktsindelningen — att åstadkomma rimlig proportion mellan antalet elektorer och den folkmängd de representera — äventyras. Ur den senare synpunkten skulle distrikt med 10 à 15 000 invånare åstadkomma den bästa proportionen. Med hänsyn till att det därvid i åtskilliga fall skulle bliva nödvändigt att sammanföra pastorat som icke ha någon närmare samhörighet med varandra, har jag emellertid stannat vid 5 000-talet såsom den undre gränsen. Den övre gränsen bör lämpligen ej sättas högre än 10 000.

Genom en dylik distriktsindelning, vars genomförande skulle ankomma på Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande domkapitel, kan man räkna med att antalet elektorer från småpastoraten reduceras högst väsentligt. Hur stor reduktionen blir, är beroende av det sätt, på vilket distriktsindelningen genomföres, och kan därför här endast approximativt uppskattas. Man torde därvid kunna räkna med, att antalet elektorer från landsbygds-pastoraten kommer att sjunka med närmare 500. Härigenom skulle antalet elektorer från landbygdspastorat reduceras till omkring 900, medan motsvarande siffra för stadsdistrikten utgör omkring 700, en proportion som på det hela taget väl motsvarar styrkeförhållandet mellan städer och landsbygd.

Jag föreslår därför, att val av elektorer skall ankomma på pastorat i fall, då dess invånarantal överstiger 5 000. Antalet sådana pastorat är för närvarande något över 300. För att bereda möjlighet för tillämpning av proportionellt valsätt bör pastoratet kunna utse två elektorer och ytterligare en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 10 000. Genom detta system vinnes den fördelen, att elektorer som regel ej komma att utses å kyrkostämman.

I övriga pastorat, till antalet omkring 1 000, bör valet ske distriktsvis. Antalet elektorer från distriktet bestämmes efter nyss nämnd grund. Svårigheterna hänföra sig till frågan, på vad sätt i distriktet ingående pastorat gemensamt skola kunna utse en eller, där folkmängden överstiger 5 000,

två elektorer. Pastoraten kunna vara såväl enförsamlings- som flerförsamlingspastorat. De i pastoraten ingående församlingarna kunna bilda total eller partiell kyrklig samfällighet. En sådan kan ock existera mellan endast vissa av de i pastoraten ingående församlingarna. I ett pastorat kunna finnas kyrkofullmäktige, i ett annat utövas pastoratets beslutanderätt å kyrkostämman o. s. v. Med hänsyn till dessa heterogena förhållanden är det icke möjligt att låta de skilda pastoratens beslutande organ gemensamt utse elektorer. Det är därför nödvändigt att tillskapa särskilda, för ändamålet utsedda delegerade från de i pastoraten ingående församlingarna, alltså en anordning av samma art som den av Hultgren föreslagna. Mot en dylik anordning kan väl, såsom kammarkollegiet gjort, riktas den anmärkningen, att — då även elektorsvalen därigenom bliva indirekta — man tagit ett alltför långtgående steg från principen för utseende av en folkrepresentation. Denna anmärkning har sitt berättigande, men anordningen kan med hänsyn till församlingsorganisationens heterogena art ej undvikas, därest man vill tillgodose kravet på proportionalitet mellan antalet elektorer och folkmängdens storlek och samtidigt hålla elektorsförsamlingen inom en måttlig storleksram. Det senare måste tillmätas väsentlig betydelse vid bedömande av frågan om den lämpligaste organisationen av kyrkomötet. Även elektorsförsamlingens storlek bör stå i rimlig proportion till det antal lekmannaombud, som skola utses; och en mera avsevärd utökning av antalet lekmannaombud torde av skäl som de sakkunniga anfört ej kunna komma i fråga.

Nackdelarna med särskilda delegerade få emellertid ej överdrivas. Det måste anses såsom en given fördel att elektorsvalet ej ankommer på kyrkostämman. Förutsättningarna för att valet sker efter moget övervägande äro betydligt större och riskerna för att utfallet bestämmas av ovidkommande tillfälligheter avsevärt mindre, om valet ankommer på en delegeradeförsamling än om det skall ske å kyrkostämman.

Val av delegerade bör av tidigare angivna principiella skäl ankomma på de i distrikten ingående församlingarnas beslutande organ, d. v. s. kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, kyrkostämman. Antalet delegerade från varje församling bör stå i proportion till folkmängden. För att förhindra alltför stora delegeradeförsamlingar synes lämpligt, att antalet delegerade bestämmas efter följande skala:

högst 500 invånare	1 delegerad
501—1 500	» 2 delegerade
1 501—3 000	» 3 »
3 001—5 000	» 4 »
5 001—7 500	» 5 »
över 7 500	» 6 »

En konsekvens av den av mig intagna ståndpunkten — att val av elektorer skall ske pastoratsvis endast om antalet invånare i pastoratet överstiger 5 000 — är, att delegeradesystemet i vissa fall måste komma till använd-

ning även i sådana pastorat, nämligen då pastoratet består av två eller flera församlingar. Antalet delegerade bör naturligen bestämmas efter de grunder som nyss angivits. Då invånarantalet i församling, som ingår i pastoratet, kan överstiga 10 000, måste emellertid den progressiva skalan utbyggas. Detta kan lämpligen ske på följande sätt:

7 501—10 500 invånare	6 delegerade
10 501—14 000 »	7 »
14 001—18 000 »	8 »

samt ytterligare en delegerad för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 18 000.

Med detta system torde antalet delegerade i allmänhet hålla sig mellan 10—20. För exempelvis ett pastorat, bestående av 6 församlingar med en folkmängd av respektive 11 593, 2 505, 155, 303, 406 och 1 503, skulle antalet delegerade bli $(7 + 3 + 1 + 1 + 1 + 3 =) 16$.

Det av mig förordade valsystemet innebär, att val av delegerade i stor utsträckning måste förrättas på kyrkostämman. Den berättigade kritik, som riktats mot den nuvarande ordningen med val inför kyrkostämmans ordförande, drabbar därför i viss mån även mitt förslag i denna del. Udden av denna kritik torde emellertid brytas av två nya omständigheter som tillkommit. Den ena är, att valen ej längre avse elektor. Antalet delegerade är som regel så stort, att de ovidkommande tillfälligheter som kunna spelas in vid något val som regel icke torde få någon egentlig betydelse vid själva elektorsvalet. Den andra omständigheten är, att val av delegerade skall ske i den ordning lagen om församlingsstyrelse föreskriver. Detta innebär, att kyrkorådet kan bereda valärendet. Härigenom skapas viss garanti för att kandidatnomineringen ej blir slumpartad. Vidare torde genom beredningen intresset för valet bli större än enligt gällande ordning, som ej möjliggör dylik beredning.

Problemet om utseende av såväl elektor som delegerade kompliceras emellertid genom förekomsten av kyrkliga samfälligheter. Här bortses från de s. k. skolsamfälligheterna, vilkas tillvaro saknar betydelse i förevarande avseende. Övriga kyrkliga samfälligheter kunna vara bildade för vård av vissa i lagen om församlingsstyrelse omförmälda angelägenheter (partiella samfälligheter) eller för vård av alla sådana angelägenheter (totala samfälligheter). Angående bildande av båda slagen förordnar Konungen. Härtill komma de genom särskild lagstiftning bildade kyrkliga samfälligheterna i Stockholm och Göteborg. De sakkunniga ha föreslagit att — fränsett Stockholms kyrkliga samfällighet — alla kyrkliga samfälligheter, således både totala och partiella, skulle ersätta församlingarna såsom enheter vid elektorsvalen. Förelåg endast partiell samfällighet skulle dock Kungl. Maj:t kunna föreskriva, att de i samfälligheten ingående församlingarna var för sig hade att utse elektor. Kammarkollegiet har förordat, att endast totala samfälligheter och sådana församlingar som — utan att bilda kyrklig

samfällighet — ha gemensam kyrka skulle träda i församlings ställe i förevarande hänseende.

Det synes angeläget att ej komplicera valsystemet med andra särbestämmelser angående kyrkliga samfälligheter än sådana, som på grund av förhållandena äro oundgängligen nödvändiga. Församling, som ingår i total kyrklig samfällighet, har i själva verket upphört att finnas såsom kyrkokommun. Församling, som ingår i partiell samfällighet, har däremot icke förlorat sin egenskap av självständig kyrkokommun beträffande sådana angelägenheter, som ej övertagits av samfälligheten. I dylika församlingar måste därför finnas något organ, som utövar församlingens beslutanderätt. I regel utgöres detta av kyrkostämman. De partiella samfälligheterna kunna omfatta alla i lagen om församlingsstyrelse avsedda kyrkliga angelägenheter, d. v. s. de i 2 § a)—j) angivna. Är skolväsendet en den borgerliga kommunens angelägenhet, föreligger då i realiteten en total samfällighet. Vad i kyrkomötesförordningen kommer att stadgas om församling bör därför i stället äga tillämpning icke blott å total samfällighet utan även å samfällighet, som omfattar alla i lagen om församlingsstyrelse avsedda kyrkliga angelägenheter. Däremot synes anledning ej föreligga, att här likställa övriga partiella samfälligheter — vanligen för vården av pastoratsangelägenheter — med totala samfälligheter. Då de val, som enligt vad tidigare föreslagits skulle ankomma på de i dylika partiella samfälligheter ingående församlingarna, regelmässigt endast avse val av delegerade, synes det vidare ej vara av behovet påkallat att låta frågan, huruvida samfälligheten vid valet skall ersätta de i densamma ingående församlingarna, vara beroende av Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

Antalet församlingar som — utan att bilda kyrklig samfällighet — ha gemensam kyrka äro omkring 60, som regel mycket små landsförsamlingar. Att enbart för denna grupp införa specialbestämmelser synes ej heller påkallat.

Jag har därför stannat vid att föreslå, att vad som i kyrkomötesförordningen kan komma att stadgas angående församling ej skall äga tillämpning på församling som ingår i kyrklig samfällighet, omfattande alla i lagen om församlingsstyrelse avsedda kyrkliga angelägenheter, utan i stället å samfälligheten. Detta innebär bland annat, att, om i en sådan samfällighet, som utgör ett pastorat, invånarantalet överstiger 5 000, elektorsvalet ankommer på kyrkofullmäktige i samfälligheten och att, om invånarantalet är mindre, samfälligheten liksom andra till vederbörande distrikt hörande församlingar har att utse delegerade.

I detta sammanhang vill jag även beröra, huruledes elektorsvalet enligt det av mig förordade valsystemet komma att ske i sådana städer, där de i staden befintliga pastoraten tillsammans bilda en kyrklig samfällighet. Så är exempelvis fallet i Malmö och Norrköping. Dylikt pastorat består som regel av *en* församling med över 5 000 invånare och församlingens beslutanderätt utövas å kyrkostämman. Då pastorat av denna storleksordning äger utse elektorer och vad nyss föreslagits beträffande kyrklig samfällighet icke

berör frågan om rätten för sådant pastorat att utse elektorer, kommer följaktligen valen att förrättas å kyrkostämman. Det är på grund härav, som val av elektorer icke alltid ankommer på kyrkofullmäktige.

Såsom av det anförda framgår bygger det av mig här förordade valsyste- met på att val av såväl delegerade som elektorer skall kunna ske propor- tionellt. Jag föreslår därför, att erforderliga bestämmelser härom utfärdas.

Hultgren har i sin promemoria icke behandlat frågan, huru det skall för- faras med de icke-territoriella församlingarna, därest pastorat i stället för församling bildar den primära enheten vid ifrågavarande val. Enligt 9 § la- gen om församlingsstyrelse äger den, som är medlem av icke-territoriell för- samling, ej rösträtt å kyrkostämman i territoriell församling. Då i pastorat en- dast ingå territoriella församlingar, följer härav, att medlem av icke-terri- toriell församling inom ramen för det föreslagna systemet icke skulle kun- na få deltaga i val av vare sig delegerade eller elektorer. Detta nödvändiggör, att de icke-territoriella församlingarnas ställning i förevarande hänseende på ett eller annat sätt måste regleras. Spörsmålet kan lämpligen lösas på så sätt, att icke-territoriell församling äger utse en elektor för varje påbörjat 5 000- tal av församlingens medlemmar. Jag föreslår därför, att bestämmelser av sådant innehåll intages i kyrkomötesförordningen.

Mot Hultgrens förslag att Lunds stift skall utgöra två och ett vart av de övriga stiftet ett valdistrikt för val av lekmannaombud har jag intet att erinra och förordar därför detsamma. Frågan om det antal ombud, som skola utses inom varje valdistrikt, står i sådant intimt samband med frågan om antalet prästerliga ombud från stiftet, att det synes lämpligt i annat sammanhang behandla dessa frågor samtidigt. Här vill jag endast framhålla, att antalet lekmannaombud bör vara så stort, att val av ombuden kan ske proportionellt.

Beträffande själva förfarandet vid val av lekmannaombud ifrågasätter jag ingen annan ändring i gällande bestämmelser än sådana som betingas av att valet skall kunna ske proportionellt.

Vidare synes mig skäligt, att elektor — i likhet med de ombud för pasto- raten, vilka utse lekmannaedamot i domkapiteln — av pastoraten tillerkän- nes resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglemen- tet för resor, som påkallas av uppdraget. Därest valet skett distriktvis, böra kostnaderna lämpligen fördelas mellan de i distriktet ingående pastoraten.

Frågan om valbarhet till lekmannaombud sammanhänger med frågan om valbarhet såsom prästerligt ombud. Beträffande ingendera kategorien ha de sakkunniga ifrågasatt införande av föreskrift om bostadsband. Liksom nu skulle såväl präst som lekman vara valbar till ombud, oavsett inom vilken församling han vore kyrkoskriven. För den händelse någon — präst eller lekman — valts till ombud inom två eller flera valdistrikt, skulle det an- komma på den valde att bestämma, för vilket distrikt han ville anses vald, varpå den närmast i tur stående suppleanten skulle inträda i hans ställe såsom representant för det andra valdistriktet. Jag är fullt ense med de

sakkunniga härom och förordar alltså, att bestämmelser utfärdas på sätt de sakkunniga föreslagit.

Enligt nuvarande ordning finnes intet hinder att präst utses till lekmannaombud. Häri ha de sakkunniga föreslagit den ändringen, att endast lekman — varmed förstås envar, som icke är behörig till prästämbetets utövning — skulle vara valbar. Detta ändringsförslag, som motiverats med att de som i kyrkomötet skola representera lekmännen själva böra vara lekmän, har av remissmyndigheterna i stort sett lämnats utan erinran. Den kritik, som framförts på denna punkt, gäller väsentligen de prästvigda lärarnas, prästers inom diakoni och mission samt anstaltprästers ställning. Såsom de sakkunniga framhållit måste dessa befattningshavare hänföras till endera av de kategorier — präster eller lekmän — varav kyrkomötet består. Församlingspräster befinna sig i avgjord majoritet inom stiftet. På grund härav har gjorts gällande, att sannolikheten talar för att endast församlingspräster komma att utses till ombud. Frånsett att jag ej är övertygad om riktigheten härav, synes mig de av de sakkunniga åberopade skälen för ståndspunktstagande i denna fråga bärande. I detta sammanhang må även framhållas, att något hinder ej möter för lärare och anstaltspräster att övergå till församlingstjänst samt att även icke ordinarie församlingspräster skola vara valbara till prästerligt ombud. Under sådana omständigheter synes det mig riktigt att draga gränsen mellan lekmän och präster på sätt de sakkunniga gjort. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag även på denna punkt.

III. De prästerliga ombuden.

1. Gällande bestämmelser och praxis.

Såsom tidigare antytts består kyrkomötet av — förutom de 30 valda lekmannaombuden — samtliga biskopar i stiftet, 4 bland de teologiska fakulteternas professorer samt en »vald, med fullmakt å ordinarie ämbete eller tjänst försedd prästman» från varje stift. I valet av de prästerliga ombuden delta alla inom stiftet kyrkoskrivna, till prästämbetets utövning berättigade prästmän. Valet förrättas i den ordning domkapitlet föreskriver. För varje ombud utses en suppleant.

I flertalet stift förrättas valet kontraktvis inför vederbörande kontraktsprost. Därvid äga inom Skara, Strängnäs, Växjö, Göteborgs och Karlstads stift valberättigade, som äro förhindrade att inställa sig vid valet, att insända valsedlar. Röstsammanräkning sker sedermera inför domkapitlet.

I Härnösands och Luleå stift insända röstberättigade prästmän sina valsedlar direkt till vederbörande domkapitel, där röstsammanräkning sker.

I Visby stift förrättas valet på domkapitlets expedition under ordförandeskap av biskopen. Röstberättigade, som äro förhindrade att inställa sig, äga insända sina valsedlar till domkapitlet.

I Stockholms stift har valet ägt rum i huvudstaden inför av domkapitlet förordnad valförrättare. Prästman med förhinder kan till domkapitlet insända valsedel i förseglat konvolut.

2. Tidigare reformförslag.

Mot gällande ordning har — utan att några positiva förslag framkommit — den kritiken riktats att sammansättningen vore för ensidig, i det att balansen mellan representanter för kyrkans styrelse och församlingsprästerskapet rubbats av den faktiska utvecklingen genom att i stor utsträckning domkapitelsledamot valts till ombud. Vidare har påtalats — förutom de valda ledamöternas relativt höga ålder — att stadspräster vore i förkrossande majoritet i förhållande till lantpräster. Den väsentliga invändningen har emellertid riktats mot valbarhetsvillkoren i 2 § KMF, vilka omöjliggöra val av såväl icke-ordinarie församlingspräst som ock präster, verksamma inom mission och diakoni, till ombud. Resultatet av aktionerna härutinnan blev att 1926 års kyrkomöte — närmast i syfte att kunna tillföra kyrkomötet representanter för den senare kategorien — i skrivelse (nr 31) till Kungl. Maj:t framlade förslag av innebörd, att envar inom vederbörande stift kyrkoskriven, till prästämbetets utövning berättigad prästman skulle vara valbar till prästerligt ombud. Denna skrivelse har ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd, men frågan har ånyo aktualiserats genom den riksdagsskrivelse (1944:179), som föranlett nu ifrågavarande utredning.

Beträffande sättet för val av prästerliga ombud väcktes vid 1934 års kyrkomöte förslag om att valet om möjligt borde ske vid en för *hela* stiftets prästerskap gemensam sammankomst. Förslaget föranledde ingen kyrkomötets åtgärd.

Angående den närmare innebörden av här berörda reformprojekt hänvisas till sakkunnigbetänkandet.

3. Sakkunnigbetänkandet.

För att erhålla en överblick över huruledes de valda prästerliga ombuden fördela sig på olika tjänstgrupper ha de sakkunniga låtit utarbeta följande sammanställning (siffrorna inom parentes under 1938 och 1941 utmärka antalet domkapitelsledamöter, som varit präster):

	1868	1878	1888	1898	1908	1918	1929	1938	1941
Domprostar	2	4	6	2	2	3	3	5	5
Teologie professorer	—	2	1	—	—	—	—	—	—
Teologie lektorer	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Prostar	8	3	5	8	9	8	7	6 (2)	3 (3)
Kyrkoherdar	—	2	1	3	2	2	2	2	4 (1)
Komministrar	1	1	—	—	1	—	1	—	1

De sakkunniga kommentera tabellen med följande.

Siffrorna utvisa, att under de två första decennierna av kyrkomötets tillvaro domprostar och andra capitulares invalts i stegrad utsträckning. Den ändring härvidlag, som sedermera inträtt, har medfört, att andra brister i sammansättningen starkare fallit i ögonen, såsom det tiderna igenom lika svaga inslaget av yngre präster i lägre tjänsteställning och av lantpräster. Emellertid har på ett överraskande sätt frågan om stiftsstyrelsernas överrepresentation på nytt blivit aktuell genom valen till de båda sista kyrkomötena. Genom domkapitelsreformen år 1936 ha prästerna i stiftet fått befogenhet att insätta ett ombud i domkapitlet. I icke så få fall har det syns prästerna naturligt att i kyrkomötet insätta samme person, som befunnits värd förtroendet att representera dem i domkapitlet. Följden har blivit, att stiftsstyrelsernas synpunkter och intressen aldrig varit så starkt företrädade som vid 1938 och 1941 års kyrkomöten.

Det är givet, att betydelsen av denna utveckling icke får överdrivas. De valda ombuden i domkapitel representera nämligen där församlingsintresset och kunna ej heller såsom ledamöter i kyrkomötet anses övervägande företräda den centrala kyrkliga administrationens synpunkter. Det kan till och med vara värdefullt med ett betydande antal kyrkomötesombud, som representera en sådan samsyn. Å andra sidan kan det ej bestridas, att utvecklingen i detta hänseende kan leda till en alltför stor likformighet. Detta förhållande understryker sålunda på sitt sätt önskvärdheten av en utökning även av antalet prästerliga ombud, som skulle kunna tillgodose behovet av representanter jämväl för det yngre prästerskapet. Att på annat sätt motverka ensidighet torde icke vara möjligt.

De sakkunniga anse sig i detta sammanhang även böra framhålla, att den nu lämnade redogörelsen icke ger en fullständig inblick i storleken av stiftsstyrelsernas representation i kyrkomötet. För bedömande av denna representations storlek bör nämligen hänsyn även tagas till antalet *lekmannaombud* i kyrkomötet, som samtidigt varit medlemmar av domkapitel. En undersökning härutinnan visar, att denna kategori, vilken tidigare utgjort en obetydlighet, efter 1936 års domkapitelsreform plötsligt blivit en betydande grupp. Anledningen härtill är, att församlingarna i stiftet liksom prästerna efter denna reforms genomförande fått rätt att utse ett ombud i domkapitlet. Av enahanda skäl, som anförts för prästernas vidkommande, väljas dessa lekmannaledamöter i domkapitlet i ett icke ringa antal fall till lekmannaombud i kyrkomötet. Vid 1938 års kyrkomöte utgjorde sålunda antalet lekmannaombud med säte i domkapitel fem och vid 1941 års kyrkomöte sju.

De sakkunniga ha härefter upptagit olika detaljfrågor till behandling. Resultatet av gjorda överväganden är, att någon ändring ej ifrågasättes beträffande biskoparnas självskrivenhet och de teologiska fakulteternas ombud eller i fråga om *rösträtten* vid val av prästerligt ombud. Ståndpunkts-tagandet i sistnämnda fråga har motiverats med i huvudsak följande.

Genom rösträttens begränsning till sådana prästmän, som äro behöriga till prästämbetets utövning, uteslutas de, som avsatts eller skilts från prästämbetet eller frivilligt lämnat detsamma, liksom ock de präster, som av särskild anledning ej äga utöva sitt ämbete. Samma inskränkning gäller enligt lagen om domkapitel beträffande rösträtt vid val av prästerlig ledamot i domkapitel.

De sakkunniga ha tagit under övervägande, huruvida ej — utom nyss-

nämnda kategorier — även vissa särskilda grupper av till prästämhetets utövning behöriga prästmän borde fräntagas rätten att deltaga i val av prästerliga ombud till kyrkomötet. Eftersom prästerna i kyrkomötet i första hand böra vara ombud för det i församlingstjänst stående prästerskapet, kan det nämligen ifrågasättas, om icke med hänsyn härtill rösträtt bör tillkomma endast sådana prästmän, som äro anställda i församlingstjänst. Från rösträtt skulle då uteslutas t. ex. sådana prästmän, som äro anställda enbart vid läroanstalter, sjukhus, fångvårdsanstalter, kyrkliga styrelser och andra liknande institutioner, ävensom prästmän som avgått med emeritilön. Det må erinras, att enligt 3 § lagen om domkapitel rösträtt vid val av prästerlig ledamot i domkapitel ej tillkommer prästman, som åtnjuter emeritilön, ej heller annan prästman som icke innehar prästerlig tjänst, så framt han uppnått 65 års ålder.

Såsom ett skäl för att frångå nyss uppräknade grupper av prästmän rösträtt, vid val av prästerliga ombud har anförts, bland annat, att dessa grupper, särskilt emeriti, skulle med sina röster kunna på ett avgörande sätt inverka på valet. De sakkunniga har för att kunna bedöma denna fråga låtit verkställa en utredning, huru prästmännen inom olika stift den 1 januari 1946 fördelat sig med hänsyn till tjänster och anställningar m. m. Av utredningen (betänkandet s. 111) framgår, att antalet präster, som icke äro anställda i församlingstjänst, är jämförelsevis litet inom vart och ett av stiftet.

Ett uteslutande av vissa kategorier av prästmän från rösträtt skulle i tillämpningen leda till mycket otillfredsställande konsekvenser.

Därest prästmän av särskilda kategorier utestängas från rätten att deltaga i valet av prästerliga ombud och — som en följd därav — jämväl från möjligheten att utses till prästerliga ombud i kyrkomötet, måste de i stället likställas med lekmän i fråga om såväl rösträtt som valbarhet. De skulle alltså äga deltaga i val av elektorer och själva kunna utses till elektorer. I förra hänseendet — rätten att utse elektorer — ha de sakkunniga uttalat sig för att sådan rätt icke fränkännes prästman. Däremot ha de sakkunniga hävdadt, att prästman liksom nu är fallet icke bör kunna väljas till elektor. På anförda skäl ha de sakkunniga vidare föreslagit, att lekmannaombuden skola vara lekmän.

Beträffande valsättet ha de sakkunniga endast föreslagit den ändringen, att valet skulle ske med slutna sedlar. Någon speciell motivering härför har ej anförts men förslaget är uppenbarligen betingat av att de sakkunniga framhållit önskvärdheten av att präster i alla stift erhöles rätt att insända sina valsedlar med posten, något som förutsätter att valet sker med slutna sedlar. Till stöd för bibehållandet i övrigt av gällande bestämmelser om valsättet anføres i betänkandet.

Den praxis vid valets anordnande, som utbildat sig i stiftet, har givit anledning till erinringar. Sålunda har såsom en olägenhet framhållits, att möjlighet saknas till för stiftet gemensam överläggning, både när, såsom fallet är i de flesta av stiftet, valet förrättas kontraktvis, och när det sker genom valsedlarnas insändande till domkapitlet. Inom vissa stift hade emellertid prästerskapet självt sökt avhjälpa denna olägenhet genom inrättande av särskild valnämnd eller genom anordnande av överläggningar i samband med prästmöte eller dylik sammankomst. Enahanda syfte hade den vid 1934 års kyrkomöte väckta motionen om valens anordnande i samband med allmänt prästmöte, stiftsmöte eller annan sammankomst. Olikheterna

mellan stiftet och särskilt de av de långa avstånden vållade svårigheterna i de norrländska stiftet ha dock synt så stora, att förslag om gemensam valförrättning inom stiftet hittills blivit utan framgång.

De sakkunniga anse för sin del, att det vore värdefullt, om valet i fortsättningen kunde ske genom för stiftet gemensam valförrättning. En sådan anordning skulle nämligen, såsom förut i olika sammanhang berörts, medföra stora fördelar. Den är emellertid å andra sidan förenad med betydande svårigheter. En anknytning av valet till allmänt prästmöte erbjuder i och för sig en tilltalande utväg. Till förmån härför kan åberopas, att val av prästerlig ledamot i domkapitlet förrättas vid prästmöte. Men förslaget skulle kräva, att bestämda mandatperioder infördes. Dessa skulle därtill icke sammanfalla med perioderna mellan kyrkomötena. Ytterligare tillkommer, att prästmötena hållas på olika tider i olika stift. Vad som anförts om prästmötena gäller i än högre grad om stiftsmötena, där sådana finnas. Att utan anknytning till prästmöte eller dylikt föreskriva valsammankomst på centralt belägen plats inom stiftet har ävenledes sina svårigheter. I detta fall torde sålunda något större valdeltagande ej kunna påräknas, därest icke resekostnadsersättning tillerkännes prästerna. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig böra för detta speciella fall föreslå införande av reseersättning; denna fråga torde böra tagas upp i samband med en blivande revision av det prästerliga avlöningssystemet.

Däremot föreslås, såsom i inledningen antytts, den ändringen beträffande valbarhetsvillkoren att envar till prästämbetets utövning berättigad präst skulle kunna ifrågakomma till prästerligt ombud. Till stöd härför åberopas i huvudsak följande.

Frågan om ett upphävande av den inskränkning i valbarheten, som gällande bestämmelser innebära, har tidigare varit före. I direktiven för sakkunnigutredningen erinras om att 1926 års kyrkomöte beslutat framställning i sådan riktning. Ehuru beslutet närmast motiverades av önskemålet att möjliggöra för prästerliga befattningshavare inom mission och diakoni att väljas till ledamöter av kyrkomötet, medverkade till beslutet också en önskan att öppna tillträde till kyrkomötet för obefordrade prästmän i församlingstjänst för att motverka den ensidighet med avseende på ålder och tjänsteställning, som pröglat sammansättningen av den prästerliga avdelningen vid kyrkomötena.

De sakkunniga vilja understryka värdet av att möjlighet beredes att till ombud i kyrkomötet välja präster av nämnda kategorier, varigenom kyrkomötet skulle kunna tillföras såväl särskild sakkunskap som ny initiativkraft och arbetshåg.

Det av 1926 års kyrkomöte fattade beslutet innebar, att rösträts- och valbarhetsbestämmelserna skulle sammanfalla och att således valbarhet skulle tillerkännas »alla inom distriktet kyrkoskrivna, till prästämbetets utövning berättigade prästmän». Bortsett från frågan om bostadsband anse de sakkunniga i likhet med 1926 års kyrkomöte, att vid kyrkomötesvalet valbarhet bör tillkomma samtliga de kategorier av prästmän, som äga rösträtt. Valbarheten bör följaktligen utsträckas ej blott till de obefordrade prästmännen i församlingstjänst och ovanberörda befattningshavare inom mission och diakoni utan även till de andra kategorier av prästmän, s. k. anstaltspräster och emeriti m. fl., som för närvarande icke kunna väljas till prästerliga ombud vid kyrkomötet. Då enligt de sakkunnigas förslag endast lekman skall kunna väljas till lekmannaombud vid kyrkomötet, är det en konsekvens härav, att envar prästman — givetvis under

den i sakens natur grundade förutsättningen att han är behörig till präst-
ämbetets utövning — skall vara valbar till prästerligt ombud vid mötet.

I ett hänseende anse de sakkunniga emellertid, att rösträtts- och valbar-
hetsbestämmelserna icke böra sammanfalla; det för rösträtten uppställda
villkoret, att vederbörande skall vara inom stiftet kyrkoskriven, gäller för
närvarande icke med avseende å valbarheten och bör heller icke införas.
Någon olägenhet av den nuvarande ordningen har emellertid icke veterligen
försports. Den möjlighet att välja präst från annat stift, som frånvaron
av bestämmelse om bostadsband öppnar, har icke utnyttjats. Så länge en-
dast ett prästerligt ombud skolat väljas av varje stift, har det varit själv-
fallet att välja detta inom stiftet. Att nu stadfästa denna praxis genom
införande av föreskrift om bostadsband torde vara mindre lämpligt. Man
kan nämligen utgå ifrån att ett avvikande från regeln icke skulle komma
att gälla andra fall än antingen någon från stiftet nyligen avflyttad präst,
som alltjämt ansåges äga sådan kännedom om stiftet, att han framför nå-
gon annan vore skickad att representera det, eller någon präst med så
framstående position i kyrkolivet, att hans val vore av särskilt värde för
kyrkomötet. I båda fallen skulle en bestämmelse, som förhindrade att han
valdes, vara till förfång. Det finns så mycket mindre anledning för de
sakkunniga att förorda en sådan bestämmelse, som de sakkunniga föreslå
en viss ökning av de prästerliga ombudens antal. Då de nytillkomna man-
daten icke uppgå till sådant antal, att de kunna likformigt fördelas på alla
stift, måste det vara ett intresse att hålla möjligheten öppen för prästerna
i de stift, som ha att välja två ombud, att taga det ena av dessa från något
annat stift.

Beträffande antalet prästerliga ombud erinras till en början om —
förutom riksdagens skrivelse 1944: 149 — de reformförslag som härutin-
nan framförts, motiverade av en önskan att råda bot mot den ensidighet,
som på grund av det begränsade antalet ombud kommit att prägla den
prästerliga avdelningens sammansättning och som kommit till uttryck i en
överrepresentation av stiftsstyrelserna på bekostnad av församlingsprä-
sterskapet till särskilt förfång för yngre präster i lägre tjänsteställning. Vi-
dare erinra de sakkunniga om sitt förslag om utökning av antalet lekman-
naombud vid kyrkomötet.

Detta nödvändiggör — fortsätta de sakkunniga — icke i och för sig en
ökning jämväl av antalet prästerliga ombud. De skäl, som i övrigt anförts
för en sådan ökning, synas emellertid värda att beaktas. Det måste nämligen
vara ett intresse för kyrkan i dess helhet, att även prästerskapet blir
så mångsidigt som möjligt representerat i kyrkomötet. Då det måste anses
vara utslutet att med bibehållande av den fria valrätten genom särskilda
bestämmelser motverka den påtalade ensidigheten i den prästerliga avdel-
ningens sammansättning, återstår endast utvägen att genom en ökning av an-
talet ombud bereda möjlighet till inval i kyrkomötet av präster, tillhörande
kategorier som med nuvarande ordning icke bli i önskvärd utsträckning
där företrädna. Det finns så mycket större anledning för de sakkunniga att
ansluta sig till detta önskemål, som i det föregående föreslagits upphäva-
nde av gällande bestämmelser om begränsad valbarhet i avsikt att möjliggöra
inval av präster, som inneha anställning inom mission, diakoni, ungdoms-
vård o. s. v., liksom av obefordrade präster i församlingstjänst. Utan en
samtidig ökning av antalet mandat skulle denna reform icke få någon nämn-
värd praktisk betydelse.

För att dessa synpunkter skulle fullt tillgodoses hade det varit önskvärt, att varje stift fått välja två prästerliga ombud, men här liksom beträffande lekmannaombuden synes av ekonomiska och andra skäl återhållsamhet böra iakttagas. Med hänsyn härtill vilja de sakkunniga föreslå en ökning *med sex ombud till 19 ombud*. Vid fördelningen mellan stiftet av de föreslagna sex nya ombuden bör iakttagas, att intet stift erhåller mera än två ombud. För vart och ett av sex stift skulle sålunda utses två ombud och för vart och ett av de återstående sju stiftet ett ombud. Vid bestämmande av vilka stift, som skola erhålla två ombud, kan man utgå antingen från folkmängden i de olika stiftet eller ock från antalet präster i stiftet. De sakkunniga anse för sin del, att antalet präster bör vara avgörande vid fördelningen av ombuden mellan stiftet. Ifrågakarande fördelning torde böra ankomma på Konungen. Enligt av de sakkunniga uppgjort förslag till kungörelse i ämnet skulle vart och ett av Uppsala, Linköpings, Skara, Växjö, Lunds och Göteborgs stift få två ombud.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle alltså den prästerliga avdelningen i kyrkomötet bestå av 13 självskrivna ombud, 4 ombud för de teologiska fakulteterna och 19 valda ombud för stiftet.

4. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet.

De sakkunnigas förslag under förevarande avsnitt (III) har i huvudsak tillstyrkts av samtliga hörda myndigheter och organisationer.

Domkapitlen i Uppsala, Strängnäs och Luleå samt *centralstyrelsen för Sveriges yngre prästers förbund* ha emellertid fäst uppmärksamheten på konsekvenserna av att givna bestämmelser icke hindra teologisk fakultet från att utse icke prästvigd teologisk professor till ombud.

Detta vore — framhåller *domkapitlet i Luleå* — principiellt oriktigt, i det fakultetens ombud räknades till den prästerliga avdelningen. Tveksamhet kunde ock uppstå huruvida sådant ombud vid utskottsval m. m. skulle anses tillhöra den prästerliga avdelningen.

Domkapitlet i Strängnäs och *centralstyrelsen* ha framhållit, att proportionen mellan lekmän och präster rubbades, därest fakultetsombud icke vore prästvigd.

Beträffande röstretten har *domkapitlet i Strängnäs* hävdadt, att emeriti ej borde få deltaga i val av prästerligt ombud.

Vidare ha *domkapitlen i Uppsala och Luleå* framhållit önskvärdheten av särskilda bestämmelser angående sättet för valets förrättande. *Domkapitlet i Uppsala* har därvid givit uttryck för den uppfattningen, att valet borde ske på en för hela prästerskapet i stiftet gemensam valsammankomst.

Beträffande själva valmetoden ha *domkapitlen i Linköping och Växjö* föreslagit anordningar som möjliggjorde proportionellt valsätt.

Mot den föreslagna utökningen av antalet ombud har *domkapitlet i Härnösand* anmärkt, att garantier saknades för att den med utökningen åsyftade verkan — att öppna tillträde till kyrkomötet för yngre obefordrade präster eller för präster anställda inom mission, diakoni och ungdomsvård — skulle inträda. Snarare kunde befaras, att resultatet en-

dast bleve att vissa stift komme att överrepresenteras i förhållande till de övriga, varvid den hittillsvarande demokratiska likheten i stiftens representation skulle upphävas.

Domkapitlet i Visby har för att möjliggöra proportionella val föreslagit, att varje stift skulle äga utse två prästerliga ombud. Även *centralstyrelsen för Sveriges yngre prästers förbund* har uttalat sig för att varje stift — utom Visby — borde utse två ombud.

Beträffande grunderna för fördelning av de sex föreslagna tilläggsmandaten har *domkapitlet i Luleå* framhållit, att antalet präster i stiftet ej enbart borde vara avgörande för fördelningen utan att även historiska och kyrkogeografiska förhållanden borde tagas i beaktande.

5. Hultgrens promemoria och däröver avgivna yttranden.

Hultgren har i sin promemoria berört frågan om de teologiska fakulteternas ombuds ställning inom kyrkomötet och härom anført följande.

Vid tiden för tillkomsten av KMF skulle alla teologie professorer vara präster. Därigenom att de teologie professorerna numera kunna vara lekmän, har uppstått en ny situation, vartill hänsyn måste tagas vid bedömandet av frågan, hur ifrågavarande bestämmelser skola tillämpas. Man kan icke rimligen hävda, att det är lagens »avsikt», att de teologiska fakulteternas ombud skola vara präster, och på denna grund utesluta icke prästvigda teologie professorer från valbarhet. Den »avsikt», som motiverat, att de teologiska fakulteterna tillerkänts rätten att utse ombud, har givetvis varit att tillföra kyrkomötet teologisk sakkunskap. Därför torde det vara icke blott formellt möjligt utan också sakligt riktigt att i nuvarande situation tolka bestämmelserna så, att även icke prästvigda teologie professorer kunna utses till ombud.

En annan fråga är, om icke den förändrade situationen påkallar en förändring av bestämmelserna, så att endast prästvigda teologie professorer skola kunna utses till ombud. De, som påyrkat en sådan förändring, ha argumenterat ut ifrån synpunkten, att kyrkomötets konstitution bygger på en uppdelning mellan präster och lekmän i en bestämd proportion. Det är utan tvivel en befogad anmärkning, att en bestämmelse, som öppnar möjlighet för lekmän att tillhöra en kategori ombud, som är att hänföra till den prästerliga avdelningen, innebär en inkonsekvens. Men det torde knappast vara riktigt att alltför mycket urgera denna synpunkt. Även en teologie professor, som icke är prästvigd, äger genom sin befattning med prästutbildningen tillräckligt nära samhörighet med prästerskapet för att fullt naturligt fylla sin plats i den prästerliga avdelningen av kyrkomötet. Och lägger man huvudvikten på det ur hela kyrkomötets synpunkt avgörande, nämligen den teologiska sakkunskapen, måste det betraktas såsom en fördel, att fakulteterna ha full frihet att till ombud utse de för uppgiften mest skickade. Det kunde eljest exempelvis inträffa, att en professor i praktisk teologi med framstående sakkunskap i kyrkorätt icke skulle kunna ifrågakomma såsom ombud. Till dessa sakliga skäl, som tala mot en begränsning av valbarheten, kommer, att det ur formell synpunkt torde vara mindre lämpligt att stadga en sådan inskränkning, eftersom universitetsstatuterna icke garantera, att det ens alltid kommer att finnas professorer, som äro prästvigda.

Beträffande sättet för val av prästerliga ombud har Hultgren erinrat om att de sakkunniga i möjligaste mån velat skapa förutsättningar för tillämpning av den proportionella valmetoden.

När det gäller val av prästerligt ombud har — fortsätter Hultgren — föreskrift om generell användning av proportionell valmetod icke kunnat lämnas av den anledningen, att enligt förslaget i sju av stiftet endast ett prästerligt ombud skall väljas. Möjligheten att anordna proportionellt val förefinnes däremot i de sex stift, där två prästerliga ombud skola väljas, men anordnandet av sådant val stöter där på andra svårigheter. Om nämligen, såsom naturligt är, även när det gäller val av prästerligt ombud i de ifrågasvarande stiftet, proportionellt val icke föreskrives såsom obligatoriskt, är det en förutsättning för att sådant val skall komma till stånd, att begäran därom skall kunna framställas. Detta kan emellertid knappast ske annat än om valet förrättas vid för hela stiftet gemensam valsammankomst. Där est valet exempelvis sker genom insändande av röstsedlar till domkapitlet, är det visserligen en tänkbar möjlighet, att även begäran om proportionell röstfördelning skall kunna framställas skriftligt, men det skulle bereda alltför stora svårigheter att organisera en sådan aktion för att utvägen skulle komma att anlitas i praktiken. Ävenså skulle metodens användande vid valet bliva av tvivelaktigt värde, om möjligheten att nominera kandidater vid en gemensam sammankomst saknades.

Införandet av proportionell valmetod vid dessa val i vissa stift synes alltså vara beroende av möjligheterna att föreskriva valets förrättande vid för stiftets präster *gemensam valsammankomst*. Förutsättningen för att en gemensam valsammankomst skall fylla sin uppgift är, att tillräckligt stort deltagande kan påräknas. I detta hänseende skulle valets anknytning till allmänt prästmöte erbjuda god garanti, men en sådan anordning skulle medföra komplikationer i andra avseenden. Om återigen en valsammankomst enbart för detta ändamål utlystes, skulle särskilt i stift med långa avstånd tillräckligt stort deltagande svårligen erhållas, om icke resekostnadsersättning tillerkändes prästerna, något som åtminstone f. n. icke torde vara tänkbart.

Om gemensam valsammankomst icke kan föreskrivas, faller också förslaget om införande av proportionell valmetod. Däremot bör övervägas, om icke den hittillsvarande valmetoden på annat sätt kan så förändras, att valutslaget blir mera representativt för olika meningar. I detta hänseende innesluter förslaget om *sammanförande av ombuds- och suppleantval* vissa möjligheter. Bland förekommande val synes val av borgmästare enligt lagen den 6 april 1945 anvisa ett förfaringssätt, som torde vara användbart i detta fall.

I enlighet härmed har Hultgren föreslagit den bestämmelsen att valet — kontraktsvis eller annorledes — skulle ske med slutna sedlar. Valsedel skulle upptaga två gånger så många namn som det antal ombud valet avsåge. Varje valsedel gällde såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels för det tredje och såsom fjärdedels röst för det fjärde å valsedeln upptagna namnet. Valda till ombud vore, om ett ombud skulle väljas, den som erhållit högsta röstetalet och om två ombud skulle väljas, den som närmast erhållit högsta röstetalet. Valda till suppleanter vore, om en suppleant skulle väljas, den som erhållit näst högsta röstetalet och, om två suppleanter skulle väljas, de som näst efter

de till ombud valda erhållit högsta röstetalen. Sammanräkning av de för stiftet avgivna valsedlarna skulle ske inför domkapitlet.

Beträffande antalet valda prästerliga ombud har Hultgren anfört i huvudsak följande.

Såsom domkapitlet i Härnösand framhållit finnes det *med nuvarande valmetod* icke någon garanti för att tillkomsten av nya mandat inom stiftet kommer att medföra inval i kyrkomötet av representanter för hittills där icke företrädde kategorier. Den av mig föreslagna valmetoden medför emellertid, att olika riktningar och grupper bland prästerskapet komma att bli företrädde, därest två ombud skola utses. Vid val av endast ett ombud, skulle blott suppleanten bli utsedd av en minoritet. Med förändringen i valmetod stärkas sålunda skälen för att de prästerliga ombudens antal skall ökas och att denna ökning skall utsträckas till alla stift, så att varje stift får utse två ombud.

Samtliga hörda myndigheter och organisationer ha tillstyrkt ifrågakvarande ändringsförslag.

6. Departementschefen.

Vad beträffar sättet för val av de prästerliga ombuden biträder jag de sakkunnigas förslag, att det fortfarande bör ankomma på vederbörande domkapitel att meddela föreskrifter, huruledes — kontraktvis eller vid en för hela stiftet gemensam valsammankomst — valet bör ske. I likhet med de sakkunniga vill jag emellertid understryka angelägenheten av att prästerna i större utsträckning än som nu är fallet lämnas tillfälle att, oavsett om de ha förfall eller icke, insända sina valsedlar till domkapitlet eller till vederbörande valförrättare.

Såsom Hultgren framhållit torde förutsättningen för införandet av proportionell valmetod vara, att valet sker vid en för hela stiftet gemensam valsammankomst. För att i möjligaste mån åstadkomma en ersättning för nämnda valmetod har Hultgren förordat en valmetod, liknande den som gäller för borgmästarval. Mot denna valmetod ha remissinstanserna ej framställt någon erinran. Valmetoden synes mig utgöra en god lösning av det föreliggande problemet. Den bereder möjlighet för präst, vars kandidatur väl icke stödjdes av flertalet prästmän inom stiftet men som likväl uppbäres av ett starkt mindretal, att bliva vald till ombud. Härigenom kunna berättigade önskemål om en allsidigare sammansättning jämväl av den prästerliga avdelningen i kyrkomötet bliva i ej oväsentlig mån tillgodosedda. Vidare minskas de farhågor för en överrepresentation av det ordinarie prästerskapet, som från visst håll uttalats. Mot förslaget kan måhända den anmärkning riktas, att den som utsetts till suppleant vid förfall för ombud kan komma att inträda i stället för någon, som representerar en helt annan uppfattning. Då man på det kyrkliga området som regel ej har att räkna med några verkligt skarpa motsättningar i kyrkliga frågor mellan de olika prästerna, torde emellertid denna möjlighet icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Metoden förutsätter, att minst två ombud skola utses från varje stift. Detta innebär en utökning av antalet prästerliga ombud. Frågan härom står såsom tidigare framhållits i intimt samband med frågan om antalet lekmannaombud. Ehuru dessa frågor därför böra behandlas i ett sammanhang, synes det mig nödvändigt att redan här — för att frågan om sättet av val av prästerliga ombud skall kunna bedömas — taga ställning till frågan, huruvida antalet prästerliga ombud bör utökas. Den av Hultgren föreslagna valmetoden innesluter i sig så mycket av värde, att jag ej tvekar att förorda en ökning i så måtto, att som regel två ombud utses från varje stift. Frågan om det exakta antalet ombud kommer jag att upptaga i berörda sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts föreslår jag, att bestämmelser om sättet för val av prästerligt ombud utformas i överensstämmelse med Hultgrens förslag.

De sakkunnigas förslag om ändrade valbarhetsvillkor innebär, att alla till prästämbetets utövning behöriga prästmän — d. v. s. såväl ordinarie och icke ordinarie församlingspräster som prästvigda lärare och präster anställda inom diakoni och mission samt andra anstaltspräster — oberoende av var de äro kyrkoskrivna, skulle vara valbara. Jag har tidigare — vid behandlingen av frågan om valbarhet till lekmannaombud — tagit ställning till förslaget och anslutit mig till detsamma. Genom förslaget tillgodoses de syften, som uppburit 1926 års kyrkomötes framställning om ändrade valbarhetsvillkor. Med hänsyn härtill och då från remissmyndigheternas sida ingen annan erinran framställts mot förslaget, än den som bemöts i berörda sammanhang, synes det mig överflödigt att här ytterligare motivera mitt ställningstagande. Jag vill endast framhålla, att de föreslagna valbarhetsvillkoren i förening med den valmetod, vars införande jag nyss förordat, i ej ringa mån torde öka förutsättningarna för åstadkommande av en mera allsidig sammansättning av kyrkomötets prästerliga avdelning.

Jag är vidare ense med de sakkunniga om att de nuvarande bestämmelserna om rösträtt vid val av prästerligt ombud böra bibehållas. Den av domkapitlet i Strängnäs ifrågasatta ändringen i syfte att utesluta emeriti ifrån rösträtt kan jag därför ej biträda.

Beträffande de teologiska fakulteternas ombud vill jag till en början erinra om, att KMF utformats med utgångspunkt från att mötet skulle bestå av präster och lekmän i lika proportion. Vid tiden för förordningens tillkomst var teologie professor alltid prästvigd och hänfördes därför utan vidare till den prästerliga avdelningen. Såsom inledningsvis antytts ha de sakkunniga föreslagit, att kyrkomötet skall bestå av lekmän och präster i proportionen 4:3 samt att denna proportion skall vara avgörande vid fördelningen av platserna i utskotten mellan lekmän och präster. Präst skall vidare ej vara valbar till lekmannaombud och med lekman förstås envar, som ej är behörig till prästämbetets utövning. Såsom i remissyttranden över sakkunnigbetänkandet framhållits kunna med hänsyn härtill komplikationer uppstå, därest teologie professor ej är prästvigd.

Såsom begreppet lekman definierats är han obestriddigen att hänföra till lekmännen. Då de sakkunniga vid bestämmandet av det antal prästerliga ombud, som skola väljas för att proportionen 4: 3 skall uppnås, utgått ifrån att teologie professor är behörig till prästämbetets utövning, förryckes proportionen, därest fakultetsombud ej är prästvigd. Betydelsen härav får emellertid ej överskattas. Proportionen 4: 3 är, såsom i annat sammanhang närmare skall belysas, resultatet av en ren lämplighetsprövning. En obetydlig förskjutning kan därför ej medföra några som helst principiella betänkligheter. Frågan om fakultetsombud är prästvigd eller icke har endast betydelse vid fördelningen av platserna i utskotten. Med den nuvarande, av de sakkunniga i oförändrat skick upptagna bestämmelsen, att i utskotten skola ingå »såväl präster som lekmän» måste icke prästvigd teologie professor hänföras till lekmännen. Av skäl, som Hultgren åberopat, bör emellertid den omständigheten att teologie professor icke är prästvigd ej medföra, att han uteslutes från den prästerliga avdelningen. Vid utformning av lagförslaget har denna synpunkt beaktats.

IV. Antalet ledamöter i kyrkomötet samt proportionen mellan antalet lekmannaombud och prästerliga ombud.

1. Historik.

Såsom jag inledningsvis antytt sammankopplades frågan om införande av bestämmelser om allmänt kyrkomöte med representationsreformen. Detta berodde i främsta rummet på, att kyrkomötet icke ansågs »i fullt mått kunna motsvara sin bestämmelse, med mindre kyrkomötet tillerkändes rätt att deltaga i stiftande av kyrkolag» (se proposition den 11 november 1862, nr 33). Vidare framhöll lagutskottet vid 1862—63 års riksdag i betänkande nr 31, att utskottet vid prövning av det i propositionen framlagda förslaget angående kyrkomötesförordning visserligen ej lämnat ur sikte dess politiska sida (nationalrepresentationens ombildning), men — fortsätter utskottet — »det hade dock ej varit ur denna synpunkt — ur synpunkten av ett surrogat för prästeståndets nuvarande, borgerliga representationsrätt — som utskottet ägt att bedöma förslagets antaglighet». Utskottet underströk vidare, att det vore huvudsakligen ur rent kyrklig synpunkt som frågan blivit behandlad. I betänkandet anfördes vidare:

Ju mer de kyrkliga frågorna träda i förgrunden, ju bjärtare framstår ock behovet av ett särskilt organ för kyrkan ostört verkande för dess höga mål, tolkande dess önskingar och prövande dess behov, utan inflytande av de politiska meningsskiftningar, som alltid växla inom en församling och vilka icke kunna undgå att i mer eller mindre mån giva färg åt dess beslut jämväl i icke-politiska frågor. Och även om den särskilda kyrkorepresentationens röst endast vore konsultativ, lärar därutav ingalunda följa att den skulle sakna en avgörande vikt. På kyrkomötets sammansättning beror i första hand dess betydelse härutinnan. Förslagets stadgande om lika an-

tal andliga och världsliga ledamöter har synts utskottet utgöra en lämplig proportion för att mötets yttranden i allmänhet skola kunna anses för ett uttryck av läroståndets och församlingarnas gemensamma tanke.

Att kyrkomötet skulle innehålla både en prästerlig representation och en lekmannarepresentation var således en obestriddlig förutsättning för dess inrättande. Mot den lika proportionen gjordes icke några erinringar och — såsom framgår av sakkunnigbetänkandet (s. 67) — ansågs denna länge såsom något för kyrkomötet konstitutivt.

Det är först på 1920-talet — sedan prästerskapets privilegier genom 1910 års ecklesiastika lagstiftning (tiondeavskrivningslagen, prästlöneregleringslagen och ecklesiastika boställsordningen m. fl.) på väsentliga punkter blivit upphävida — som en förändring i uppfattningen kan konstateras.

Tanken på ökande av antalet lekmannaombud framfördes därefter flera gånger både i kyrkomötet och riksdagen. Såsom motiv för detta reformkrav återopades *dels* att det ringa antalet ombud icke stod i rimlig proportion till den stora väljarkåren och att kyrkomötet förty icke uppfyllde kraven på en representation för hela den svenska kyrkan, *dels* att ombudens fåtalighet utgjorde ett avgörande hinder för en allsidig representation såväl för olika socialgrupper som för olika meningsriktningar i kyrkliga frågor.

2. Sakkunnigbetänkandet.

De sakkunniga ha — med utgångspunkt från ett av framlidne biskopen E. Billing vid 1934 års kyrkomöte gjort uttalande (betänkandet s. 69) — anslutit sig till den uppfattningen, att i den mån som lekmännen verkligen komme till aktivitet det vore naturligt att de finge en talrikare representation. Det konstitutiva för kyrkomötet vore enligt de sakkunniga endast, att det inneslöte en representation för såväl präster som lekmän. Problemet gällde att tillförsäkra båda avdelningarna en sådan mångsidighet, att de kunde var för sig motsvara de krav som borde ställas på dem. Härav följde att frågan om en utökning av de båda avdelningarna borde prövas för sig utifrån rent sakliga grunder. Men det vore också nödvändigt att pröva konsekvenserna av en förändrad proportion med hänsyn till kyrkomötets arbetssätt och att tillse, att den avsedda samverkan mellan de båda avdelningarna främjades till gagn för det hela.

Vid bedömandet av denna lämplighetsfråga ha de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att lekmännen böra erhålla en talrikare representation än prästerna.

Redan den omständigheten — fortsätta de sakkunniga — att lekmannaväljarna äro så ojämförligt många flera till antalet än de prästerliga väljarna, talar för att antalet lekmannaombud bör bli proportionsvis större. Härtill kommer, att en på angivet sätt förändrad sammansättning av kyrkomötet skulle ge uttryck även åt det förhållandet, att kyrkan är en folkkyrka, som på allt sätt vill tillgodogöra sig lekmännens intresse och insatser både i församlingsarbetet och i andra former av kyrklig verksamhet.

Några farhågor för att i ett kyrkomöte med lekmannamajoritet ärendena skulle bli handlagda med mindre omsikt och skicklighet kunna de sakkunniga icke hysa. Tvärtom har man befogad anledning antaga, att en förändring i angiven riktning skall verksamt befrämja kyrkomötets arbete, eftersom en ökad lekmanrepresentation kommer att tillföra kyrkomötet mera erfarenhet och nya synpunkter. Ytterligare må framhållas, att ökningen av antalet lekmannaombud — i förening med en ändrad valmetod — bör göra det möjligt att i kyrkomötet insätta representanter för folkgrupper och åsiktsriktningar, som hittills icke alls eller endast mycket sparsamt varit där företrädna.

När det så gäller att bestämma lekmannaombudens antal, måste en avvägning ske mellan intressen och synpunkter, som ibland komma i motsättning till varandra. Om man endast skulle beakta önskemålet att få olika meningsriktningar i kyrkliga frågor representerade så allsidigt som möjligt, skulle en betydlig ökning av antalet ombud bli erforderlig. Det låge då närmast till hands att tänka på en fördubbling. Mot en så stark ökning tala emellertid vägande skäl. Härvid må först framhållas, att ökat antal ombud i kyrkomötet medför stegrade kostnader. Ännu viktigare äro emellertid de omständigheter, som sammanhånga med arten av kyrkomötets uppgifter och arbete. Då till stöd för en starkt utvidgad representation ofta gjorts jämförelser med riksdagen, särskilt dess första kammare, vilja de sakkunniga som sin mening uttala, att dylika jämförelser äro missvisande. Medan riksdagen har att behandla ärenden av så mångskiftande natur, att för deras bedömande fordras tillgång till erfarenhet från snart sagt varje område inom samhällslivet, äro kyrkomötesärendena jämförelsevis likartade. Något behov av en ökning av lekmannaombuden till det dubbla eller däromkring synes således icke föreligga. För återhållsamhet vid ökning av antalet lekmannaombud talar också den omständigheten, att antalet utskottsplatser lämpligen bör vara begränsat. Då ledamot utan utskottsplacering i allmänhet endast i mindre omfattning får tillfälle att deltaga i mötets arbete, ligger häri ett skäl att icke göra ombudens antal alltför stort.

Vidare ha de sakkunniga framhållit, att vid det närmare fixerandet av ökningens storlek hänsyn jämväl måste tagas till den prästerliga avdelningens numerär.

Efter dessa överväganden ha de sakkunniga stannat vid att föreslå, att antalet lekmannaombud ökas från 30 till 48 och att antalet prästerliga ombud ökas från 30 till 36. Kyrkomötet skulle alltså bestå av 84 ombud. Lekmannaombudens antal skulle då förhålla sig till de prästerliga ombudens antal som 4: 3, en proportion som med fördel kunde läggas till grund för bestämmande av utskottens storlek. Fördelningen av antalet lekmannaombud på de olika stiftet (valdistrikten) skall ske efter folkmängden.

3. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet.

Mot den föreslagna proportionen mellan antalet präster och lekmän i kyrkomötet ha invändningar gjorts endast från centralstyrelsen för Sveriges yngre prästers förbund. Härom har styrelsen anført följande.

Icke minst med tanke på att kyrkomötet har att taga befattning med frågor rörande kyrkans böcker och liturgi synes det önskvärt att den nuva-

rande proportionen mellan präster och lekmän bibehålles. Detta synes också vara rättvist med tanke på att kyrkomötet har att handlägga frågor rörande prästerliga privilegierna. En i varje fall rättvisare fördelning synes vara, om samtliga stift med undantag av Visby finge utse två prästerliga ledamöter, då proportionen bleve 48:42.

Vidare har såsom i annat sammanhang berörts vissa myndigheter anmärkt, att proportionen i verkligheten komme att ytterligare förskjutas till förmån för lekmännen, därest de teologiska fakulteternas ombud icke vore prästvigda.

Beträffande totala antalet ombud ha *domkapitlen i Uppsala, Skara och Värjö* samt *centralstyrelsen för Sveriges allmänna prästförening* uttalat sig för en starkare ökning än den som föreslagits. Bestämda yrkanden härom ha framställts av *domkapitlen i Härnösand* och *Visby*.

Domkapitlet i Härnösand — som framför allt betonar, att kyrkomötet skall återspegla kyrkans karaktär av folkkyrka — har ansett, att den föreslagna ökningen av lekmannaombuden med endast 18 icke är tillfyllest och förordar, att med bibehållen proportion hela antalet ledamöter utökas till $(57 + 43 =) 100$.

Domkapitlet i Visby har ansett, att det för åstadkommande av större mångsidighet i kyrkomötets sammansättning vore av största vikt att i varje valdistrikt proportionell valmetod skulle kunna användas. På grund härav föreslås, att antalet ombud höjes till $(60 + 45 =) 105$.

4. Hultgrens promemoria och däröver avgivna yttranden.

Hultgren har i sin promemoria icke ifrågasatt någon ändring i den föreslagna proportionen, bland annat med hänsyn till dess användbarhet vid fördelning av platserna i utskottet.

Däremot föreslås en *utökning av antalet ombud* till $(56 + 42 =) 98$. Till stöd härför åberopas följande.

För en fixering av ombudens antal erbjuder önskemålet om en ökning av de valda prästerliga ombuden till två från varje stift den naturliga utgångspunkten. Hela representationen skulle då uppgå till 43 ombud. Om hela antalet ledamöter i kyrkomötet sättes till 100, skulle med en ungefär motsvarande ökning antalet lekmannaombud bli 57. För att erhålla den exakta proportionen 3:4 är det icke gärna möjligt att, såsom Visby domkapitel föreslår, höja hela ledamotsantalet till 105. Rimligare torde vara att fixera antalet präster till 42 och antalet lekmän till 56. Det sammanlagda antalet skulle alltså bli 98. Om sålunda det önskvärda antalet prästerliga ombud måste minskas med 1, kan det svårligen ske på annat sätt än att Visby stift, som av stiften har det ojämförligt minsta antalet präster, icke får rätt att utse mer än *ett* prästerligt ombud.

Den av Hultgren föreslagna utökningen av antalet ombud vid kyrkomötet sammanhänger med tidigare berörda förslag angående sättet för utseende av lekmannaombud och valdistriktsindelningen. Såsom framgår av avdelning II ha vissa erinringar framställts mot dessa förslag. Under förutsättning att förslagen likväl anses böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet har

emellertid i stort sett inga erinringar framställts mot den föreslagna utökningen av totala antalet ombud i kyrkomötet.

Domkapitlet i Västerås har emellertid ifrågasatt, huruvida icke antalet ombud borde utökas till jämnt 100. De två nya mandatet kunde därvid reserveras för särskilda grenar av kyrkans verksamhet, exempelvis mission och diakoni.

Vidare har *domkapitlet i Visby* vidhållit sin uppfattning, att antalet ledamöter borde sättas till $(60 + 45 =)$ 105, så att jämväl Visby stift finge utse två prästerliga ombud och två lekmannaombud.

Domkapitlet i Stockholm har framhållit, att det med hänsyn till bland annat önskvärdheten av att erhålla en rikare nyanserad sammansättning av kyrkomötet kunde vara önskvärt, att antalet ombud ökades på sätt föreslagits i promemorian. Domkapitlet ansåge emellertid de av de sakkunniga anförda skälen för en begränsning av antalet kyrkomötesombud till det av de sakkunniga föreslagna alltjämt bärande och hade därför ej funnit anledning att frånga de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Slutligen har *centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening* föreslagit, att antalet ombud borde ökas med två kyrkomusikerombud, valda på samma sätt som de prästerliga ombuden. Kyrkomötet skulle då komma att bestå av $(56 + 42 + 2 =)$ 100 ombud. Till stöd härför har anförts i huvudsak följande.

I utlåtande 1944:11 hade konstitutionsutskottet framhållit, att nästan ända sedan kyrkomötets tillkomst krav rests på att tillförsäkra mötet en mera allsidig sammansättning, varigenom kyrkomötet skulle komma att ge en mera tillförlitlig bild av de skiftande riktningar och önskemål, som rymmas inom kyrkan. Då nu en väsentlig utökning av antalet ledamöter föreslagits, finge kyrkomötet ej den önskvärda allsidiga sammansättningen, om ej Sveriges kyrkomusiker bleve på något sätt representerade. Tanken härutinnan är visserligen relativt ny. Under kyrkomötets tidigare år ha kyrkomusiken och kyrkomusikerna ej heller haft den betydelse för kyrkan, hennes gudstjänstliv och gärning, som nu är fallet. Den renässans av kyrkomusiken, som inträtt i skilda delar av vår kyrka, berodde — såsom från biskopshåll framhållits vid 1946 års kyrkomöte — väsentligen på att kyrkomusikerna själva ådagalade en stark känsla för den andliga sidan av sin uppgift, att de helhjärtat ginge in i sitt arbete som en del av kyrkans gärning. Det vore — såsom också framhållits — uppenbart, att kyrkomusiken alltmer framstode icke bara som ett ornament utan som en väsentlig del av själva gudstjänsten.

Det nutida svenska gudstjänstlivet gestaltas alltså i första hand av prästen och kyrkomusikern. Och kyrkomusikern känner sig därvid ej såsom lekmän i gängse mening. Nuvarande kyrkomötesförordning tillförsäkrar kyrkomötet ett visst antal prästmän. På samma sätt borde ock kyrkomusikerna vara representerade, alltså ej såsom lekmannaombud. Då kyrkomötet sammanträder för att överlägga om kyrkans liv, organisation och gärning, syntes rimligt att även kyrkomusikens utöfvare finge tillfälle att göra sin röst hörd.

5. Departementschefen.

Vid tiden för tillkomsten av KMF reglerades prästerskapets rättsförhållanden i stor utsträckning fortfarande av 1723 års privilegier för prästerskapet. I och med att dessa privilegier på väsentliga punkter blivit upphävida har en avsevärd förskjutning av läget inträtt. Kyrkomötets uppgifter såsom grundlagsenlig vårdare av nämnda privilegier äro ej längre så framträdande som tidigare. Tyngdpunkten för dess verksamhet ligger i stället på andra områden. Kyrkolagsfrågor och sådana frågor som, utan att vara av kyrkolags natur, likväl i hög grad beröra svenska kyrkans verksamhet äro numera de frågor som dominera. Den senare konsultativa verksamheten är den icke minst viktiga.

Angivna utveckling har medfört, att kyrkomötets sammansättning i betydligt högre grad än på 1860-talet blivit en lämplighetsfråga. De allmänna synpunkter, som de sakkunniga anlagt härutinnan, kan jag oreserverat ansluta mig till. I likhet med de sakkunniga hyser jag således den uppfattningen, att det konstitutiva för kyrkomötet endast är att det måste bestå av såväl präster som lekmän. Problemet om proportionen dem emellan måste lösas från synpunkten av vad som är ägnat att göra kyrkomötet mest lämpat att fylla sina viktiga uppgifter. I detta hänseende är det naturligen av största vikt att kyrkomötet får en sådan allsidig sammansättning, att det kan sägas utgöra en i möjligaste mån fullödlig representation för den svenska kyrkan, sådan denna gestaltar sig på olika områden, främst i församlingarna.

Vad angår de prästerliga ombuden har jag tidigare uttalat mig för en sådan utökning av antalet, att som regel två ombud skola utses från varje stift. Visby stift intager med avseende å antalet församlingspräster en särställning. Medan i övriga stift antalet håller sig över och ofta betydligt över 200, är antalet präster i Visby stift endast omkring 50. Med hänsyn härtill synes såsom Hultgren förordat lämpligt, att för varje stift utom Visby stift utses två ombud. Då någon ändring ej ifrågasattes beträffande biskoparnas självskrivnenhet såsom ledamöter av kyrkomötet eller i fråga om antalet ombud från de teologiska fakulteterna, innebär det sagda, att den prästerliga avdelningen — till vilken av skäl som angivits i annat sammanhang även skulle räknas fakultetsombuden — skulle uppgå till sammanlagt ($13 + 4 + 25 =$) 42.

Antalet lekmannaombud bör — bland annat för att en naturlig utgångspunkt skall finnas för fördelningen av platserna i kyrkomötets utskott — stå i viss proportion till antalet prästerliga ombud (den prästerliga avdelningen). Vid bedömandet av frågan om den lämpliga proportionen synes det mig, av skäl som de sakkunniga andragit, uppenbart att lekmannarepresentationen bör vara talrikare än den prästerliga avdelningen. De sakkunniga ha föreslagit proportionen 4:3. Vid detta ställningstagande ha de sakkunniga även tagit hänsyn till proportionens användbarhet vid fördelningen av utskottsplatser. Förslaget har i stort sett lämnats utan erinran av remissmyndigheterna. Saken har emellertid kommit i ett annat läge genom att antalet lekmannaombud måste bestämmas i relation till talet 42

och ej såsom de sakkunniga utgått från till talet 36. Med den föreslagna proportionen skulle totala antalet ledamöter i kyrkomötet uppgå till (42 + 56 =) 98. De skäl, som de sakkunniga åberopat mot en allför stark utökning, synes mig visserligen i stort sett bärande. Men den av mig förordade utökningen av totala antalet ombud med 14 utöver vad de sakkunniga föreslagit torde, även med beaktande av de sakkunnigas synpunkter, ej behöva medföra några olägenheter. Då jag ej finner påkallat att frångå den av de sakkunniga föreslagna proportionen, anser jag mig därför böra förorda, att antalet lekmannaombud bestämmes till 56.

Vid fördelningen av platserna på de olika valdistrikten anser jag, i likhet med de sakkunniga, att folkmängden måste vara utslagsgivande. Av den härvid fogade sammanställningen framgår, huru med hänsyn till befolkningssiffrorna per den 1 januari 1945 — de siffror som legat till grund för de sakkunnigas förslag — platserna skulle fördelas. Inom flertalet stift (valdistrikt) skulle utses fyra ombud och — fränsett Visby stift — skulle icke inom något stift utses mindre än tre ombud. Med hänsyn härtill torde de syften, vilkas uppnående motiverat det av mig tidigare förordade valsystemet, kunna bliva väl tillgodosedda. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att med iakttagande av angivna grunder meddela erforderliga bestämmelser angående platsernas fördelning på stiftet (valdistrikten).

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening har påyrkat, att kyrkomusikerna borde vara representerade i kyrkomötet med två ombud. De skäl som anförts härför synas emellertid visa, att kyrkomusikernas arbete rönt sådan uppskattning, att man på goda grunder kan utgå ifrån att deras intressen komma att tillvaratagas inom kyrkomötet även med den sammansättning av mötet, som jag förordat. Särskilt vill jag understryka, att den föreslagna utökningen av antalet lekmannaombud bereder större möjligheter för kyrkomusiker att bliva valda till lekmannaombud. Jag har därför ej blivit övertygad om behovet av att kyrkomusikerna genom korporationsval skulle garanteras ett visst antal platser i kyrkomötet. Härtill kommer, att dylika korporationsval skulle bryta mot de principer, som — om jag bortser från de av särskilda förhållanden betingade valen av fakultetsombud — legat till grund för bestämmelserna om kyrkomötets sammansättning. Beträffande denna allmänna fråga kan jag helt ansluta mig till de synpunkter, som föranlett de sakkunniga att avvisa tanken på en komplettering av kyrkomötet med s. k. riksrepresentanter. På grund av det anförda kan jag ej förorda centralstyrelsens förslag.

V. Formerna för kyrkomötets arbete.

1. Sakkunnigbetänkandet.

Tidsintervallen mellan kyrkomötena. I betänkandet erinras om att under årens lopp åtskillig kritik riktats mot bestämmelsen i § 1 KMF att kyrkomötet, såvida ej Konungen annat förordnar, sammanträder allenast

vart femte år. Den långa tidsintervallen motsvarade ej den ökade takten i utvecklingen på det kyrkliga området och kyrkomötets behov av större möjligheter att utöva sin initiativrätt i inre kyrkliga frågor. Kontinuiteten i kyrkomötets arbete hade blivit lidande genom de långa intervallerna, vilka dessutom förorsakat en anhopning av ärenden, som alltför starkt belastat mötets arbetsprogram.

De sakkunniga ha på anförda skäl (betänkandet s. 118) kommit till den uppfattningen, att det enda bärande skälet för regelbundna tätare kyrkomöten vore den omständigheten, att vid längre tidsintervaller mellan kyrkomötena risk funnes för en sådan anhopning av ärenden, att dessas behandling under mötets korta sessionstid försvårades eller omöjliggjordes. Denna olägenhet kunde emellertid åtminstone i viss mån motverkas genom en utökning av sammanträdestidens längd och inrättande av ett särskilt beredningsorgan, verksamt mellan kyrkomötena (se nedan). De sakkunniga ha därför icke ifrågasatt någon ändring av § 1 KMF.

Sammanträdestidens längd. Enligt § 12 KMF äger Konungen, därest ej kyrkomötets förhandlingar äro avslutade inom en månad, »ändock efter den tid att mötet upplösa», och jämlikt kungörelsen den 28 november 1947 (nr 877) angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte utgår dagtraktamente till sådan ledamot endast för högst trettio dagar.

Denna »ordinarie» sammanträdestid har visserligen ofta överskridits, men Konungen har hittills icke vid något tillfälle begagnat sin upplösningsrätt. Den enda konsekvensen av tidens överskridande har alltså varit, att dagtraktamente under de överskjutande dagarna icke utgått till mötets ledamöter.

Sammanträdestiden för de hittills hållna kyrkomötena framgår av följande i sakkunnigbetänkandet (s. 119) intagna tabell.

Kyrkomöte år	Sammanträdestid, antal dagar	Kyrkomöte år	Sammanträdestid, antal dagar
1868	35	1915	38
1873	36	1918	14
1878	36	1920	43
1883	37	1925	36
1888	36	1926	33
1893	40	1929	29
1898	35	1932	20
1903	36	1934	32
1908	39	1936	33
1909	29	1938	32
1910	26	1941	33

Enligt de sakkunniga har erfarenheten visat, att kyrkomötets arbete för att kunna medhinnas inom de i tabellen angivna tidsfristerna måst bedrivas under en stark forcering, som icke kunnat undgå att menligt inverka på arbetets resultat. En sammanträdestid av 30 dagar vore därför redan under hittillsvarande förhållanden för knapp och måste bliva än mera knapp, därest en utökning av kyrkomötets ledamotsantal komme till stånd. Hittills gjorda erfarenheter talade närmast för att kyrkomötet med den ändrade sammansättningen skulle i normala fall behöva en sammanträdestid av 40 dagar. Då det emellertid ur andra synpunkter vore önskvärt att icke alltför mycket förlänga sammanträdestiden, ha de sakkunniga stannat vid att föreslå 35 dagar såsom den tid, före vars utgående mötet icke må kunna av Konungen upplösas och under vilken dagtraktamente kunde utgå till ledamöterna. Vid detta ställningstagande har hänsyn även tagits till förslaget om inrättande av en kyrkomötets delegation.

Kyrkomötets utskott. För närvarande gäller att, då fråga är om antagande av ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok och katekes (de s. k. kyrkliga böckerna) eller ändring i dessa böcker, ett *beredningsutskott* tillsättes bestående av ärkebiskopen såsom självskrivnen ordförande och tio valda ledamöter.

Då erfarenheten visat, att sådana ärenden förekommit vid varje kyrkomöte, och då detsamma torde bli förhållandet i framtiden, föreslå de sakkunniga, att beredningsutskottet förvandlas till ett ständigt utskott, som tillsättes samtidigt med övriga sådana.

I och för sig — fortsätta de sakkunniga — saknar det visserligen betydelse, huruvida utskottet betecknas såsom ständigt eller icke, men det är en rent praktisk omständighet, som bestämt de sakkunnigas ställningstagande i denna punkt. Med nu gällande ordning kan det nämligen hända, att förutsättningen för tillsättande av ett beredningsutskott inträffar först efter det valen till de ständiga utskotten ägt rum. Vid dessa val har således hänsyn icke kunnat tagas till beredningsutskottets behov av sakkunniga ledamöter. Det är givet, att en lämplig fördelning av kyrkomötets ledamöter på olika utskott i hög grad främjas, därest alla utskott, såvitt möjligt, tillsätts samtidigt. En sådan samtidig tillsättning kan icke med säkerhet påräknas, med mindre än att beredningsutskottet förvandlas till ett ständigt utskott.

Vidare ha de sakkunniga upptagit frågan, huruvida den *särskilda prästerliga beredning*, varom förmäles i § 10 KMF, kunde slopas med hänsyn till att beredningen i stort sett hade samma uppgifter som beredningsutskottet. De sakkunniga ha därvid — med hänsyn till att det inte saknade sin betydelse att en erinran om ifrågavarande ärendens särskilda art och vikt alltjämt kvarstode i kyrkomötesförordningen och att det, även om stadgandet under senare tid sällan tillämpats, dock kunde tänkas fall då det vore lämpligt att före det slutliga avgörandet i kyrkomötet bereda de prästerliga ledamöterna tillfälle att avgiva ett samfällt utlåtande rörande någon viss sida av det föreliggande ärendet — stannat vid att icke föreslå någon ändring på denna punkt.

I fråga om *utskottens sammansättning* ha de sakkunniga förordat, att i alla utskott bland valda ledamöter skola ingå lekmän och präster i proportionen 4:3, att antalet valda ledamöter i de större utskotten (kyrkolags- och beredningsutskotten) ökas från 10 till 14 och i de mindre utskotten (expeditions- och ekonomiutskotten) från 6 till 7, samt att vid tillsättningen av särskilda och tillfälliga utskott det skall ankomma på mötet att tillse att enahanda proportion mellan lekmän och präster upprätthölles. Till stöd härför ha de sakkunniga i huvudsak åberopat följande.

För närvarande bestå kyrkolagsutskottet av 10 ledamöter samt vardera av expeditions- och ekonomiutskotten av 6 ledamöter. Beredningsutskottet har, utom den självskrivne ordföranden, 10 valda ledamöter. För särskilda och tillfälliga utskott bestämmer kyrkomötet ledamotsantalet i varje särskilt fall i samband med beslut om vederbörande utskotts tillsättande. I alla utskott skola bland valda ledamöter präster och lekmän ingå till lika antal. För varje utskott skall och väljas ett lika antal suppleanter att efter erhållet röstetal i utskottet inträda, när ordinarie ledamot är hindrad.

Därest kyrkomötets ledamotsantal utökas, bör jämväl *antalet ledamöter i utskotten* höjas. En sådan höjning måste anses önskvärd framför allt av den anledningen, att utskotten böra kunna göras så representativa som möjligt för de olika meningar och åsiktsriktningar, som må vara tillfinnandes inom mötet. För en ökning av utskottens ledamotsantal talar även önskemålet, att så många av mötets ledamöter som möjligt må kunna placeras i utskott. Beträffande frågan, huru stora de olika utskotten lämpligen böra göras, har befunnits att denna fråga sammanhänger ej blott med frågan om kyrkomötets hela ledamotsantal utan även med spörsmålet om *proportionen mellan präster och lekmän* såväl i mötet som i utskotten.

Förhållandet mellan antalet lekmän och antalet präster i mötet i dess helhet borde fortfarande vara avgörande för proportionen mellan dem i utskotten. De sakkunniga ha härvid utgått från, att i kyrkomötet alljämt skulle finnas utskott av två storleksordningar, motsvarande de nuvarande 10-manna- och 6-mannautskotten, samt tänkt sig, att dessa skulle utökas till att omfatta, de förra 14 ledamöter och de senare 7 ledamöter. Endast i utskott, vars ledamotsantal är delbart med 7, d. v. s. utgör 7 eller 14 — större utskott äro i detta sammanhang ej att räkna med — kan man insätta präster och lekmän i en proportion, 4 till 3, som närmast motsvarar de båda avdelningarnas inbördes storlek efter den förstärkning av vardera avdelningen, som de sakkunniga på andra grunder funnit önskvärd och lämplig.

För att utskotten skulle bliva så representativa som möjligt för de olika meningar och åsiktsriktningar, som kunde vara till finnandes inom mötet, föreslås, att *val av utskottets ledamöter kunna ske proportionellt*. Däremot ha de sakkunniga icke ansett nödigt att göra sådant valsätt obligatoriskt.

Häremot — fortsätta de sakkunniga — skulle kunna invändas, att val till riksdagens utskott alltid äro proportionella. Förhållandena äro dock icke analoga. Någon motsvarighet till den uppdelning av ledamöterna på olika partier, som förekommer inom riksdagen, torde som regel icke komma att finnas inom kyrkomötet, och det är ej att förvänta, att ett behov av proportionellt val annat än undantagsvis skall göra sig gällande. Men givetvis kan det inträffa, att en minoritetsgrupp finner sina intressen i fråga

om representation i utskott icke bli av majoriteten behörigen tillgodosedda vid den frivilliga uppgörelse om utskottsplatsernas fördelning, som enligt praxis föregår utskottsvalen, och det bör då stå en sådan minoritetsgrupp fritt att påkalla proportionellt val, under förutsättning att gruppen är av den storlek, att den efter sådan valmetod kan besätta minst en plats.

Då val skall vara proportionellt, torde samma förfarande böra tillämpas, som finns föreskrivet i stadgan om val till riksdagens utskott.

Beträffande det *författningstekniska reglerandet* av de förordade ändringarna ha de sakkunniga — under återopande av att de konstitutiva reglerna om utskottsorganisationen vore av den betydelse, att det icke borde vara överlämnat åt kyrkomötet ensamt att fatta beslut därom — föreslagit att bestämmelser om utskotten och deras sammansättning, vilka nu återfinnas i AO, samt om valsättet skola intagas i KMF.

Kyrkomötets delegation. Då erfarenheten visat, att det med kyrkomötets nuvarande arbetsformer vore svårt att medhinna en tillräckligt grundlig behandling av i synnerhet de motionsvis väckta frågorna, ha de sakkunniga — med utgångspunkt från ett i direktiven för utredningsuppdraget antytt uppslag — upptagit frågan om möjligheten att tillskapa ett särskilt beredningsorgan, som skulle arbeta mellan kyrkomötena. Härom anföres i betänkandet följande.

Svårigheten för kyrkomötet att ägna vid mötet väckta motioner vederbörlig behandling grundar sig icke enbart på motionernas antal utan även, och kanske framför allt, på deras beskaffenhet. Det ligger i sakens natur, att många motionsvis framförda förslag äro mycket knapphändigt motiverade. Med den korta tid, som står utskotten till förfogande för ärendenas beredning, är det icke alltid möjligt för utskotten att förebringa den ytterligare utredning, som kan erfordras. Detta kan föranleda, att ett utskott, även om det finner ett väckt förslag i och för sig gott, nödgas på grund av dess outredda skick avstyrka bifall till motionen. Det är uppenbart, att i en motion, som sålunda avslås utan att ärendet blivit tillräckligt grundligt utrett, kunna förefinnas värdefulla uppslag, som gå förlorade. Å andra sidan kan inträffa, att vederbörande utskott i ett dylikt fall, trots den bristande utredningen, tillstyrker kyrkomötet att fatta ett positivt beslut i frågan. Om i enlighet därmed en skrivelse i ämnet avlättes till Kungl. Maj:t, föreligger naturligen en viss risk, att Kungl. Maj:t finner framställningen icke vara tillräckligt motiverad och därför avslår densamma. Dessa omständigheter kunna minska intresset för kyrkomötets arbete och väcka olust att taga initiativ i kyrkliga frågor. I detta sammanhang må understrykas, att de religionspedagogiska frågorna på ett påfallande sätt trätt i bakgrunden i kyrkomötets arbete.

De angivna olägenheterna skulle kunna i väsentlig mån förebyggas genom tillskapandet av ett särskilt utredningsorgan. Detta nya organ, benämnt kyrkomötets delegation, bör tillsättas vid varje kyrkomöte och ha till uppgift att till *nästföljande kyrkomöte* bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner överlämnar till delegationen. Denna skall alltså fungera som ett utredningsorgan beträffande sådana motionsvis väckta frågor, som kyrkomötet finner beaktansvärda men till vilka mötet på grund av bristande utredning

anser sig icke omedelbart kunna taga slutlig ställning. Delegationens yttranden och förslag i de till delegationen överlämnade ärendena skola avgivas vid nästa kyrkomötes början och sedermera remitteras till vederbörande utskott, vilka det tillkommer att i vanlig ordning behandla ärendena och däri avgiva betänkanden till kyrkomötet.

Den föreslagna anordningen innebär i praktiken en form av uppskov med vissa frågor slutliga avgörande från ett kyrkomöte till ett annat. Genom att kyrkomötets utskott på detta sätt kunna befrias från att i mera omfattande eller invecklade ärenden själva företaga tidsödande utredningar vinner man i första hand, att utskotten få mera tid övrig för behandling av Kungl. Maj:ts skrivelser och andra frågor, vilka ej kunna eller böra uppskjutas. Men en kanske än mera betydelsefull vinst av den föreslagna anordningen är att initiativ och uppslag, som befunnits värdefulla men larva en grundligare utredning än den som kan medhinnas inom ett kyrkomötesutskott, kunna så att säga hållas vid liv till nästa kyrkomöte samt då återkomma i ett mera utrett skick och eventuellt leda till positiva resultat.

De sakkunniga ha övervägt, huruvida delegationens uppgift skulle kunna utvidgas till att gälla jämväl sådana motioner, som vore avsedda att väckas vid *kommande kyrkomöte*. Föreskrift borde då meddelas därom, att sådana motioner finge före mötet insändas till delegationen, vilken det skulle åligga att upptaga dem till förberedande behandling, innan de överlämnades till mötet. En sådan anordning skulle givetvis kunna vara ägnad att befrämja arbetets fortgång inom kyrkomötesutskotten. De sakkunniga ha emellertid ansett sig icke böra framlägga förslag i angiven riktning. Delegationens uppgift bör enligt de sakkunnigas mening principiellt begränsas till sådana frågor, som kyrkomötet överlämnar till delegationen. Den första handläggningen av väckta motioner bör däremot äga rum inom kyrkomötet självt, vars ställningstagande därvid bör vara helt obundet.

Även ett rent formellt skäl talar mot, att den ifrågasatta delegationen skulle i förväg behandla motioner, avsedda att väckas vid stundande kyrkomöte. Det ankommer nämligen på mötet att avgöra, om en väckt motion faller inom det kompetensområde, som enligt författningarna är kyrkomötet tillmätt. En kyrkomötets delegation skulle icke kunna träffa ett dylikt avgörande, såvida den icke konstituerades såsom ett slags förpuppat kyrkomöte. Enligt de sakkunnigas i det föregående uttalade mening bör delegationen emellertid icke erhålla denna karaktär utan uteslutande vara ett rent utredningsorgan.

Beträffande delegationens sammansättning föreslå de sakkunniga — i analogi med vad som förordats beträffande de mindre utskotten — att delegationen skulle bestå av sju medlemmar, därav fyra lekmän och tre präster jämte suppleanter till lika antal och i samma proportion. Delegationen skulle inom sig utse ordförande och vice ordförande enligt de bestämmelser, som gälla för ordförandeval inom kyrkomötets utskott.

Enligt av de sakkunniga utarbetat förslag till instruktion för delegationen — vilken instruktion skulle fastställas av Konungen efter förslag av kyrkomötet — skulle delegationen sammanträda på kallelse av ordföranden, så ofta denne prövade nödigt. Därest delegationen ansåge sig behöva inhämta upplysningar från statliga verk och myndigheter, skulle delegationen — i likhet med riksdagens utskott — kunna hos Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet. Delegationen skulle vidare ha rätt att, därest göromålsens

omfattning så krävde, anställa en sekreterare. Ersättning åt delegationens ledamöter skulle utgå enligt de grunder som angivits i kommittékungörelsen.

Kostnaderna för delegationens verksamhet ha icke kunnat beräknas, men de sakkunniga ha föreslagit, att ett särskilt anslag, förslagsvis å 5 000 kronor, skulle uppföras på riksstaten.

Öppen omröstning inom kyrkomötet. Enligt 11 § KMF skall omröstning inom kyrkomötet, där sådan begäres, ske med slutna sedlar.

De sakkunniga ha föreslagit, att öppen omröstning införes. Till stöd härför har åberopats, att en sådan omröstningsmetod tillämpats inom riksdagens kamrar alltsedan år 1925 och att det vore naturligt att införa motsvarande ordning i kyrkomötet.

Förfarandet vid val. Det i betänkandet intagna lagförslaget innehåller vidare bestämmelser om förfarandet vid val. I specialmotiveringen till lagförslaget angives, att bestämmelserna utformats i anslutning till § 75 i riksdagsordningen.

2. Remissyttranden och Hultgrens promemoria.

Beträffande tidsintervallen mellan kyrkomötena föreslå *domkapitlen i Strängnäs* och *Visby* en förkortning till fyra respektive tre år. *Domkapitlet i Uppsala* har vidare framhållit önskvärdheten av att ombuden väljas för viss tidsperiod, förslagsvis fem år, varigenom större fasthet och sammanhang i kyrkomötets arbete skulle vinnas. Övriga remissmyndigheter ha däremot icke framställt några erinringar på denna punkt.

Under hänvisning till kyrkomötets stora arbetsbörda ha *domkapitlen i Växjö* och *Visby* påyrkat en utsträckning av sammanträdestiden till 40 dagar.

Hultgren har i sin promemoria framhållit, att de skäl som de sakkunniga anfört för en utsträckning av tiden till 35 dagar visserligen vunnit i styrka med hänsyn till att kyrkomötet enligt det av honom förordade förslaget skulle utökas med fjorton ombud, men att det likväl icke vore nödvändigt med en ytterligare utökning av sammanträdestiden.

I avgivna yttranden över Hultgrens promemoria ha emellertid — förutom *domkapitlen i Växjö* och *Visby* — *domkapitlen i Linköping, Skara, Västerås* och *Växjö* samt *teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala* och *centralstyrelsen för allmänna svenska prästföreningen* understrukit behovet av en utsträckning av sammanträdestiden till 40 dagar.

De sakkunnigas förslag beträffande kyrkomötets utskott har i allmänhet tillstyrkts.

Centralstyrelsen för Sveriges yngre prästers förbund har emellertid motsatt sig beredningsutskottets ombildning till ständigt utskott. Något behov därav föreläge icke. Tvärtom torde det bland såväl präster som kyrkfolk finnas en stark önskan om stabilisering av förhållandena på området, sedan ny psalmbok stadsfästs år 1937 samt ny evangeliehandbok och kyrkohandbok år 1942.

Vidare har *domkapitlet i Strängnäs* ansett, att de nuvarande bestämmel-

serna i 10 § KMF om särskild prästerlig beredning borde utgå såsom antikverad.

Slutligen har *domkapitlet i Stockholm* avstyrkt de sakkunnigas förslag angående proportionellt val till utskott under följande motivering.

En sådan anordning svarar icke mot kyrkomötets struktur, där fasta partibildningar hittills saknats. De fria och till sina gränser ganska flytande meningsgrupper som funnits ha efter all erfarenhet blivit ganska rättvist företrädda i utskotten även utan den föreslagna valproceduren. Det kan befaras att en möjlighet, som här öppnas, kommer att inbjuda till en fastare sammanslutning av sådana grupper, vilket icke kan anses från kyrkomötets synpunkt eftersträvansvärt. En sådan ordning kunde ock — vad värre vore — inbjuda till en politisering av kyrkomötet. Förslaget synes vara främmande för kyrkomötets anda och arbetssätt.

Värdet av ett särskilt beredningsutskott, kyrkomötets delegation, har kraftigt understrukits av flertalet hörda myndigheter och organisationer. De sakkunnigas förslag i denna del har t. o. m. betecknats såsom den för kyrkomötet mest betydelsefulla reformen.

Vissa remissmyndigheter ha ock ifrågasatt en utvidgning av delegationens uppgifter. Sålunda har föreslagits av *domkapitlet i Växjö*, att delegationen skulle äga att behandla inom kyrkomötet även på annat sätt än motionsledes uppkomna frågor, som av mötet överlämnades till densamma, samt av *domkapitlet i Göteborg*, att delegationen skulle upptaga till behandling frågor som ledamot av senast hållet kyrkomöte ansåge höra väckas och beredas till nästa kyrkomöte, varvid — om sådant förslag vunne delegationens godkännande — förslaget av delegationen skulle anmälas till behandling. I samma riktning har även *teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala* uttalat sig.

Endast inom *kammarkollegiet* har förslaget rönt gensaga. I särskilt yttrande till kollegiets protokoll anför nämligen t. f. kammarrådet P. Gavelius:

Delegationens uppgift har visserligen angivits vara att fungera som ett utredningsorgan beträffande sådana motionsvis väckta frågor som kyrkomötet kunde finna beaktansvärda, men till vilka mötet på grund av bristande utredning ansett sig icke omedelbart kunna taga ställning.

Lämpligheten av ett sådant organ syntes kunna starkt ifrågasättas. Om kyrkomötet finner ett motionsvis framlagt förslag beaktansvärt, synes kyrkomötet böra i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning i ämnet. Det bör nämligen ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra om ett uppslag är av den betydelse att utredningsmaskineriet bör igångsättas eller icke. Inrättas delegationen, kan det befaras, att huvuddelen av utredningsarbetet kommer att läggas till statsförvaltningen, som får besvara remisser från delegationen. Kungl. Maj:t kan nämligen icke gärna vägra att tillmötesgå delegationens önskemål i fråga om remisser till olika myndigheter. I annat fall måste delegationen förses med ett mer eller mindre permanent kansli, som kan utvecklas till ett utredningsverk för kyrkliga frågor och undandragas Kungl. Maj:ts kontroll. Delegationen skulle också lätt kunna bli ett consistorium generale, ett kyrkans överhuvud vid sidan av Kungl. Maj:t.

De sakkunnigas förslag om övergång från slutet till öppen omröstning inom kyrkomötet eller beträffande förfarandet vid val har icke föranlett någon erinran.

3. Departementschefen.

Frågan om bibehållande av den nuvarande tidsintervallen mellan kyrkomötena är, såsom även de sakkunniga antytt, i viss mån beroende av sammanträdestidens längd och andra med kyrkomötets arbetsätt sammanhängande spørsmål. Sambandet mellan dessa frågor får emellertid ej överskattas. Huruvida den nuvarande intervallen bör förkortas, beror i första hand på om utvecklingen på det kyrkliga området sker i sådan takt, att den efter nutida förhållanden långa intervallen av fem år kan anses utgöra ett hinder mot önskvärda reformer. Då Kungl. Maj:tt är oförhindrad att inkalla kyrkomötet så ofta det finnes av behovet påkallat, har frågan sin huvudsakliga betydelse för kyrkomötets initiativrätt. Nya frågor kunna emellertid motionsledes väckas även vid kyrkomöte som inkallats före femårsintervallens utgång. Erfarenheten har visat, att denna möjlighet i stor utsträckning begagnats. Under de sista decennierna har kyrkomötet sammankallats betydligt oftare än vart femte år. Därest man kan räkna med likartade förhållanden i framtiden, är det ej nödvändigt att — ur synpunkten av kyrkomötets initiativrätt — förkorta tidsintervallen. Men även andra synpunkter kunna anläggas på förevarande fråga. Givet är således, att kontinuiteten i kyrkomötets arbete främjas genom en förkortning av intervallen. Särskilt med hänsyn till denna synpunkt har frågan visst samband med de sakkunnigas förslag att inrätta ett särskilt organ med uppgift att mellan kyrkomötena utreda till organet hänskjutna frågor och att till nästa kyrkomöte framlägga betänkanden i dessa frågor. Emellertid har jag i likhet med de sakkunniga ej funnit tillräckliga skäl att för närvarande ifrågasätta en ändring av bestämmelserna om tidsintervallen mellan kyrkomötena. Skulle utvecklingstakten på det kyrkliga området öka i sådan omfattning, att det visar sig vara förenligt med stora svårigheter för kyrkomötet att inom fastställd tid slutbehandla föreliggande ärenden, får frågan upptagas till förnyat överbäggande.

Den av mig förordade utökningen av antalet kyrkomötesombud från 60 till 98 medför obestriddigen ett behov att utsträcka sammanträdestidens längd. Härmed avses den tid, före vilken Konungen enligt 12 § KMF ej äger upplösa kyrkomötet, om förhandlingarna ej avslutats. Av ålder sammanfaller dennatid med den tid, under vilken traktamente åt kyrkomötets ledamöter kan utgå. Såsom de sakkunniga framhållit har erfarenheten visat, att det även med kyrkomötets nuvarande sammansättning ej sällan varit svårt för kyrkomötet att medhinna slutbehandling av de föreliggande ärendena med en sammanträdestid av 30 dagar. Överskridandet har dock som regel kunnat begränsas till ett fåtal dagar. De sakkunnigas, av Hultgren biträdda förslag om sammanträdestidens utsträckning till 35 dagar har av ett flertal myndigheter icke ansetts tillfyllest. Även denna fråga sammanhänger med frågan om inrättandet av nyssnämnda utredningsorgan. Genom detta kan i viss omfattning kyrkomötets arbetsbörda lättas och ledamöterna frigöras för brådskande uppgifter, främst behandlingen av de från Kungl. Maj:ts sida framlagda ärendena. Utredningsorganet kan därför

tjäna som en regulator för arbetsbelastningen. Under angivna förhållanden och då jag, av skäl som närmare komma att utvecklas, förordar inrättandet av ett sådant utredningsorgan anser jag mig böra stanna vid att förorda en utsträckning av sammanträdestiden från 30 till 35 dagar.

I KMF saknas — fränsett de i 10 och 11 §§ intagna bestämmelserna om beredning av vissa ärenden och omröstning — bestämmelser angående kyrkomötets arbetssätt. Här föreligger således en väsentlig skillnad mellan kyrkomöte och riksdag. De frågor, som röra riksdagens arbetsformer, ha utförligt reglerats genom lagstiftning, i första hand riksdagsordningen. Motsvarande reglering har för kyrkomötets vidkommande skett i AO, antagen av kyrkomötet ensamt. Då kyrkomötet i kyrkolagsfrågor intager en ställning, likartad med riksdagens, finnas onekligen skäl, som tala för en reglering av hithörande spörsmål. De sakkunniga ha inskränkt sig till att föreslå, att de konstitutiva reglerna angående utskottsorganisationen samt stadganden om omröstningsförfarandet och sättet för val skulle intagas i KMF. Övriga frågor angående kyrkomötets arbetssätt — däribland även införande av replikrätten efter mönster från riksdagsordningen § 52 — skulle regleras i AO. Gränsdragningen mellan ämnen av beskaffenhet att böra intagas i KMF respektive AO är förenad med åtskilliga svårigheter. Helst hade jag, för att kunna bedöma den nu ifrågasatta överflyttningen av stadganden från AO till KMF, velat haft tillgång till en utförlig utredning i ämnet. Å andra sidan synes det mig uppenbart, att de stadganden, som de sakkunniga tagit sikte på, äro av sådan natur, att de böra inflyta i KMF. Under sådana förhållanden och då särskilt frågan om utskottens sammansättning står i intimt samband med övriga här framlagda lagförslag, anser jag mig böra biträda de sakkunnigas förslag i denna formella fråga. Jag vill emellertid understryka, att jag därmed ingalunda tagit ställning till frågan, om icke även vissa andra bestämmelser angående kyrkomötets arbetssätt principiellt borde intagas i KMF.

Vad angår utskottsorganisationen har jag ej funnit anledning till erinringar mot de sakkunnigas förslag på annan punkt än beträffande det s. k. beredningsutskottet. Erfarenheten har visserligen givit vid handen, att frågor om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok och andra kyrkliga böcker förekommit vid varje kyrkomöte. Men denna omständighet synes ej böra tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av föreliggande fråga. I stället synas mig de synpunkter, som centralstyrelsen för Sveriges yngre prästers förbund framfört värda beaktande. Utskottets ombildning från fakultativt till ständigt utskott kan uppmuntra till opåkalld reformiver på området. Om utskottet ombildas till ständigt utskott, blir vidare följden den, att ett stort antal ledamöter bindes till förfång för kyrkomötets arbete, en omständighet som med hänsyn till den korta sammanträdestiden icke kan anses oväsentlig. Jag har därför ej låtit mig övertygas av de sakkunnigas skäl på denna punkt. Enligt mitt förmenande torde de syften, vilkas uppnående motiverat förslaget, kunna tillgodoses även om utskottet bibehåller sin hittillsvarande karaktär.

Jag förordar sålunda, att präster och lekmän skola vara representerade i utskotten i proportionen 3:4 och att kyrkolagsutskottet, bestående av fjorton ledamöter, samt expeditions- och ekonomiutskotten, vardera bestående av sju ledamöter, skola utgöra ständiga utskott. Tillsättandet av beredningsutskott bör däremot göras beroende av, huruvida till behandling föreliggande frågor angående de kyrkliga böckerna.

Då förhållandena kunna bliva sådana, att särskild prästerlig beredning — reglerad i § 10 KMF — visar sig erforderlig, anser jag i likhet med de sakkunniga, att bestämmelserna härom böra kvarstå i KMF.

De sakkunnigas förslag angående övergång från sluten till öppen omröstning och angående sättet för förrättande av val äro utformade efter mönster av motsvarande stadganden i riksdagsordningen. Då ingen anledning finnes att i förevarande hänseende ha skilda bestämmelser för de olika representationerna, biträder jag förslaget på dessa punkter.

Vad beträffar förslaget att val till utskott skulle kunna ske proportionellt vill jag till en början erinra om, att enligt § 14 i AO val av de prästerliga ledamöterna skall verkställas först. I val av såväl nämnda ledamöter som de ledamöter, vilka utgöras av lekmän, äga emellertid alla kyrkomötets ledamöter deltaga. Såsom de sakkunniga påpekat torde man i allmänhet ej behöva räkna med någon motsvarighet inom kyrkomötet till den uppdelning av ledamöter på olika partier, som förekommer inom riksdagen. Detta utesluter emellertid ej, att meningarna kunna bryta sig vid fördelningen av utskottsplatser. Enligt mitt förmenande bör den överallt anorstädes i representativa folkförsamlingar genomförda principen, att en minoritetsgrupp har möjlighet att, då fråga är om tillsättning av flera platser i ett organ, bliva representerad i organet tillämpas jämväl inom kyrkomötet. Någon politisering av kyrkomötet torde, med hänsyn till vad tidigare anförts, ej vara att befara, om denna anordning vidtages. I likhet med de sakkunniga anser jag därför, att val till utskott skall ske proportionellt, om sådant val begäres av erforderligt antal ledamöter. Vid bestämmandet av detta antal böra gälla samma grunder, som stadgats beträffande kommunala representationer.

Jag har tidigare angivit vissa skäl som tala för de sakkunnigas förslag om ett särskilt utredningsorgan med uppgift att mellan kyrkomötena bereda vissa frågor. Såsom de sakkunniga framhållit skulle otvivelaktigt ett sådant organ ur olika synpunkter vara till stort gagn för kyrkomötet. Utredningsorganets betydelse för tidsintervallen mellan kyrkomötena, sammanträdestidens längd och behandlingen av Kungl. Maj:ts skrivelser till kyrkomötet har jag, såsom nyss antytts, tidigare påpekat. Dess väsentliga betydelse torde emellertid komma att bestå däri, att de hinder som faktiskt förelegat för kyrkomötet att begagna sig av sin initiativrätt undanröjas. Såsom de sakkunniga framhållit är det nämligen med den korta tid, som står kyrkomötet till buds, stundom omöjligt för kyrkomötets utskott att tillräckligt grundligt behandla en motionsledes väckt

fråga. Erfarenheten har visat, att många värdefulla uppslag på grund härav icke kunnat utnyttjas. Antingen har kyrkomötet funnit frågan så outredd, att erforderlig motivering för begäran om utredning hos Kungl. Maj:t ej kunnat presteras, eller ock har, därest på knapphändig motivering utredning ändock begärts, kyrkomötets skrivelse i ämnet ej föranlett någon åtgärd. Jag är därför i likhet med flertalet av de hörda remissmyndigheterna av den uppfattningen, att inrättandet av en utredningsnämnd med de uppgifter, som de sakkunniga skisserat, är ägnat att effektivisera den viktiga del av kyrkomötets verksamhet, som hänför sig till behandlingen av motionsledes väckta frågor.

Emot en nämnd av förevarande art kunna väl, såsom också skett inom kammarkollegiet, riktas erinringar av principiell art. Särskilt vill jag understryka att nämnden avsetts att bliva en permanent, från Kungl. Maj:ts kansli fristående utredningsinstitution. Tyngden av dessa erinringar minskas dock om, såsom jag vill förorda, den tid, under vilken nämnden äger sammanträda, göres beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Tiden bör under alla förhållanden begränsas till att omfatta högst ett år efter det kyrkomötet avslutats men med möjlighet för nämnden att, därest särskilda förhållanden så påkalla och efter prövning av Kungl. Maj:t, sammanträda under två månader före nästa kyrkomöte. Jag förutsätter även, att då fråga uppkommer om utredning genom statliga myndigheter och ämbetsverk organet hänvänder sig till vederbörande departementschef och att denne, innan begäran om utredning villfares, prövar, om syftet med utredningen är av beskaffenhet att böra tillgodoses.

På grund av vad sålunda anförts anser jag mig böra tillstyrka inrättandet av ifrågavarande utredningsorgan. Med hänsyn till dess uppgifter synes mig emellertid *kyrkomötets utredningsnämnd* vara en mera adekvat benämning på organet än kyrkomötets delegation.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att nämnden bör bestå av sju ledamöter, därav fyra lekmän och tre präster. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av kyrkomötet fastställa instruktion för nämnden.

Mot de sakkunnigas förslag, att ersättning åt nämndens ledamöter bör utgå enligt kommittékungörelsen har jag intet att erinra. Bestämmelser om nämndens uppgift och sammansättning samt om sammanträdestid böra intagas i kyrkomötesförordningen. Frågorna om instruktion för nämnden samt ersättning åt dess ledamöter och sekreterare torde i sinom tid få anmälas.

VI. Tidpunkten för ikraftträdandet av ny kyrkomötesförordning m. m. och departementschefens hemställan.

De av mig förordade förslagen innebära genomgripande ändringar i KMF. Även vissa redaktionella ändringar av paragrafer, som ej beröras av förslagen, äro erforderliga. I detta sammanhang vill jag omnämna, att de sakkunniga föreslagit en förkortning av besvärstiden beträffande val av kyrkomötesombuden från 30 till 20 dagar. Jag har emellertid ej funnit anledning att på detta område föreslå avvikelser från vad som eljest gäller inom likartade områden av förvaltningen.

Det synes lämpligt, att KMF upphäves och ersättes med en helt ny författning. Härigenom aktualiseras frågan, huruvida författningen bör rubriceras såsom lag eller förordning. KMF är utan tvekan av kyrkolags natur (jfr lagutskottets betänkande nr 31 s. 7 vid 1862—63 års riksdag). Ur denna synpunkt bör därför principiellt den nya författningen betecknas såsom lag. Kyrkomötesförordningen har emellertid så gammal hävd, att jag ej anser mig böra föreslå att beteckningen förordning utbytes mot lag. Den nya kyrkomötesförordningen bör lämpligen träda i kraft den 1 januari 1950.

Härefter hemställer föredraganden, att lagrådets yttrande över upprättat förslag till ny förordning angående allmänt kyrkomöte av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, måtte för de i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag ur protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

Sammanställning av gällande och föreslagna

Stift	Antal församlingar		Gällande system						De sakkunnigas förslag				
	med	utan	30 ombud fördelade på siften sälunda	Antalet elektorer = antalet församl.	Antalet ombud i ettdera av stiftets två valdistrikt				48 ombud, fördelade på landsbygdsdistr. och stadsdistr.sälunda		Antalet elektorer i		
					Antalet elektorer	Antalet ombud	Antalet elektorer	Antalet ombud	landbyggsdistr.	stadsdistr.	landbyggsdistr.	totalt	stadsdistr.
1. Uppsala ..	86	135	2	221	1	59	1	162	3	1	211	45	7
2. Linköping	92	122	2	214	1	129	1	85	2	1	185	49	8
3. Skara	78	295	2	373	1	224	1	149	2	1	329	56	22
4. Strängnäs.	84	72	2	156	1	98	1	58	1	2	127	50	12
5. Västerås ..	84	42	2	126	1	68	1	58	2	1	119	49	11
6. Växjö	107	149	2	256	1	127	1	129	3	1	237	41	7
7. Lund.	165	273	4	438 (+1)	2	187	2	252	4	3	222 178	109	12
8. Göteborg .	111	162	3	273 (+1)	2	103	1	171	2	3	235	105	14
9. Karlstad .	81	59	2	140	1	44	1	96	2	1	136	28	7
10. Härnösand	94	35	2	129	1	52	1	77	2	1	124	36	20
11. Luleå	61	3	2	64	1	29	1	63	2	1	80	38	13
12. Visby	5	87	1	92	—	—	—	—	1	—	94	—	—
13. Stockholm	54	20	4	64 (+4)	3	23	1	35	1	5	52	161	—
Summa	1 102	1 452	30	2 546 (+6)					27	21	2 329	767	133

Anm. Siffrorna inom parentes utmärka antalet icke-territoriella församlingar.

¹ Två valdistrikt (4 ombud för vardera).

system för utseende av lekmannaombud.

Hultgrens förslag																
56 ombud, fördelade på siffran sålunda:	Antalet pastorat med		Antalet elektorer			Antalet pastorat med		Antalet pastorat som äga utse								
			landsbygdsdistrikt	stadsdistrikt				1 elektor	2 elektorer		3 el. flera elektorer		Summa elektorer			
	en församling	2 eller flera församlingar		rena	blandade	summa	5 000 inv. och däröver	mindre än 5 000 inv.	landsbygdsdistrikt	stadsdistrikt	landsbygdsdistrikt	stadsdistrikt	landsbygdsdistrikt	stadsdistrikt	landsbygdsdistrikt	stadsdistrikt
4	62	68	139	27	11	38	26	104	101	3	13	4	4	5	139	38
4	64	65	121	34	15	49	19	110	106	4	6	4	1	8	121	49
4	14	103	108	18	25	43	17	100	98	2	5	5	—	7	108	43
3	52	47	87	24	24	48	15	84	79	5	4	2	—	9	87	48
4	70	26	105	20	24	44	32	64	63	1	18	5	2	7	105	44
4	61	85	140	19	18	37	18	128	126	2	7	4	—	7	140	37
8 ¹	58	161	206	86	18	104	41	178	174	4	16	7	—	18	206	104
6	34	93	116	73	27	100	33	94	89	5	12	6	1	14	116	100
3	41	36	90	15	10	25	25	52	52	—	16	4	2	3	90	25
4	60	31	112	14	2	16	27	64	64	—	18	2	4	3	112	16
4	49	7	98	12	10	22	38	18	17	1	20	1	12	5	98	22
1	2	28	29	3	—	3	1	29	29	—	—	—	—	1	29	3
7	44	10	39	162	4	166	29	25	20	5	2	3	4	20	39	166
56	611	760	1390	507	188	695	321	1050	1018	32	137	47	30	107	1390	695

Bilaga
(åberopad å sid. 80).

F ö r s l a g
till
F ö r o r d n i n g
angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Härigenom förordnas som följer.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Till allmänt kyrkomöte sammanträda svenska kyrkans ombud vart femte år å dag och ort, som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.

§ 2.

Svenska kyrkans ombud skola vara samtliga biskopar i stiftet, eller, där någon av dem har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet i hans ställe väljer; fyra bland teologiska *fakultetens* professorer, två från vardera av rikets universitet; *en vald, med fullmakt å ordinarie ämbete eller tjänst försedd prästman från vart stift; så ock av lekmän valda ombud, nämligen ett från Visby stift, två från vardera av de övriga stiftet samt fem från det eller de valdistrikt, Konungen med avseende å förhandenvarande förhållanden bestämmer.* Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må ock vid mötet närvara och deltaga i överläggningarna, men ej i beslutet, där de ej äro till ombud vid mötet valda.

2 §.

Svenska kyrkans ombud skola vara samtliga biskopar i stiftet eller, där någon av dem har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet i hans ställe väljer; fyra bland teologiska *fakulteternas* professorer, två från vardera av rikets universitet; *så ock såsom valda ombud för stiftet tjugufem prästmän och femtiosex lekmän.*

Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må ock vid mötet närvara och deltaga i överläggningarna, men ej i beslutet, där de ej äro till ombud vid mötet valda.

(Nuvarande lydelse:)

§ 3.

Vid vartdera av rikets universitet välje förenämnda till teologiska fakulteten hörande lärare inom sig, på sätt de sig emellan överenskomma, de ombud, som för samma fakultet skola vid allmänt kyrkomöte tillstädesvara.

§ 4.

I val av de prästerliga ombuden deltaga alla inom distriktet kyrkskrivna, till prästämbetets utövning berättigade prästmän.

Valet förrättas i den ordning domkapitlet föreskriver. För varje ombud utses på lika sätt en suppleant att, i händelse av ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

(Föreslagen lydelse:)

3 §.

Till teologisk fakultet hörande professorer utse inom sig, på sätt de sig emellan överenskomma, de ombud, som för samma fakultet skola vid allmänt kyrkomöte tillstädesvara.

4 §.

Av de prästerliga ombuden för stifteten utses ett för Visby stift och två för ett vart av de övriga stifteten. Inom varje stift utses lika många suppleanter som ombud att, i händelse ombud avgå eller få förfall, inträda i deras ställe.

Valbar till prästerligt ombud och suppleant är envar till prästämbetets utövning behörig prästman.

5 §.

1 mom. Rätt att deltaga i val av prästerligt ombud och suppleant tillkommer envar inom stiftet kyrkskriven prästman, som är behörig till prästämbetets utövning.

2 mom. Valet förrättas i den ordning domkapitlet föreskriver med iakttagande av följande.

Valet skall ske med slutna sedlar. Valsedel skall upptaga två gånger så många namn som det antal ombud valet avser. Namnen skola å valsedeln uppföras i följd, det ena under det andra. Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därvid åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

valsedel upptagna flera giltiga namn än som skall finnas å densamma, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Sammanräkning av de avgivna valsedlarna sker inför domkapitlet. Varje valsedel gäller såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels röst för det tredje och såsom fjärdedels röst för det fjärde å valsedeln upptagna namnet.

Valda till ombud äro, om ett ombud skall väljas, den som erhållit högsta rösttalet och, om två ombud skola väljas, de som erhållit högsta och näst högsta rösttalen.

Valda till suppleanter äro, om en suppleant skall väljas, den som erhållit näst högsta rösttalet och, om två suppleanter skola väljas, de som näst efter de till ombud valda erhållit högsta rösttalen. Det rösttal, suppleanterna vid valet undfått, bestämmer ordningen för deras inkallande.

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

§ 5.

Inom varje kyrkoförsamling äga samtliga å kyrkostämma röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor och en suppleant. Om kallelse till det sammanträde, ävensom ställe därför, gälle vad i avseende å kyrkostämma särskilt är stadgat.

Två eller flera kyrkoförsamlingar inom samma stift och valdistrikt må om gemensam elektor sig förena.

Vid val av lekmännens ombud utgör Visby stift ett och vartdera av

6 §.

1 mom. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift ett valdistrikt. Lunds stift utgör dock två valdistrikt, vilkas omfång bestämmas av Konungen.

2 mom. Inom Visby stifts valdistrikt väljes ett ombud och inom ett vart av de övriga valdistrikten det antal ombud, som Konungen bestämmer.

Inom varje valdistrikt utses lika många suppleanter som ombud att, i händelse ombud avgå eller få förfall, inträda i deras ställe.

(Nuvarande lydelse:)

de övriga stiftet två valdistrikt. De särskilda valdistrikten bestämmas till sitt omfång av Konungen.

(Föreslagen lydelse:)

Valbar till lekmannaombud och suppleant är envar å kyrkostämma röstberättigad lekman.

Med lekman förstås envar, som icke är behörig till prästämbetets utövning.

7 §.

1 mom. Lekmannaombuden och suppleanterna väljas för varje valdistrikt av särskilda elektor, utsedda på sätt nedan stadgas.

2 mom. I pastorat med mera än 5 000 invånare utses två elektor, om antalet invånare i pastoratet ej överstiger 10 000, samt ytterligare en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 10 000.

3 mom. Övriga pastorat skola, på sätt Konungen bestämmer, för val av elektor sammanföras till särskilda distrikt. Där ej särskilda förhållanden annat föranleda, skall antalet invånare i distriktet ej överstiga 10 000.

I varje sådant distrikt utses en elektor, om antalet invånare i distriktet ej överstiger 5 000, och ytterligare en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 5 000.

4 mom. Består pastorat, som avses i 2 mom., av en församling, förrättas elektorsvalet av kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, å kyrkostämma inom församlingen.

I övriga i 2 mom. avsedda pastorat ävensom i distrikt, som avses i 3 mom., förrättas elektorsvalet av särskilda delegerade, utsedda församlingsvis av kyrkofullmäktige, eller där sådana icke finnas, å kyrkostämma.

Antalet delegerade utgör för församling

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

med högst 500 invånare	1
» mer än 500 men högst 1 500 invånare..	2
» » » 1 500 » » 3 000 » ..	3
» » » 3 000 » » 5 000 » ..	4
» » » 5 000 » » 7 500 » ..	5
» » » 7 500 » » 10 500 » ..	6
» » » 10 500 » » 14 000 » ..	7
» » » 14 000 » » 18 000 » ..	8.

För varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 18 000 utses ytterligare en delegerad.

Valbar till delegerad är lekman, som är röstberättigad å kyrkostämman inom församlingen.

Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordföranden i kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, inför ordföranden i kyrkostämman i den till folkmängden största av de i pastoratet eller, då valet sker distriktsvis, av de i distriktet ingående församlingarna.

5 mom. Jämte elektorerna skola på enahanda sätt utses lika många ersättare. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas.

Valbar till elektor och ersättare är lekman, som är röstberättigad å kyrkostämman inom församling, vilken ingår i pastoratet eller, då elektorsval sker distriktsvis, i distriktet.

6 mom. Val av elektorer eller delegerade skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1.

Vad om proportionellt valsätt vid val inom kyrkofullmäktige är stad-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

gat skall i tillämpliga delar gälla beträffande proportionellt val inom delegerade.

7 mom. Elektor äger att för resa, som påkallas av uppdraget, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. Ersättningen gördas, då elektorn utsetts för ett pastorat, av detta och, då elektorsvalet skett distriktsvis, till lika delar av de i distriktet ingående pastoraten.

8 mom. Ingår församling i kyrklig samfällighet, som omfattar alla i lagen om församlingsstyrelse avsedda kyrkliga angelägenheter, skall vad ovan i denna paragraf stadgats om församling i stället äga tillämpning å samfälligheten.

9 mom. Angående besvär över val av elektorer och delegerade skall vad i lag finnes stadgat om besvär över val av ledamöter i kyrkoråd äga motsvarande tillämpning.

10 mom. Icke territoriell församling äger utse en elektor för varje påbörjat 5 000-tal av församlingens medlemmar. Vad i 6 mom. stadgats skall därvid äga motsvarande tillämpning.

Jämte elektorer skola på enahanda sätt utses lika många ersättare. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas.

8 §.

Samtliga de inom ett valdistrikt utsedda elektorer skola på kallelse sammankomma inför en inom distriktet boende, av domkapitlet förordnad valförrättare. Därvid skola elektorererna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många

1 mom. För val av lekmannaombud och suppleanter för dem skola elektorererna inom varje valdistrikt sammankomma inför en av domkapitlet förordnad valförrättare.

2 mom. Domkapitlet bestämmer tid och ställe för valet samt meddelar

(Nuvarande lydelse:)

å kyrkostämman röstberättigade personer, som väljas skola. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Har ej det antal ombud, som väljas skall, därvid blivit utsett, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta rösttalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valda, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal avgör lotten.

För varje ombud utses ock på lika sätt en suppleant att, i händelse av ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

(Föreslagen lydelse:)

de närmare föreskrifter som må erfordras.

3 mom. Val av lekmannaombud skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet auser, ökad med 1; och lände därvid till efterrättelse vad om proportionellt valsätt är stadgat beträffande val inom kyrkofullmäktige.

Där valet icke sker proportionellt, skola elektorerna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många personer, som skola väljas. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Har ej det antal ombud, som skall väljas, därvid blivit utsett, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den eller de vid berörda omröstning utsedda erhållit högsta rösttalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valda, som då erhållit de flesta rösterna. Mellan lika rösttal avgör lotten.

4 mom. Vid val av suppleanter för lekmannaombuden skall vad i 3 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till kyrkomötet.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 6.

Vid omröstningar till val av ombud vid kyrkomöte och av elektorerna för sådana ombuds utväljande beräknas varje röst lika; och skola rösterna avgivas med slutna sedlar; dock må vid val till elektor, varom i 5 § förmäles, de väljande besluta, att valet genom öppen omröstning verkställas skall.

9 §.

Därest någon väljes till ombud i kyrkomötet inom två eller flera val-distrikt, må på honom ankomma att bestämman för vilket distrikt han vill anses vald; och åligger det honom att hos vederbörande domkapitel göra skyndsamt anmälan därom.

§ 7.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom *underdåniga* besvär, som inom trettio dagar efter valet skola i justitiedepartementet *ingivas* för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt fördragas och avgöras.

10 §.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom besvär, som inom trettio dagar efter valet skola *hava inkommit till* justitiedepartementet för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt fördragas och avgöras.

§ 8.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse att ärkebiskopen har förfall, därtill *i nåder* förordnar.

11 §.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse att ärkebiskopen har förfall, därtill förordnar.

§ 9.

Allmänt kyrkomöte tillkommer att upptaga kyrkliga *mål*, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes. Mötet *äge* dock ej att, utöver

12 §.

Allmänt kyrkomöte tillkommer att upptaga kyrkliga *ärenden*, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes, *så ock ärenden, som av*

(Nuvarande lydelse:)

vad i grundlag *kan varda* medgivet, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden, samt föreställningar och önsknningar att hos Konungen anmälas.

Fråga, vilken, enligt vad ovan är sagt, av någon kyrkomötets ledamot väckes, må för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må sådan fråga ej kunna av ledamot väckas, utan såvida den av redan inom *kyrkomötet* fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse omedelbarligen föranledes.

(Föreslagen lydelse:)

nästföregående kyrkomöte överlämnats till den i 14 § omförmälda nämnden och vari denna avgivit betänkande. Mötet äger dock ej att, utöver vad i grundlag är medgivet, annat eller mera besluta än underdåniga utlåtanden samt föreställningar och önsknningar att hos Konungen anmälas.

De från Konungen hänskjutna ärenden böra företrädesvis förekomma till behandling.

Fråga, vilken enligt vad ovan är sagt av någon kyrkomötets ledamot väckes, må *såsom motion* för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må sådan fråga ej kunna av ledamot väckas, utan såvida den av redan inom *mötet* fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse omedelbarligen föranledes.

13 §.

1 mom. Å varje kyrkomöte skola tillsättas följande ständiga utskott, nämligen:

ett kyrkolagsutskott, bestående av fjorton ledamöter, för behandling av kyrkolagsfrågor samt frågor om ändring i prästerskapets privilegier;

ett expeditionsutskott, bestående av sju ledamöter, för att uppsätta förslag till de skrivelser, som, till följd av mötets beslut, skola från detsamma avlätas;

ett ekonomiutskott, likaledes bestående av sju ledamöter, för beredande av frågor om erforderliga arvoden till mötets kansli och vaktbetjäning samt om mötets övriga ekonomiska angelägenheter.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 10.

De från Konungen hänskjutna mål böra företrädesvis till behandling förekomma.

Är fråga om antagande av ny bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, bör, där de av mötets medlemmar, som till prästeståndet höra, sådant akta nödigt, innan frågan av mötet till slutlig behandling företages, betänkande däröver avgivas av dessa medlemmar samfällt eller genom personer, som de inom sig därtill utse. Arbetsordning i övrigt äger mötet självt bestämma.

2 mom. Förekomma ärenden om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes, tillsättes för sådana ärenden ett beredningsutskott, bestående av kyrkomötets ordförande samt fjorton valda ledamöter.

Yrkar någon ledamot av kyrkomötet, att i ärende, som avses i detta moment, före eller efter utskottsbehandlingen skall avgivas särskilt betänkande av mötets prästerliga ledamöter, äga dessa ledamöter, efter kallelse av mötets ordförande, där de så akta nödigt, förordna om sådan prästerlig beredning.

3 mom. Mötet äger, när sådant finnes vara behöfligt, tillsätta särskilt utskott för att upptaga viss fråga, som eljest tillhör kyrkolagsutskottets eller beredningsutskottets behandling.

4 mom. För beredning av de ärenden, som ej tillhöra ständigt utskotts behandling, må mötet tillsätta tillfälliga utskott till det antal, som av omständigheterna påkallas.

5 mom. I alla utskott skola bland valda ledamöter ingå såväl prästerliga ombud som lekmannaombud; och skola de förras antal förhålla sig till de senares som 3 till 4.

Såsom prästerligt ombud anses ombud för teologisk fakultet, även om han ej är behörig att utöva prästämberet.

6 mom. Efter de grunder, som angivas i 5 mom., väljas ock för varje utskott suppleanter att, när utskottsledamöter avgå eller få förfall, inträda i deras ställe. Suppleanternas antal skall motsvara de valda ordi-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

narie ledamöternas. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

14 §.

Varje kyrkomöte äger inom sig utse en utredningsnämnd, bestående av tre prästerliga ombud och fyra lekmannaombud, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden. Jämte ledamöterna utses lika antal suppleanter.

Beträffande sättet för val av ledamöter och suppleanter i nämnden gäller vad som är stadgat om val till mötets utskott.

Nämnden sammanträder under tid Konungen bestämmer; dock högst ett år efter det kyrkomötet avslutats samt därutöver högst två månader, innan nästföljande kyrkomöte tager sin början.

Instruktion för nämnden fastställs av Konungen efter förslag av kyrkomötet.

§ 11.

Varje mötets ledamot äger i alla frågor en röst. Äskas omröstning; då skall den med slutna sedlar anställas. Före rösternas uppräknande skall en ibland dem uttagas och förseglad avläggas. Befinnas vid de övrigas uppsummerande rösterna lika delade, må denna sedel öppnas och giva utslaget: är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

15 §.

1 mom. Varje kyrkomötets ledamot äger i alla frågor en röst. Omröstning skall ske öppet. Utom i fall som avses i 2 mom. bestämmas utgången genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga ordföranden i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

I fråga om antagande av *ny* bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense. Vid omröstning i fråga, varom nu sagt är, varde ej någon röstsedel avlagd.

hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av mötets ledamöter på anmodan av ordföranden upptager ur rösturnan.

2 mom. I fråga om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense.

16 §.

Alla val skola ske med slutna sedlar. Är ej fråga om val till utskott, som skall ske proportionellt, iakttagas därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Val till utskott skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många ledamöter, som motsvara det tal, vilket erhålles, om kyrkomötets hela ledamotsantal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Beträffande förfarandet vid sådant val skall gälla vad som stadgats om proportionellt val till riksdagens utskott.

§ 12.

Äro ej mötets förhandlingar avslutade inom *en månad*, äger Konungen ändock efter den tid att mötet upplösa.

17 §.

Äro ej kyrkomötets förhandlingar avslutade inom *trettiofem dagar*, äger Konungen ändock efter utgången av denna tid upplösa mötet.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

§ 13.

Arvode till *mötets* ledamöter så ock övriga kostnader *därför* skola av *allmänna medel* gäldas.

18 §.

Arvode till *kyrkomötets* ledamöter och *ledamöterna i utredningsnämnden* så ock övriga kostnader *för mötet och nämnden* skola gäldas av *allmänna medel*.

19 §.

De ytterligare föreskrifter rörande kyrkomötets arbetssätt, som kunna anses nödiga, äger mötet fastställa i en särskild arbetsordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, då förordningen den 16 november 1863 (nr 61) angående allmänt kyrkomöte upphör att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 29 oktober 1948.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden GEIJER,
DAHLMAN,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL.

Enligt lagrådet den 25 oktober 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 oktober 1948, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av tillförordnade kanslirådet S. Sjöberg.

L a g r å d e t yttrade:

1 §.

Kyrkomötets uppgift och befogenheter, vilka i förslaget behandlas först i 12 §, synas böra angivas redan i 1 §.

2—4 §§.

Eftersom förslaget bygger på att kyrkomötets ledamöter skola bestå av två huvudgrupper, de prästerliga ombuden och lekmannaombuden, med en viss proportion mellan antalet i ena och andra gruppen, synes denna princip böra komma till tydligt uttryck redan i den grundläggande regeln i 2 § om kyrkomötets sammansättning.

Enligt förslaget hänföras terminologiskt universitetsombuden icke under alla omständigheter till de prästerliga ombuden. Det kan nämligen hända att någon teologie professor icke är prästvigd. Men då universitetsombuden ändå måste räknas som prästerliga, för att nämnda proportion mellan de båda huvudgrupperna skall uppnås, och uttryckligen hänförs till den prästerliga gruppen beträffande sammansättning av utskotten och utredningsnämnden, torde man för enkelhetens skull även i terminologiskt hänseende lämpligen kunna inbegripa samtliga dessa ombud under prästerliga ombud. Härigenom skulle vinnas att sistnämnda, i det följande använda term kunde

få sin tydliga bestämning redan i början av förordningen. Den särskilda förklaringen i andra stycket i 5 mom. av förslaget 13 § bleve då överflödig.

I ett hänseende synes emellertid i förslaget sådant universitetsombud, som icke äger utöva prästämbetet, även i sak hava undantagits från de prästerliga ombuden, nämligen beträffande den prästerliga beredning, varom förmåles i andra stycket i 2 mom. av 13 §. Till frågan härom återkommer lagrådet vid denna paragraf.

Bestämningen av den sakliga innebörden i begreppen prästerliga ombud och lekmanombud hör nära samman med villkoren för att kunna fungera som ombud inom den ena eller andra huvudgruppen. Det är också i samband med dessa villkor som förslaget på spridda ställen ger begreppsbestämningen, därvid tillika meddelas en legaldefinition å begreppet lekman. Sistnämnda term med dess bestämning torde dock kunna undvaras, i det man därförutan kan angiva valbarhetsvillkoren, såväl här som beträffande delegerade samt elektorer och ersättare för dem. Reglerna om vad som kräves för att vara ledamot av mötet och tillhöra ena eller andra huvudgruppen bland ledamöterna kunna med fördel sammanföras i en särskild paragraf omedelbart efter regeln i 2 § om mötets sammansättning. En saklig ändring i förslaget torde böra ske i detta ämne, nämligen så att man, i överensstämmelse med vad som gäller om riksdagsmannauppsdrag m. fl. allmänna uppsdrag, från behörighet utesluter dem, som äro i konkurstillstånd. Det väsentliga kravet att alla ledamöter skola tillhöra svenska kyrkan synes, ehuru tämligen självfallet, böra utsägas mera direkt än genom villkoret om rösträtt å kyrkostämman.

Den i andra stycket av förslaget 2 § upptagna bestämmelsen torde lämpligen utbrytas till en särskild paragraf, som insättes efter regeln om villkoren för ledamotskap, varemot innehållet i förslaget 3 § ävensom föreskrifterna i 4 § om fördelningen å stiftet av vissa prästerliga ombud skulle kunna infogas i den grundläggande regeln i 2 § om kyrkomötets sammansättning genom tillägg därstädes av några få ord vid angivandet av de olika slagen av prästerliga ombud. Där torde då också, följdriktigt och för överskådlighetens skull, böra ske hänvisning till de bestämmelser om val, vilka äro för vidlyftiga att upptagas i själva den grundläggande regeln.

Enär val av suppleanter skall ske i samma ordning som val av ombuden och även villkoren för att vara suppleant böra vara desamma som för att vara ledamot i den grupp, varom fråga är, torde de i förslaget 4 och 6 §§ upptagna föreskrifterna om suppleanter, med enahanda sakliga ändring som beträffande ledamotskap, lämpligen sammanföras och placeras bland de grundläggande bestämmelserna om kyrkomötets sammansättning och behörighetsvillkoren.

5 §.

I andra stycket av paragrafens 2 mom. stadgas bl. a. att valsedel skall upptaga två gånger så många namn som det antal ombud valet avser. Till förekommande av den tolkningen av stadgandet, att valsedel som upptager

färre namn ej skulle vara giltig — en tolkning som uppenbarligen icke är avsedd — synes stadgandet böra omformuleras. Detta kan lämpligen ske sålunda att stadgandet erhåller den lydelse, att valsedel ej må upptaga flera namn än antalet av de ombud och suppleanter, som skola väljas. En sådan ändring föranleder en jämkning i bestämmelsen i sista punkten av sagda stycke att under viss förutsättning det eller de sista övertaliga namnen skola anses såsom obefintliga.

6 §.

Enligt förslaget finnas för valförrättningar distrikt av två olika slag, nämligen dels de i denna paragraf omnämnda, för val av lekmannaombud, och dels enligt 7 § för val av elektorer i vissa fall. Då en sådan enhetlig benämning synes vara mindre lämplig, torde i denna paragraf uttrycket valdistrikt utbytas mot ordet valkrets samt motsvarande ändring göras på andra ställen i lagen, där uttrycket valdistrikt användes för att beteckna det område, för vilket lekmannaombud utses.

Beaktas vad lagrådet anfört under 2—4 §§, följer därav att de tre sista styckena i andra momentet av förevarande paragraf böra utgå.

Då det från systematisk synpunkt synes vara en fördel, om bestämmelserna i 7 § 1 mom. om utseende av lekmannaombud och suppleanter för dem upptagas redan i samband med stadgandena i 6 §, hemställes att sagda mom. i 7 § — med därav föranledd redaktionell jämkning — insättes i 6 § såsom ett 3 mom.

7 §.

I denna paragraf regleras val av elektorer för utseende av lekmannaombud. Frågan om det lämpligaste systemet härutinnan beror av vissa valpolitiska överväganden, på vilka lagrådet icke anser sig ha anledning att närmare ingå. Med hänsyn till att rikets kyrkliga indelning på grund av församlingarnas olika storlek och andra växlande förhållanden är ganska heterogen är det svårt att vid uppbyggandet av ett valsystem på de huvudprinciper, varå förslaget vilar, undvika att bestämmelserna i ämnet bli invecklade. Det synes dock kunna ifrågasättas, om icke någon förenkling skulle vara möjlig utan att de antagna huvudgrunderna behövde åsidosättas.

Mot bestämmelsernas närmare utformning torde även i sakligt hänseende några smärre erinringar böra göras. Sålunda synas reglerna angående indelningen i distrikt för val av elektorer måhända icke i alla avseenden taga nödig hänsyn till förhållandena i särskilda fall. Enligt förslagets ordalydelse skulle ett pastorat, vars folkmängd endast obetydligt understiger 5 000 invånare, icke kunna utgöra ett valdistrikt för sig och ett enförsamlingspastorat med högre invånarantal än 5 000 icke under några omständigheter få för elektorsval sammanföras med ett angränsande pastorat med ringa invånarantal, även om skäl talade för sådana lösningar. I förslaget regleras huru proportionellt val inom delegerade skall företagas, men bestämmelser saknas angående förfarandet vid val på annat sätt. Vidare har, såvitt angår

territoriell församling, meddelats föreskrifter angående besvär över val av elektorer och delegerade, medan samma fråga icke reglerats beträffande val inom icke territoriell församling.

En enklare och enligt lagrådets mening mera tillfredsställande reglering synes kunna vinnas, därest bestämmelserna om valdistrikt för utseende av elektorer utformas i enlighet med följande huvudpunkter.

För val av elektorer indelas valkretsarna i distrikt på sätt Konungen bestämmer. Förslagets ståndpunkt att icke territoriella församlingar var för sig välja elektorer bibehålles. Beträffande åter de territoriella församlingarna verkställes indelningen så att dessa var för sig eller två eller flera tillsammans bilda distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 5 000. Nu nämnda regler upptagas i lagtexten, men den närmare tillämpningen överlämnas åt Konungen. Den i förslaget upptagna bestämmelsen om att distrikt i regel ej må bildas av flera pastorat, därest invånarantalet överstiger 10 000, synes icke vara av samma vikt som minimigränsen. Även med förslagets ståndpunkt kan man icke undvika distrikt av sådan storlek då fråga är om församlingar med detta invånarantal. Då distriktsindelningen skall verkställas på sätt Konungen bestämmer, torde man icke behöva befara att utelämnandet i själva lagtexten av en maximigräns skall leda till att distrikten bliva alltför stora.

Den i paragrafens 8 mom. upptagna regeln om kyrklig samfällighet torde böra bibehållas men jämkas så att den ej blir tillämplig i de fall, då en kyrklig samfällighet omfattar två eller flera pastorat.

Ett efter dessa huvudpunkter uppbyggt system av valdistrikt skulle i realiteten i allmänhet icke innebära någon större avvikelse från det remitterade förslaget men medgiva att vid distriktsindelningen taga större hänsyn till lokala förhållanden.

Vidare synas enklare och mera enhetliga bestämmelser kunna meddelas angående sättet för val av delegerade och elektorer samt rörande besvär över sådana val. Det må framhållas, att bestämmelserna om proportionellt valsätt i förslagets 6 och 10 mom. kunna ersättas med en regel, att val av elektorer och delegerade skola ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. Härigenom skulle även vinnas att den förut anmärkta bristen på reglering av förfarandet vid sådant val inom delegerade, som ej skall ske proportionellt, bleve avhjälpt.

Om, på sätt lagrådet vid 2—4 §§ hemställt, begreppet lekman icke skall användas i lagtexten, föranleder detta vissa jämkningar i förevarande paragraf.

De i paragrafens 7 mom. upptagna bestämmelserna om elektors rätt till resekostnads- och traktamentsersättning synas böra överflyttas till 8 §, där övriga bestämmelser, som hava samband med elektorernas valförrättning, äro upptagna.

8 och 9 §§.

Lagrådet erinrar om sin hemställan vid 7 § att dess 7 mom. flyttas till 8 § samt om sin anmärkning vid 6 § rörande termen valdistrikt.

12 §.

Om, såsom lagrådet vid 1 § hemställt, dit flyttas första stycket i förevarande paragraf, torde därav föranledas smärre jämkningar i andra och tredje styckena.

13 §.

Rätt att besluta om särskild prästerlig beredning av frågor, som angå de s. k. kyrkliga böckerna, tillkommer enligt den gällande kyrkomötesförordningen de medlemmar av kyrkomötet, som till prästeståndet höra, och enligt det remitterade förslaget mötets prästerliga ledamöter. I båda fallen torde avses de ombud, som äro behöriga att utöva prästämbetet. Denna sistnämnda formulering, som i andra sammanhang kommit till användning i förslaget, torde, för tydligt utmärkande att samma krets av personer här avses, vara att föredraga. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke kretsen lämpligen bör vidgas att omfatta alla prästerliga ombud — en beteckning som lagrådet vid 2—4 §§ förordat såsom gemensam för alla andra ombud än lekmannaombud — även för den händelse något av ombuden från de teologiska fakulteterna icke skulle äga behörighet som nyss sagts.

Bestämmelsen att kyrkomötets ordförande har att sammankalla dem som äga besluta om den prästerliga beredningen torde, såsom blott berörande en rent expeditionell åtgärd, icke behöva upptagas annorstädes än i arbetsordningen.

Då beredningsutskottet enligt förslaget icke är ett ständigt utskott, synas i 4 mom. böra från behandling av tillfälligt utskott uttryckligen undantagas jämväl ärenden som höra till beredningsutskottet.

Om vad lagrådet anfört vid 2—4 §§ iakttages, föranleder detta att andra stycket i 5 mom. av förevarande paragraf bör utgå. Därjämte torde första stycket i samma moment böra undergå viss jämkning för att tydligt utmärka att vid iakttagande av proportionen 3 till 4 skall bortses, såvitt angår beredningsutskottet, från den i sistnämnda utskott självskrivne prästerlige ordföranden.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 29 oktober 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådet Quensel anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 oktober 1948 till lagrådet remitterade förslaget till *förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)*.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

Det till lagrådet remitterade förslaget var i systematiskt hänseende utformat i nära anslutning till gällande kyrkomötesförordning. Lagrådet har emellertid ansett, att en omgruppering av bestämmelserna skulle vara ägnad att göra kyrkomötesförordningen mera överskådlig. Då även jag anser, att den av lagrådet förordade systematiken innebär en förbättring, har jag låtit vidtaga därav betingade ändringar i författningsförslaget.

I sakligt hänseende föreslår lagrådet främst den avvikelser från det remitterade förslaget, att reglerna beträffande distriktsindelningen för val av elektorer uppmjukas så att större hänsyn skall kunna tagas till lokala förhållanden. Även på denna punkt anser jag lagrådets förslag böra godtagas. Jag vill emellertid understryka, att slopandet i lagtexten av den övre gränsen, 10 000 invånare, för sammanförande av församlingar till ett distrikt icke innebär, att denna gräns i normala fall skulle överskridas. Jag utgår i stället ifrån att antalet invånare i ett distrikt, bestående av två eller flera församlingar, som regel — och i åtskilliga fall ej oväsentligt — kommer att understiga 10 000.

Lagrådets övriga erinringar äro i huvudsak av formell natur och torde böra beaktas. I förslaget har därjämte vidtagits vissa smärre ändringar av redaktionell natur.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer föredraganden, att Kungl. Maj:t måtte genom skrivelse till kyrkomötet

begära kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkänner det ändrade förslaget till förordning angående allmänt kyrkomöte.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnar, att till kyrkomötet skall avlåtas skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Georg Dahlin.

Nr 23.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning) m. m.

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 29 oktober 1948, nr 4, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, begärt kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkände vid skrivelsen fogat förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

I samband med skrivelsen har kyrkomötet till behandling förehaft fem med anledning av densamma väckta motioner.

Kyrkolagsutskottet har i ärendet avgivit betänkande, nr 19, varav tryckt exemplar här bifogas.

Vid betänkandet finns fogad en av herr Staxäng avgiven reservation.

Under åberopande av nämnda betänkande och, såvitt angår 7 § 1 mom. i förordningsförslaget, den av herr Staxäng avgivna reservationen, får kyrkomötet i underdånighet

dels, med förklarande att det vid Eders Kungl. Maj:ts förevarande skrivelse fogade förslaget till kyrkomötesförordning icke kunnat i oförändrat skick antagas, anmäla, att kyrkomötet för sin del antagit det förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning), som av utskottet i betänkandet framlagts, dock med den ändringen, att 7 § 1 mom. erhållit den i omförmälda reservation förordade lydelsen,

dels ock anhålla om utredning angående sättet för granskningen av valda ombuds vid kyrkomötet fullmakter.

Stockholm den 7 december 1948.

Underdånigst.

ERLING EIDEM.

G. H. Berggren.

Nr 19.

Kyrkolagsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning) m. m.

I en den 29 oktober 1948 dagtecknad, till kyrkolagsutskottets handläggning hänskjuten skrivelse, nr 4, har Kungl. Maj:t, under återopande av skrivelsen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, begärt kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkänner vid skrivelsen fogat förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

Vidare hava till utskottets handläggning hänskjutits följande i anledning av skrivelsen väckta motioner, nämligen

motion, nr 18, av herr *Turén* med hemställan, att kyrkomötet måtte i samband med sitt underdåniga yttrande över Kungl. Maj:ts förslag till ny kyrkomötesförordning hemställa, att i förordningen måtte inflyta en föreskrift av innehåll, att lekmannaombud skall hava ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlinglivet;

motion, nr 19, av herr *Turén* med hemställan, att kyrkomötet måtte dels låta utarbeta förslag till valförfarande vid val av lekmannaombud till kyrkomötet i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer (direkta val),

dels ock i samband med underdånigt yttrande över Kungl. Maj:ts förslag till ny kyrkomötesförordning anmäla, att kyrkomötet för sin del godkänt nyssnämnda förslag till valförfarande;

motion, nr 20, av herr *Sundberg* med hemställan, att kyrkomötet måtte för sin del besluta sådana ändringar i förslaget till kyrkomötesförordning, att pariteten mellan prästerliga ombud och lekmannaombud bevaras samt att det nuvarande valsättet bibehålles med den jämkning av antalet electorer, som må föranledas av ett hänsynstagande till församlingarnas olika invånarantal;

motion, nr 21, av herrar *Björkander* och *Kahlström* med hemställan, att kyrkomötet vid behandling av Kungl. Maj:ts skrivelse ville föreslå, att Visby stift skall utse två lekmannaombud; samt

motion, nr 42, av herr *Giertz* m. fl. med hemställan, att kyrkomötet ville företaga sådan ändring av det i Kungl. Maj:ts skrivelse framlagda förslaget,

att valen av lekmannaombud (resp. av elektorer för utseende av sådana ombud) komma att förrättas av lekmännen i pastoratets eller församlingens kyrkoråd och icke av kyrkofullmäktige.

Beträffande motiveringen till det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget hänvisar utskottet till ovan berörda, skrivelsen bilagda protokoll. Angående motiveringen till motionerna hänvisas till innehållet i desamma.

I. Lagförslagets huvudsakliga innehåll.

Förslaget innefattar ändringar beträffande kyrkomötets sammansättning, villkoren för valbarhet (behörighet) till ombud vid kyrkomöte, sättet för utseende av prästerliga ombud och lekmannaombud samt formerna för kyrkomötets arbete.

1. *Kyrkomötets sammansättning.* Antalet prästerliga ombud utökas från 30 till 42 och antalet lekmannaombud från 30 till 56.

Av de prästerliga ombuden äro liksom nu biskoparna i stiftens självskrivna. Vidare skola liksom nu de teologiska fakulteterna vid universiteten utse ombud, 2 från vardera fakulteten. Ökningen av antalet ombud hänför sig till den kategori, som utses genom val inom stiftet.

2. *Valbarhets (behörighets) villkoren.*

Ej må någon, som icke tillhör svenska kyrkan eller eljest saknar rösträtt å kyrkostämman eller som är i konkurstillstånd, vara kyrkans ombud vid kyrkomöte.

Den, som icke äger utöva prästämbetet, må ej väljas till prästerligt ombud. Ej heller må den, som äger utöva detta ämbete, vara lekmannaombud.

3. *Sättet för utseende av de prästerliga ombuden.* För vart och ett av stiftet utom Visby stift utses två och för sistnämnda stift ett ombud. Rätt att deltaga i valen tillkommer liksom nu envar inom stiftet kyrkoskriven prästman, som äger utöva prästämbetet. Valet skall ske med slutna sedlar, och valsedel må ej upptaga flera namn än det antal ombud och suppleanter, som skola väljas. Röstvärdet för å valsedel upptaget namn bestämmes efter en sjunkande skala, beroende på namnets placering. Röstvärdet för första namnet är 1, för andra namnet $\frac{1}{2}$, för tredje namnet $\frac{1}{3}$ o. s. v. Valda till ombud äro, om ett ombud skall väljas, den som erhållit högsta rösttalet och, om två ombud skola väljas, de som erhållit högsta och näst högsta rösttalen. Valda till suppleanter äro, om en suppleant skall väljas, den som erhållit näst högsta rösttalet och, om två suppleanter skola väljas, de som näst efter de till ombud valda erhållit högsta rösttalen.

4. *Sättet för utseende av lekmannaombud.*

Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar.

Inom Visby stift väljes ett ombud och inom envar av de övriga valkretsarna det antal, som Konungen bestämmer.

Ombuden utses liksom nu av elektorer inför en av domkapitlet förordnad valförrättare. Möjlighet beredes till proportionella val.

För val av elektorer indelas valkretsarna i valdistrikt på sätt Kungl. Maj:t bestämmer. Indelningen skall ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera församlingar tillsammans bilda ett distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 5 000. Icke territoriell församling bildar ett distrikt för sig.

För varje påbörjat 5 000-tal invånare i distriktet utses en elektor. Består distrikt av en församling, väljas elektorerna av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämma i församlingen. I distrikt, som består av två eller flera församlingar, väljas elektorerna av särskilda delegerade utsedda församlingsvis. Antalet delegerade för varje församling är beroende av dess folkmängd. Val av såväl elektorer som delegerade kan ske proportionellt.

5. *Formerna för kyrkomötets arbete.* Kyrkomöte hålles fortfarande vart femte år, såvida ej Kungl. Maj:t finner skäl sammankalla mötet oftare. Sammanträdestiden utsträcker från 30 till 35 dagar. De konstitutiva reglerna om utskottsorganisationen, vilka nu finnas i den av kyrkomötet antagna arbetsordningen, överflyttas till kyrkomötesförordningen. Kyrkomötet äger inom sig utse en utredningsnämnd, bestående av sju ledamöter, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda och avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av väckta motioner överlämnat till nämnden. I utskotten och nämnden skola de prästerliga ombuden och lekmannaombuden vara representerade i proportionen 3:4. Val av ledamöter i utskott och nämnden kan ske proportionellt. Omröstning inom kyrkomötet skall ske öppet.

II. Lagförslagets systematiska uppställning och vissa detaljfrågor.

Innan utskottet övergår till behandlingen av huvudfrågorna, synes det lämpligt att något beröra den systematik, på vilken lagförslaget bygger. I samband därmed skola även vissa detaljspörsmål, som icke hava direkt samband med huvudfrågorna, beröras.

I 1 § har den grundläggande principen, att kyrkomötet är ett organ för svenska kyrkan, kommit till uttryck. Där angivas ock kyrkomötets befogenheter. Härutinnan har någon ändring i sak icke föreslagits. Erfarenheten har visat, att svårlösta kompetensfrågor kunna uppkomma på detta område. Då frågan om kyrkomötets befogenheter är av viss betydelse för ställningstagandet till de nu framlagda förslagen, hade en utredning i ämnet varit önskvärd. Å andra sidan inser utskottet till fullo, att denna fråga har andra aspekter och att frågan därför måste upptagas i ett vidare sammanhang. Ehuru således anledning saknas att här beröra kompetensfrågan, anser sig emellertid utskottet höra som sin uppfattning tillkännagiva, att lagstiftning-

en om församlingsstyrelse — såsom i åtskilliga och väsentliga hänseenden berörande svenska kyrkans verksamhet — är av sådan beskaffenhet, att kyrkomötets yttrande bör inhämtas, då fråga är om vidtagande av mera ingripande ändring i densamma.

2 § innehåller de konstitutiva reglerna om kyrkomötets sammansättning, och i 3 § hava sammanförts reglerna om behörighet att vara kyrkans ombud vid kyrkomöte. Frågan, huruvida förevarande behörighetsvillkor tillika äro valbarhetsvillkor, har icke berörts. Utskottet förutsätter emellertid, att så är fallet.

Under 4 § har införts bestämmelse om rätt för cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen att delta i kyrkomötets överläggningar. Det kan ifrågasättas, huruvida denna bestämmelse, såsom hänförande sig till förhållandena efter kyrkomötets konstituerande, lämpligen bör intagas här, före reglerna om val av ombud. En placering efter § 11 synes kunna övervägas. Utskottet vill emellertid ej föreslå någon ändring i detta hänseende. Däremot synes erforderligt att i korthet beröra den situation som uppkommer, därest Kungl. Maj:t med stöd av § 5 regeringsformen förordnat statsråd att i departementschefs ställe föredraga vissa ärenden. En restriktiv tolkning av 4 § leder onekligen till att statsråd, som förordnats att föredraga kyrkliga ärenden, ej äger delta i överläggningarna. Detta torde dock näppeligen vara avsikten. Utskottet förutsätter därför, att paragrafen skall tolkas extensivt och således täcka angivna fall.

Reglerna om val av ombud vid kyrkomötet och vad därmed sammanhängar återfinnas i 5—10 §§.

De återstående paragraferna, 11—19 §§, avse formerna för kyrkomötets arbete, sammanträdestid m. m.

Utskottet har vid granskningen av lagtexten funnit, att den använda systematiken innebär ett betydande framsteg i jämförelse med gällande kyrkomötesförordning. Underrubriker hade måhända varit önskvärda, men utskottet har ej något yrkande på denna punkt. Utskottet vill därför förorda den i förslaget använda systematiken.

Lagförslaget innehåller åtskilliga bestämmelser om kyrkomötets utskottsorganisation m. m. Motsvarande bestämmelser finnas för närvarande i kyrkomötets arbetsordning, antagen av mötet ensamt. Gränsdragningen mellan ämnen av beskaffenhet att bära regleras i kyrkomötesförordningen respektive arbetsordningen är — såsom ock föredragande departementschefen framhållit — förenad med åtskilliga svårigheter. Mot det sätt, varpå frågan lösts i lagförslaget, har utskottet intet att erinra. Av nämnda anförande framgår emellertid, att denna lösning icke är att betrakta såsom definitiv såtillvida, att arbetsordningen kunde innehålla bestämmelser, vilka principiellt borde intagas i kyrkomötesförordningen. Å andra sidan framgår av lydelsen av 19 § i förslaget, att kyrkomötet äger i arbetsordningen intaga föreskrifter angående mötets arbetsformer, som ej äro reglerade i förslaget till kyrkomötesförordning. Utskottet utgår därför ifrån, att kyrkomötet — trots att gränsdragningsfrågan ej är definitivt löst — i arbetsordningen kan intaga alla erforderliga bestämmelser angående arbetsformerna.

I detta sammanhang vill utskottet även beröra en annan fråga angående förhållandet mellan kyrkomötesförordningen och arbetsordningen. I arbetsordningen finnas under §§ 1—3 detaljerade bestämmelser om granskning av de valda ombudens fullmakter. Erfarenheten har visat, att dessa ej sällan varit behäftade med brister i formellt hänseende. Granskningen fördröjer ock kyrkomötets arbete. Vid den översyn, som utskottet på sätt framgår av betänkande nr 20 verkställt, ha därför övervägts möjligheterna att rationalisera fullmaktsgranskningen. En naturlig utgångspunkt har därvid varit att söka skapa en ordning, motsvarande den som gäller beträffande riksdagen.

Enligt riksdagsordningen § 32 företages inför chefen för det departement, vartill justitieärendena höra, eller den Konungen i hans ställe förordnar, i närvaro av tre bland de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret granskning av de till departementet (jfr riksdagsordningen §§ 10 och 20) inkomna, för riksdagens ledamöter utfärdade fullmakter. Denna granskning har till ändamål att undersöka, huruvida fullmakterna blivit i föreskriven form utfärdade. Resultatet av granskningen anmäles vid vardera kammarens första sammanträde (jfr ordningsstadgan för kamrarna § 2), varvid det tillkommer kammaren att pröva behörigheten till riksdagsmannakallets utövande såväl för sådana personer, vilkas fullmakter ej blivit (vid granskningen) godkända, som ock för dem, emot vilka eljest till följd av grundlag anmärkning förekommer.

Denna förberedande granskning är tidsbesparande för riksdagen och underlättar dess arbete. Med hänsyn till den korta tid kyrkomötet sammanträder har därför utskottet kommit till den uppfattningen, att en motsvarighet till sagda anordning borde införas för kyrkomötets vidkommande. Sedan fullmakterna av domkapitlen insänts till justitiedepartementet, eventuellt ecklesiastikdepartementet, skulle granskningen lämpligen kunna företagas inför samma statsråd, som förordnats att utföra granskning av riksdagsfullmakter, i närvaro av två av Kungl. Maj:t tillkallade självskrivna ledamöter i kyrkomötet. Bestämmelser av antytt innehåll torde emellertid icke vara av beskaffenhet att kunna intagas i arbetsordningen utan böra inflyta i kyrkomötesförordningen. Utskottet anser en utredning i ämnet önskvärd, varom skrivelse bör avlätas till Kungl. Maj:t.

III. Kyrkomötets sammansättning.

Kyrkomötet har alltsedan tillkomsten av 1863 års kyrkomötesförordning bestått av lika många prästerliga ombud som lekmannaombud. Det totala antalet ombud har vidare, ehuru icke direkt angivet i förordningen, utgjort 60. Den lika proportionen har visserligen länge ansetts såsom något för kyrkomötet konstitutivt, men av förarbetena till förordningen (lagutskottets betänkande nr 31 vid 1862—63 års riksdag; jfr expeditionsutskottets vid 1856—58 års riksdag förslag till underdånig skrivelse nr 257) framgår klart, att avvägningen av proportionen mellan prästerliga ombud och lek-

mannambud bedömts från lämplighetssynpunkter. Med utgångspunkt härifrån hava såväl riksdagen och de sakkunniga som föredragande departementschefen kommit till det resultatet, att en förskjutning av proportionen vore motiverad i syfte att få en vidgad lekmanrepresentation i kyrkomötet.

I vad rör prästerskapets privilegier, är kyrkomötet att betrakta såsom det forna prästeståndets efterträdare (jfr regeringsformen § 114), och utskottet vill i detta sammanhang understryka, att kyrkomötet alltjämt äger en betydelsefull uppgift såsom vårdare av dessa privilegier, vilka fortfarande äro på väsentliga punkter gällande.

Kyrkomötet är dock framför allt en representation för svenska kyrkan med alla dess mångskiftande uppgifter. Detta framgår icke blott av det i statsrådsprotokollet för den 15 oktober 1948 återgivna yttrandet av lagutskottet vid 1862—63 års riksdag utan även därav, att frågan om en lagstiftning angående kyrkomöte behandlades redan av 1858 års riksdag, d. v. s. flera år innan frågan om avskaffandet av ståndrepresentationen var aktuell. Att någon kyrkomötesförordning ej då kom till stånd berodde, såsom framgår av kungl. propositionen nr 33 till 1862—63 års riksdag, huvudsakligen därpå, att det av riksdagen antagna lagförslaget var behäftat med vissa formella brister. Enligt kyrkolagsutskottets uppfattning kan därför den omständigheten, att kyrkomötet tillika har att bevaka prästerskapets i 1723 års privilegier tillförsäkrade rättigheter, ej medföra att den lika proportionen mellan prästerliga ombud och lekmanambud en gång för alla är fastlåst, så länge nämnda privilegier bestå. Frågan om kyrkomötets sammansättning måste i stället bedömas med utgångspunkt från vad som bäst gagnar svenska kyrkan.

Utskottet delar till fullo den samstämmiga uppfattning, som såväl riksdagen och de sakkunniga som Kungl. Maj:t hävdad i fråga om behovet av vidgad lekmanrepresentation i kyrkomötet. I likhet med Kungl. Maj:t anser vidare utskottet, att detta syfte ej lämpligen kan uppnås utan att proportionen mellan prästerliga ombud och lekmanambud ändras. Utskottet kan därför ej dela de synpunkter, som i förevarande avseende anförts i motionen nr 20.

Den föreslagna proportionen 3:4 synes enligt utskottet väl avvägd; och de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att stanna vid ett ledamotsantal av (42 + 56 =) 98 har utskottet i allt väsentligt funnit bärande. Förslaget innebär emellertid, att för Visby stift, med hänsyn till dess ringa folkmängd, skulle utses allenast ett lekmanambud, vilket omöjliggör proportionellt val, medan antalet lekmanambud för övriga stift skulle uppgå till minst 3 och högst 8, beroende på stiftets storlek. Syftena med utökningen av lekmanrepresentationen skulle därför icke bliva tillgodosedda för Visby stifts vidkommande. Utskottet har funnit detta beklagligt och har därför övervägt möjligheterna att tillgodose de av representanter för stiftet i motionen nr 21 framförda berättigade kraven. Därvid har utskottet även uppmärksammat, att antalet prästerliga ombud från Lunds stift, inom vilket antalet präster

den 1 januari 1946 enligt sakkunnigbetänkandet uppgick till 473, skulle utgöra två, medan övriga stift — fränsett Visby stift — oaktat antal präster enligt betänkandet utgör lägst 214 och högst 360, likaledes skulle få utse två ombud. En utökning av antalet valda prästerliga ombud från Lunds stift till tre synes därför vara av förhållandena motiverad. Utökas samtidigt antalet lekmannaombud från Visby stift med ett ombud, skulle relationen 43:57 uppnås och det totala antalet ombud vid kyrkomötet uppgå till jämnt 100. Att den exakta proportionen 3:4 därigenom ej uppnås, synes — med hänsyn till att proportionen 3:4 är resultatet av en ren lämplighetsbedömning och något hinder ej möter att ändock tillämpa densamma vid bestämmandet av fördelningen av platserna i kyrkomötets utskott — ej böra tillmätas någon betydelse. Utskottet vill därför föreslå, att antalet ombud utökas till 100 på sätt ovan förordats.

IV. Valbarhetsvillkoren.

Enligt förslaget kan den som icke tillhör svenska kyrkan eller eljest saknar rösträtt å kyrkostämma eller som är i konkurstillstånd icke vara ombud vid kyrkomöte. Bestämmelserna om rösträtt å kyrkostämma finnas i 9 § lagen om församlingsstyrelse. Sådan rösträtt tillkommer den som äger utöva rösträtt å kommunalstämma (respektive å allmän rådstuga) — d. v. s. envar inom kommunen mantalsskriven man eller kvinna som är svensk undersåte, uppnått tjuogoett års ålder och ej är omyndigförklarad — och ej är främmande trosbekännare eller anmält sitt utträde ur svenska kyrkan. Såsom framgår av vad anförts under II har utskottet förutsatt, att dessa behörighetsvillkor tillika äro valbarhetsvillkor.

Nu berörda behörighetsvillkor, mot vilka utskottet intet har att erinra, avse såväl prästerliga ombud som lekmannaombud. För att kunna vara prästerligt ombud skulle därutöver allenast fordras behörighet att utöva prästämbetet, medan det för lekmannaombuden speciella behörighetsvillkoret angivits negativt: den som äger utöva prästämbetet, kan ej vara lekmannaombud.

Angivna för enbart prästerligt ombud stipulerade behörighetsvillkor innebär en avsevärd utvidgning av kretsen av de personer, som kunna ifrågakomma såsom prästerliga ombud, och överensstämmer helt med det beslut, som 1926 års kyrkomöte fattat i ämnet. Det är därför med tillfredsställelse som utskottet kan konstatera, att detta önskemål nu är på väg att förverkligas.

De skäl, som föredragande departementschefen åberopat till stöd för stadgandet att präst — till skillnad från vad som nu gäller — ej är valbar till lekmannaombud, har vidare utskottet funnit bärande.

I motionen nr 18 har ifrågasatts, att i förslaget måtte — efter förebild av 2 § 1 mom. lagen om domkapitel — intagas en föreskrift av innehåll, att lekmannaombud skall hava ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga för-

samlingslivet. Syftet härmed skulle i huvudsak vara att åstadkomma en garanti mot att kyrkomötet tillfördes ombud, som »sakna känsla för eller t. o. m. äro avogt inställda mot den kristna religionen eller som ogilla kyrkan såsom samhällsinstitution». Motivet för en sådan bestämmelse har angivits vara, att en utökad lekmannarepresentation skulle kunna åstadkomma en förskjutning i uppfattningen av lekmannaombudens ställning därhän, att det ej kräves av dem, att de skola vara kyrkans tillskyndare.

Utskottet vill till en början framhålla, att det långt ifrån är givet att införandet av ifrågavarande behörighetsvillkor skulle innebära den garanti motionären åsyftat. Något fall, då ifrågavarande bestämmelse i domkapitellagen visat sig hava betydelse för att hindra val av till kyrkan fientligt inställda personer, har veterligen icke förekommit. Beträffande val av ombud till kyrkomötet skulle emellertid frågan onekligen få större räckvidd. För att bedöma förslagets värde hänvisas man närmast till den erfarenhet som vunnits och den praxis som utbildats i fråga om tillämpningen av den likartade bestämmelse i 44 § lagen om församlingsstyrelse, enligt vilken endast den är valbar till ledamot i kyrkoråd, som »kan anses vilja främja församlingslivet».

Innebörden av sistnämnda uttryck belyses av uttalanden i propositionen nr 100 till 1930 års riksdag med förslag till lag om församlingsstyrelse och av riksdagen vid behandlingen av lagförslaget. I propositionen lämnas å s. 141 ff. en redogörelse för tolkningen av motsvarande valbarhetsvillkor i 1862 års kyrkostämmoförordning: »för gudsfruktan och nit kända män och kvinnor». Redogörelsen giver vid handen, att bestämmelsen i rättspraxis uppfattats allenast såsom en anvisning, vilken utan påföljd kunnat åsidosättas (jfr Regeringsrättens årsbok 1929 ref. 6 och 75). I syfte att åstadkomma en ändring i detta enligt föredragande departementschefens uppfattning ej tillfredsställande förhållande föreslogs i propositionen att såsom behörighetsvillkor för ledamot i kyrkoråd borde uppställas att han »visat intresse att främja det kyrkliga församlingslivet». Till stöd härför anförde departementschefen — efter att ha redogjort för ifrågavarande rättspraxis — följande:

Att personer, som öppet förklara sig vara motståndare till kyrkan och kyrklig ordning över huvud, kunna väljas till ledamöter i församlingarnas verkställande organ är i princip oriktigt och kan komma att verka förödande på församlingslivet. Det synes mig nödvändigt, att för behörighet, varom nu är fråga, uppställas sådana villkor att därifrån uteslutas personer, vilka uppenbarligen äro direkt fientliga mot religionen och kyrkan. Emellertid torde man ej kunna stanna härvid. Kyrkorådet skall enligt föreliggande förslag bland annat i avseende på religionens och sedernas vård vaka över efterlevnaden av därom gällande författningar. För att rådet skall kunna rätt fylla denna sin uppgift, torde det vara nödvändigt, att dess ledamöter icke blott icke äro fiender till kyrkan utan även, att de hava ett levande intresse att främja dess syften. Med hänsyn härtill anser jag, att såsom behörighetsvillkor för ledamot i kyrkoråd bör uppställas, att han visat intresse att främja det kyrkliga församlingslivet. Att härutöver fordra, att han blivit inom kyrkan konfirmerad, finner jag icke påkallat. Ett sådant krav skulle kunna från kyrkorådet utesluta personer med verkligt intresse för församlingens angelägenheter.

Utan angivande av skäl avvisade emellertid riksdagen detta valbarhetsvillkor men ansåg likvisst att något villkor borde uppställas och antog den nu gällande lydelsen av 44 § lagen om församlingsstyrelse.

Ehuru endast få rättsfall finnas på området — såvitt utskottet kunnat finna har regeringsrätten endast vid ett tillfälle (se Regeringsrättens årsbok 1932 ref. 68) tagit ställning till frågan — synes dock klart, att behörighetsvillkoret icke ens lämnar den garanti, som uppnåddes genom motsvarande villkor i 1862 års kyrkostämmoförordning. Bestämmelsen i fråga torde i än högre grad än motsvarande bestämmelse i kyrkostämmoförordningen vara att fatta allenast såsom en anvisning, som utan påföljd kan åsidosättas.

Införandet i kyrkomötesförordningen av en bestämmelse med angivet eller likartat innehåll kan därför på sin höjd fylla den funktionen, att elektorsförsamlingen skulle draga sig för att välja en person, som ådagalagt en klart negativ inställning till kyrkan och hennes verksamhet. Denna effekt torde emellertid med hänsyn till stadgandet i förordningens 1 § — innebärande att varje kyrkomötesrepresentant är ombud för svenska kyrkan — uppnås även om något valbarhetsvillkor av förevarande slag ej intages i förordningen. På grund härav och då införandet av ett mera kvalificerat personligt behörighetsvillkor näppeligen torde kunna komma i fråga, har utskottet kommit till uppfattningen, att motionen icke bör föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Mot de i lagförslaget intagna villkoren för valbarhet till elektor, ersättare för sådan och delegerad har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet har alltså på alla punkter ansett sig böra förorda det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget i vad rör såväl behörigheten att vara kyrkans ombud vid kyrkomöte som ock de för elektor och delegerade uppställda valbarhetsvillkoren.

V. Sättet för utseende av prästerliga ombud.

Såväl genom utökningen av antalet prästerliga ombud, som skola väljas, som genom de ändrade valbarhetsvillkoren, innebärande att för valbarhet till sådant ombud endast kräves behörighet att utöva prästämbetet, har basen för den prästerliga representationen väsentligt vidgats. Möjligheter beredas ej blott för skilda åsiktsgrupper utan även för präster i olika tjänstställningar att bliva representerade i kyrkomötet. Det är därför en mycket viktig uppgift att sörja för att valsystelet så utformas att angivna möjligheter kunna utnyttjas. De svårigheter av lagteknisk art som här föreläggat — väsentligen betingade av att val av prästerliga ombud av olika skäl ej kan försiggå vid en gemensam sammankomst med stiftets präster — hava i förslaget lösts på ett lyckligt sätt. Utskottet vill därför oreserverat förorda förslaget i denna del.

VI. Sättet för utseende av lekmannaombud.

Frågan om sättet för utseende av lekmannaombud är utan tvivel av central betydelse. Frågan har också visat sig vara i hög grad svårlöst. Den hittillsvarande ordningen, enligt vilken varje församlings å kyrkostämman röstberättigade lekmän äga att vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande utse en elektor, som sedan har att tillsammans med valdistriktets övriga elektorer utse lekmannaombud, har allmänt erkänts som föråldrad och föga ändamålsenlig. Då sammanträdena för val av elektorer ofta blivit mycket svagt besökta, har kyrkomötet icke fått den önskvärda förankringen i lekmannavärlden och därför ej med tillbörlig auktoritet kunnat föra dennas talan. Oberoende av invånarantalet hava vidare församlingarna haft samma inflytande på valet. Slutligen har det indirekta valförfarandet givit anledning till kritik.

För de tidigare förslag, som framkommit till frågans lösning, redogöres i Kungl. Maj:ts skrivelse, s. 19 o. f. Av de där angivna tre tänkbara vägarna (införande av en synodal organisation, övergång till direkta val och effektivisering av den indirekta valmetoden) har såväl i sakkunnigbetänkandet som i biskop Hultgrens promemoria endast den sista befunnits framkomlig. Det är också denna som i Kungl. Maj:ts förslag kommit till användning.

Utskottet har undersökt de olika möjligheterna att lösa förevarande fråga. Uppmärksamhet har även ägnats den direkta valmetoden, behandlad i sakkunnigbetänkandet å s. 93—95 och aktualiserad genom motionen nr 19 av herr Turén, vari hemställes att kyrkomötet måtte låta utarbeta förslag till direkt valförfarande enligt vissa i motionen angivna av de sakkunniga ej berörda riktlinjer men likartade med dem, som skisserats i domkapitlets i Västerås å s. 35 i Kungl. Maj:ts skrivelse omnämnda yttrande. Det har uppenbarligen icke varit för utskottet möjligt att såsom motionären påyrkat utforma dessa riktlinjer till ett lagförslag. Utskottet har emellertid blivit övertygat om att den angivna vägen icke är framkomlig och har därför liksom de sakkunniga och Kungl. Maj:t stannat för det tredje alternativet: en effektivisering av den indirekta valmetoden. Utskottet kan sålunda icke tillstyrka förevarande motion.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna valmetoden har närmare motiverats av departementschefen (s. 35—43). Här diskuteras såväl de sakkunnigas som biskop Hultgrens förslag. Enligt det sistnämnda, som erkännes innebära betydande fördelar, skulle varje pastorat utse en elektor för varje påbörjat 5 000-tal av folkmängden. Valet skulle förrättas av kyrkofullmäktige, där sådana finnas, i andra fall av kyrkorådet. I två- eller flerförsamlingspastorat skulle elektorer utses av särskilda delegerade, valda av kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, av kyrkorådet. Departementschefen har icke heller ansett denna metod tillfredsställande och har därvid tagit hänsyn särskilt till den kritik, som framställts av Svenska stadsförbundets styrelse och av statistiska centralbyrån. Mot användandet av kyrkorådet som

valkorporation anföres, att detta »ej är församlingens beslutande organ utan endast dess förvaltningsorgan». Kyrkomötet betecknas som en folkrepresentation, och endast en sådan anordning anses kunna godtagas, som — enligt statistiska centralbyråns yttrande — »på ett tillfredsställande sätt representerar stiftets olika församlingar». Problemets svårighet karakteriseras i anslutning till Svenska stadsförbundets styrelses yttrande sålunda, att det gäller att finna en formel för val av en till numerären starkt begränsad riksrepresentation på basis av de synnerligen heterogena enheter, som kyrkoförsamlingarna utgöra. I anslutning till dessa synpunkter motiveras den indelning i distrikt och den starkt progressiva valordning, som fått sin utformning i Kungl. Maj:ts förslag.

Andra metoder för utseende av lekmannaombud förordas *dels* av herr Sundberg i motionen nr 20, vari yrkas att det nuvarande valsättet bibehålles med den jämkning av antalet elektorer, som kunde föranledas av ett hänsynstagande till församlingarnas olika invånarantal, *dels* i motionen nr 42, av herr Giertz m. fl., som utmynnar i yrkandet att kyrkomötet ville företaga sådan ändring av det framlagda förslaget, att valen av lekmannaombud (resp. av elektorer för utseende av sådana ombud) komme att för rättas av lekmännen i pastoratets eller församlingens kyrkoråd och icke av kyrkofullmäktige. Detta motiverades därmed, att kyrkomötet framför allt har att representera »den svenska kyrkan, hennes tro och hennes verksamhet», och att kyrkomötet skulle riskera att mista denna karaktär, om valen av lekmannaombud ytterst skulle bero på de ofta efter politiska grunder sammansatta kyrkofullmäktigekorporationerna.

Under behandlingen i utskottet har med styrka framhållits, att kyrkomötet icke är att betrakta som en folkrepresentation i vanlig mening. Det består av ombud för svenska kyrkan, och denna är till sitt väsen icke främst ett visst antal individer, utan en levande andlig storhet, som tagit gestalt i de församlingar, som växt fram kring sockenkyrkorna och som uppbyggas genom ord och sakrament. Kyrkan äger bestånd framför allt i och genom denna verksamhet. Dessa synpunkter, som kommit till uttryck särskilt i motionen nr 42, finner utskottet vara av synnerlig vikt för frågans bedömande. Det är uppenbart, att skälig hänsyn måste tagas jämväl till den numeriska synpunkten, men denna måste på lämpligt sätt avvägas mot kravet på att församlingarna snarare än individerna böra vara de primära enheter, på vilka kyrkans representation uppbygges. I Kungl. Maj:ts förslag har enligt utskottets mening de numeriska synpunkterna kommit att i alltför hög grad dominera, framför allt genom distriktsindelningen och den obegränsade progressionen i fråga om antalet elektorer.

Det har inom utskottet övervägts, om möjlighet skulle finnas att så gestalta elektorsförsamlingen att den i huvudsak komme att sammanfalla med den församling, som har att förrätta val av lekmannaedamot i domkapitel. I sådant fall skulle väl bestämmelserna i lagen om domkapitel 4 § mom. 2 behöva något revideras, men genom en senare justering av detta moment skulle en i båda fallen fungerande lekmannarepresentation inom

stiftet kunna erhållas, vilket utan tvivel i flera avseenden vore värdefullt. Härigenom skulle också de synpunkter, som anföras i motionen nr 42, bliva beaktade. De principiella betänkligheter, som anförts mot att i någon form bygga även kyrkomötesvalen på organisationen inom pastoraten, har utskottet icke funnit ensamt avgörande. Men då det av den föregående utredningen framgått, att det stöter på mycket stora tekniska svårigheter att på ett fullt tillfredsställande sätt gestalta en sådan valorganisation och grunderna för det i Kungl. Maj:ts skrivelse framlagda förslaget genom en sådan ändring skulle avsevärt rubbas, har utskottet icke ansett sig kunna förorda detta förslag.

De farhågor för en politisering av kyrkomötesvalen, som uttalas i motionen nr 42, sakna enligt utskottets mening icke helt betydelse. Risken ligger icke däri, att vissa samhällsgrupper skulle få ett avsevärt ökat inflytande på kyrkomötets sammansättning — detta synes snarare vara att räkna som en vinning — utan fastmer däri, att en för kyrkan främmande politisk partigruppering skulle komma att inympas i dess organisation. Men denna risk skulle avsevärt minskas, om valen av elektorerna och delegerade regelbundet förbereddes av kyrkoråden, i vilka de kyrkliga synpunkterna kunna antagas komma att bliva beaktade. Det uttalas av departementschefen, att dessa val kunna beredas av kyrkorådet. Utskottet finner det angeläget, att det i lagen stadgas, att sådan beredning skall äga rum. Det är av betydelse ej minst i de fall, där valet av elektorerna eller delegerade skall ske på kyrkostämman. Denna kan komma att bliva lika fåtaligt besökt som den nu stadgade valsammankomsten, men olägenheten härav skulle väsentligen motverkas genom kyrkorådets beredning av ärendet.

Betänkligheterna mot bestämmelserna i 7 § i Kungl. Maj:ts förslag grundas jämväl därpå, att dessa skulle medföra, att landsförsamlingarnas inflytande på kyrkans representation skulle i alltför hög grad minskas. Då folkmängden i ett valdistrikt i varje fall skulle överstiga 5 000, bleve följden, att sammanslagning av pastorat skulle ske i mycket stor omfattning. Då därjämte den föreslagna obegränsade progressionen skulle tillföra de folkrika stadspastoraten ett mycket stort antal elektorerna, bleve i vissa fall — alldeles särskilt i Stockholms stift — landsbygdspastoraten tillbakasatta på ett sätt, som skulle stå i skarp strid med den ovan hävdade principen om församlingarnas och den kyrkliga verksamhetens betydelse i den kyrkliga organisationen. Det skulle därför utan tvivel vara önskvärt, att varje pastorat finge utgöra ett eget valdistrikt. Men då detta måhända skulle innebära ett alltför radikalt ingrepp i det framlagda förslaget, vill utskottet inskränka sig till att föreslå, att minimigränsen för ett valdistrikt sättes till 3 000 i stället för till 5 000. Därjämte finner utskottet det vara av väsentlig betydelse, att det antal elektorerna, som kunna utses av en församling, icke får överstiga 10. Detta innebär en inskränkning endast för pastorat av en sådan storlek, att deras förekomst inom den nuvarande kyrkliga organisationen måste betecknas som en anomali. Av liknande skäl bör antalet delegerade, som kunna utses av en församling, begränsas. För att icke

delegeradeorganisationen skall bliva mer vidlyftig än nödigt, kan den övre gränsen lämpligen sättas vid 9 delegerade, vilket antal inträder vid en folkmängd av mer än 18 000 invånare. Även i det fåtal fall, då församlingar med större folkmängd ingå i distrikt, torde denna starkare begränsning icke innebära någon inskränkning i sådana församlingars möjlighet att i tillbörlig utsträckning göra sitt inflytande gällande vid elektorsvalet.

Utskottet finner det också angeläget att den i 7 § 1 mom. uttalade principen, att distriktsindelningen »såvitt det lämpligen kan ske» skall ansluta sig till den gällande pastoratsindelningen, beaktas i största möjliga utsträckning.

Det har av flera myndigheter uttalats och jämväl av departementschefen erkänts, att den föreslagna delegeradeinstitutionen har vissa nackdelar. Detta har ock utskottet uppmärksammat. Själva valproceduren blir tung, och valsystemets medelbara karaktär blir ännu mer framträdande. Utskottet har dock ej ansett dessa olägenheter vara så stora, att det på denna punkt velat föreslå någon förändring i förslaget. Det förtjänar att påpekas, att den av utskottet påyrkade sänkningen av minimigränsen för valdistrikt skulle avsevärt inskränka antalet av de fall, där elektorerna måste utses av delegerade, och utskottet finner häri ett ytterligare skäl för detta sitt yrkande.

Förekomsten av kyrkliga samfälligheter innebär en ytterligare komplikation, som i förslaget beaktats. Utskottet har ej funnit anledning till någon erinran på denna punkt men anser sig böra komplettera den översikt (s. 41 o. f.) som departementschefen lämnat angående de verkningar förslaget kommer att få för de kyrkliga samfälligheterna. Enligt översikten skall en församling, som har mer än 5 000 invånare och bildar ett pastorat, städse för sig utse elektorerna. Huruvida församlingen ingår i kyrklig samfällighet, omfattande alla i lagen om församlingsstyrelse avsedda kyrkliga angelägenheter, är här utan betydelse. Församlingar av denna typ äro exempelvis de till Malmö stad hörande. Då dessa församlingar äro befriade från skyldighet att hava kyrkofullmäktige, kommer val av elektorerna att förrättas å kyrkostämman. Så blir även fallet i Göteborg, men grunden härtill är den, att församlingarna därstädes enligt lagen den 12 juni 1931 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg bilda en kyrklig samfällighet allenast för vården av vissa kyrkliga angelägenheter. Den av lagrådet föreslagna och i lagförslaget vidtagna modifieringen av det moment, som behandlar samfälligheternas ställning (7 § 8 mom. i det för kyrkomötet framlagda lagförslaget), synes vara betingad av behovet att i lagtexten få full klarhet i förevarande frågor.

Det har således med hänsyn till de olikartade organisatoriska förhållandena ej varit möjligt att i alla fall undvika kyrkostämmorna såsom valkorporation vid val av elektorerna. De av såväl de sakkunniga som departementschefen påtalade olägenheterna med en sådan ordning torde emellertid ej oväsentligt komma att minskas, därest såsom utskottet föreslagit valen skola vara beredda av vederbörande församlings kyrkoråd.

Efter att omsorgsfullt ha prövat de olika möjligheterna till en sådan förändring av förslaget, att särskilt församlingsprincipen bättre skulle kunna komma till uttryck, och jämväl beaktat de synnerliga svårigheter det medför att i större utsträckning ersätta en av lagrådet prövad och av Kungl. Maj:t föreslagen text med en annan, av kyrkomötet i detalj utformad lydelse, har utskottet sålunda stannat för att allenast föreslå följande ändringar i 7 §:

1 mom. Indelningen av valkretsarna i distrikt överflyttas från Konungen till domkapitlet, som måste anses äga erforderlig kompetens för denna uppgift. Talet 5 000 utbytes mot 3 000.

2 mom. Antalet elektorers maximeras på så sätt, att i intet distrikt må utses mer än 10 elektorers. Vidare har en omformulering skett för att få en logisk anknytning till den under 1 mom. föreslagna ändringen av grunderna för distriktsindelningen.

4 mom. Antalet delegerade begränsas till högst 9.

5 mom. I detta moment hava de av utskottet hävdade synpunkterna angående obligatorisk beredning av val, som förrättas av kyrkofullmäktige eller å kyrkostämman, kommit till uttryck.

Beträffande innebörden i övrigt av detta moment anser sig utskottet böra erinra om att avfattningen av detsamma skett efter förslag av lagrådet. Momentet ersätter de under § 7 mom. 6 och 10 i det till lagrådet remitterade förslaget intagna bestämmelserna om proportionellt valsätt. I vilka fall och på vad sätt val skall vara proportionellt, har således endast indirekt kommit till uttryck. Detta gäller även val, som förrättas av delegerade. Med hänsyn till önskvärdheten av lättfattliga bestämmelser på denna viktiga punkt har utskottet övertvägt, huruvida icke i momentet borde intagas en uttrycklig bestämmelse i ämnet. På grund av de lagtekniska svårigheter, som äro förenade härmed, har emellertid utskottet stannat vid att ej föreslå någon ändring i förevarande hänseende.

VII. Formerna för kyrkomötets arbete.

Mot den föreslagna utsträckningen av sammanträdestidens längd från 30 till 35 dagar har utskottet intet att erinra men förutsätter, att frågan om en ytterligare utsträckning upptages till förnyat övervägande i samband med den prövning av frågan om tidsintervallen mellan kyrkomötena, som ställts i utsikt. Förhållandena vid de senaste kyrkomötena och särskilt vid innevarande möte hava otvetydigt givit vid handen, att en utsträckning till exempelvis 40 dagar i och för sig är påkallad.

Vid granskningen av förslaget i vad rör kyrkomötets utskott har utskottet övertvägt, huruvida icke de uppgifter som åvila expeditionsutskottet — i analogi med vad som gäller beträffande riksdagen — kunde överflyttas på vederbörande utskott och mötets kansli. På grund av dessa utskotts stora arbetsbörda har emellertid utskottet stannat vid att icke föreslå någon ändring

på denna punkt. Ej heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot den föreslagna utskottsorganisationen och vad därmed sammanhänger.

Vidare har utskottet undersökt möjligheterna att förrätta utskottsval med acklamation efter en beredning av valen, likartade med den som föreslagits i propositionen nr 244 till 1948 års riksdag angående vissa ändringar i rege- ringsformen och riksdagsordningen; jfr §§ 50 och 75 i det av riksdagen så- som vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagna lagförslaget. Då emellertid kyrkomötet saknar motsvarighet till den talmanskonferens, som enligt propositionen skall bereda valen till riksdagens utskott, och förutsätt- ningar saknas för inrättandet av ett likartat organ inom kyrkomötet, har utskottet nödgats övergiva tanken på utskottsval med acklamation. Utskot- tet förordar därför den i lagförslaget genomförda regleringen av utskotts- valen.

Förslaget innehåller vidare bestämmelser om en kyrkomötets utrednings- nämnd. Utskottet vill understryka behovet av en sådan nämnd. Mot det sätt, varpå nämndens verksamhet reglerats, har utskottet intet att erinra.

Jämväl övriga av Kungl. Maj:t föreslagna ändringar i kyrkomötesförord- ningen, avseende kyrkomötets arbetsformer, anser utskottet sig böra till- styrka.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att kyrkomötet, med förklarande att det vid Kungl. Maj:ts förevarande skrivelse fogade förslaget till kyrkomö- tesförordning icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte i anledning av skrivelsen och motionen nr 21 för sin del an- taga följande

F ö r s l a g

till

F ö r o r d n i n g

angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

1 §.

Till allmänt kyrkomöte sammanträda ombud för svenska kyrkan vart femte år, å dag och ort som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.

Kyrkomötet tillkommer att upptaga kyrkliga ärenden, som Konungen till detsamma överlämnar eller varom fråga av någon dess ledamot väckes, så ock ärenden, som av nästföregående kyrkomöte överlämnats till den i 14 § omförmälda nämnden och vari denna avgivit betänkande. Mötet äger dock ej att, utöver vad i grundlag är medgivet, annat eller mera besluta än un- derdåniga utlåtanden samt föreställningar och önskningsar att hos Konung- en anmälas.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2 §.

2 §.

Ledamöterna av kyrkomötet skola vara fyrtyotvå prästerliga ombud och femtiosex lekmannaombud.

Kyrkomötet består av ett hundra ledamöter, nämligen fyrtyotre prästerliga ombud och och femtiosju lekmannaombud.

De prästerliga ombuden skola vara:

1) samtliga biskopar i stiftet eller, där någon biskop har förfall, den bland stiftets präster, som domkapitlet utser i hans ställe;

2) ombud för teologiska fakulteterna, nämligen två från vardera av rikets universitet, vilka ombud professorerna vid vardera fakulteten utse bland sig på sätt de överenskomma; samt

3) två ombud för vart och ett av stiftet utom Visby stift och ett ombud för sistnämnda stift, valda på sätt i 5 § sägs.

3) tjugosex valda ombud för stiftet, nämligen tre för Lunds stift, ett för Visby stift och två för vart och ett av de övriga stiftet.

Lekmannaombuden väljas i enlighet med bestämmelserna i 6—8 §§.

För de ovan under 3) nämnda prästerliga ombuden och för lekmannaombuden skola, till samma antal och i samma ordning som stadgas beträffande ombuden, utses suppleanter att, i händelse ombud avgå eller få förfall, inträda i deras ställe.

3 §.

3 §.

Ej må någon, som icke tillhör svenska kyrkan eller eljest saknar rösträtt å kyrkostämman eller som är i konkurstillstånd, vara kyrkans ombud vid kyrkomöte.

Den, som icke äger utöva prästämbetet, må ej vara prästerligt ombud, varom förmåles i 2 § under 3). Ej heller må den, som äger utöva detta ämbete, vara lekmannaombud.

Vad i första och andra styckena beträffande ombud är stadgat, äge motsvarande tillämpning i fråga om suppleant.

4 §.

4 §.

Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må vid kyrkomöte närvara och deltaga i överläggningarna, men i beslutet endast om de äro ombud vid mötet.

5 §.

5 §.

1 mom. Rätt att deltaga i val av prästerligt ombud, varom förmåles i 2 § under 3), och suppleant för sådant ombud tillkommer envar inom stiftet kyrkoskriven prästman, som äger utöva prästämbetet.

2 mom. Valet förrättas i den ordning, domkapitlet föreskriver, med iakttagande av följande.

Valet skall ske med slutna sedlar. Valsedel må ej upptaga flera namn än det antal ombud och suppleanter som skall väljas. Namnen skola å valsedel

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

uppföras i följd, det ena under det andra. Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt. Finnas å valsedel upptagna flera giltiga namn än som är medgivet anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

Sammanräkning av de avgivna rösterna sker inför domkapitlet. Varje valsedel gäller såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels röst för det tredje och såsom fjärdedels röst för det fjärde å valsedeln upptagna namnet.

Valda till ombud äro *om ett ombud skall väljas, den som erhållit högsta rösttalet och, om två ombud skola väljas, de som erhållit högsta och näst högsta rösttalen.*

Valda till suppleanter äro, *om en suppleant skall väljas, den som erhållit näst högsta rösttalet och, om två suppleanter skola väljas, de som näst efter de till ombud valda erhållit högsta rösttalen. Det rösttal, suppleant uppnått, bestämmer ordningen för hans inkallande.*

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

6 §.

1 mom. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar på sätt

2 mom. Inom Visby stift väljes ett ombud och inom envar av de övriga valkretsarna det antal, som Konungen bestämmer.

3 mom. Lekmannaombuden och suppleanterna för dem väljas av elektorer, utsedda på sätt i 7 § sägs.

7 §.

1 mom. För val av elektorer indelas valkretsarna i distrikt på sätt Konungen bestämmer.

Sammanräkning av de avgivna rösterna sker inför domkapitlet. Varje valsedel gäller såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra, såsom tredjedels röst för det tredje, såsom fjärdedels röst för det fjärde, såsom femtedels röst för det femte och såsom sjättedels röst för det sjätte å valsedeln upptagna namnet.

Valda till ombud äro *den eller de som erhållit högsta rösttalen.*

Valda till suppleanter äro den eller de som näst efter *den eller de* till ombud valda erhållit högsta rösttalen. Det rösttal, suppleant uppnått, bestämmer ordningen för hans inkallande.

6 §.

1 mom. Vid val av lekmannaombud bildar varje stift en valkrets. Lunds stift utgör dock två valkretsar på sätt Konungen förordnar.

2 mom. Inom varje valkrets väljes det antal ombud, minst två, som Konungen bestämmer.

7 §.

1 mom. För val av elektorer indelas varje valkrets i distrikt på sätt domkapitlet bestämmer.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Beträffande de territoriella församlingarna skall indelningen ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera tillsammans bilda distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 5 000.

Icke territoriell församling bildar ett distrikt för sig.

2 mom. I varje distrikt utses en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare i distriktet.

3 mom. Består distrikt av en församling, väljas elektorerna av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen.

4 mom. I distrikt, som består av två eller flera församlingar, väljas elektorerna av särskilda delegerade, utsedda församlingsvis av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kyrkostämman i församlingen.

Antalet delegerade utgör för församling

med högst 500 invånare	1
» mer än 500 men högst 1 500 invånare	2
» » 1 500 » » 3 000 »	3
» » 3 000 » » 5 000 »	4
» » 5 000 » » 7 500 »	5
» » 7 500 » » 10 500 »	6
» » 10 500 » » 14 000 »	7
» » 14 000 » » 18 000 »	8.

(Utskottets förslag.)

Beträffande de territoriella församlingarna skall indelningen ske sålunda, att församlingarna var för sig eller två eller flera tillsammans bilda distrikt i anslutning, såvitt det lämpligen kan ske, till den gällande pastoratsindelningen samt att, om särskilda skäl ej föranleda annat, invånarantalet i varje distrikt överstiger 3 000.

2 mom. I varje distrikt utses en elektor, om antalet invånare i distriktet ej överstiger 5 000, och ytterligare en elektor för varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 5 000; dock må ej i något distrikt utses flera elektorer än tio.

Antalet delegerade utgör för församling

med högst 500 invånare	1
» mer än 500 men högst 1 500 invånare	2
» » 1 500 » » 3 000 »	3
» » 3 000 » » 5 000 »	4
» » 5 000 » » 7 500 »	5
» » 7 500 » » 10 500 »	6
» » 10 500 » » 14 000 »	7
» » 14 000 » » 18 000 »	8
» » 18 000	9

För varje påbörjat 5 000-tal invånare utöver 18 000 utses ytterligare en delegerad.

Valbar till delegerad är den som är röstberättigad å kyrkostämman i församlingen; dock ej den som äger utöva prästämberet.

Elektorsval genom delegerade skall ske inför ordföranden i kyrkofullmäktige eller, där sådana icke finnas, ordföranden å kyrkostämman i den till folkmängden största av de i distriktet ingående församlingarna.

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

5 mom. Val av elektorer och delegerade skola ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd.

5 mom. Val av elektorer och delegerade skola ske på samma sätt som val av ledamöter i kyrkoråd. *Valen skola, där de ej förrättas av delegerade, vara beredda av kyrkorådet.*

6 mom. Jämte elektorererna skola på enahanda sätt utses lika många ersättare. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas.

7 mom. Valbar till elektor och ersättare är den som är röstberättigad å kyrkostämma inom distriktet; dock ej den som äger utöva prästämberet.

8 mom. Ingår församling i kyrklig samfällighet, som avser alla i lagen om församlingsstyrelse åsyftade kyrkliga angelägenheter och ej omfattar två eller flera pastorat, skall vad ovan i denna paragraf stadgats om församling i stället äga tillämpning å samfälligheten.

9 mom. Angående besvär över val av delegerade, elektorer och ersättare skall vad i lag finnes stadgat om besvär över val av ledamöter i kyrkoråd äga motsvarande tillämpning.

8 §.

8 §.

1 mom. För val av lekmannaombud och suppleanter för dem skola elektorererna inom varje valkrets sammankomma inför en av domkapitlet förordnad valförrättare.

2 mom. Domkapitlet bestämmer tid och ställe för valet samt meddelar de närmare föreskrifter som må erfordras.

3 mom. Val av lekmannaombud skall, där två eller flera personer skola utses, vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1; och lände därvid till efterrättelse vad om proportionellt valsätt är stadgat beträffande val inom kyrkofullmäktige.

Där valet icke sker proportionellt, skola elektorererna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många personer, som skola väljas. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Om ej därvid ombud till stadgat antal utsetts, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den eller de vid berörda omröstning utsedda erhållit högsta rösttalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de å förteckningen uppförda personerna; och äro de valda, som då erhållit de flesta rösterna. Mellan lika rösttal avgör lotten.

4 mom. Vid val av suppleanter för lekmannaombuden skall vad i 3 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning. Sker ej valet proportionellt, skall

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till kyrkomötet.

5 mom. Elektor äger att för resa, som påkallas av uppdraget, åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet. Ersättningen gäldas, då elektorn utsetts för en församling, av denna och i andra fall till lika delar av de i distriktet ingående församlingarna.

9 §.

9 §.

Därest någon väljes till ombud vid kyrkomöte för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma för vilken valkrets han vill anses vald; och åligger det honom att hos vederbörande domkapitel göra skyndsamt anmälan därom.

10 §.

10 §.

Klagan över val till ombud vid kyrkomöte fullföljes hos Konungen genom besvär, som inom trettio dagar efter valet skola hava inkommit till justitiedepartementet för att i Konungens regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

11 §.

11 §.

Vid kyrkomöte föres ordet av ärkebiskopen eller den bland övriga biskopar, som Konungen, för den händelse ärkebiskopen har förfall, därtill förordnar.

12 §.

12 §.

De till kyrkomöte från Konungen hänskjutna ärendena böra företrädesvis förekomma till behandling.

Fråga, vilken enligt vad i 1 § är sagt av någon kyrkomötets ledamot väckes, skall såsom motion för mötet framläggas inom åtta dagar efter den, till vilken mötet blivit av Konungen sammankallat; sedermera må motion icke väckas, såvida den ej omedelbarligen föranledes av redan vid mötet fattat beslut eller upptaget ärende eller annan under mötet inträffad händelse.

13 §.

13 §.

1 mom. Å varje kyrkomöte skola tillsättas följande ständiga utskott, nämligen:

ett kyrkolagsutskott, bestående av fjorton ledamöter, för behandling av kyrkolagsfrågor samt frågor om ändring i prästerskapets privilegier;

ett expeditionsutskott, bestående av sju ledamöter, för att uppsätta förslag till de skrivelser, som, till följd av mötets beslut, skola från detsamma avlåtas;

*(Kungl. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

ett ekonomiutskott, bestående av sju ledamöter, för beredande av frågor om arvoden till mötets kansli och vaktbetjäning samt om mötets övriga ekonomiska angelägenheter.

2 mom. Förekomma ärenden om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliabok, kyrkohandbok eller katekes, tillsättes för sådana ärenden ett beredningsutskott, bestående av kyrkomötets ordförande samt fjorton ledamöter, som utses genom val.

Yrkar någon ledamot av kyrkomötet, att i ärende, som avses i detta moment, före eller efter utskottsbehandlingen skall avgivas särskilt betänkande av mötets prästerliga ombud, äga dessa, där de så akta nödigt, förordna om sådan prästerlig beredning.

3 mom. Mötet äger, när sådant finnes behöfligt, tillsätta särskilt utskott för att upptaga viss fråga, som eljest tillhör kyrkolagsutskottets eller beredningsutskottets behandling.

4 mom. För beredning av de ärenden, som ej tillhöra ständigt utskotts eller beredningsutskottets behandling, må mötet tillsätta tillfälliga utskott till det antal, som av omständigheterna påkallas.

5 mom. I alla utskott skola, bortsett från beredningsutskottets självskrivne ordförande, ingå såväl prästerliga ombud som lekmannaombud så att de förras antal förhåller sig till de senares som 3 till 4.

6 mom. Efter de grunder, som angivas i 5 mom., väljas ock för varje utskott suppleanter att, när utskottsledamöter avgå eller få förfall, inträda i deras ställe. Suppleanternas antal skall motsvara de valda ordinarie ledamöternas. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

14 §.

14 §.

Varje kyrkomöte äger inom sig utse en utredningsnämnd, bestående av tre prästerliga ombud och fyra lekmannaombud, med uppgift att till nästföljande kyrkomöte bereda samt avgiva yttranden och förslag i sådana ärenden, som mötet i anledning av vid mötet väckta motioner överlämnat till nämnden. Jämte ledamöterna utses lika antal suppleanter.

Beträffande sättet för val av ledamöter och suppleanter i nämnden gäller vad som är stadgat om val till kyrkomötets utskott.

Nämndens verksamhet skall vara avslutad inom tid som Konungen bestämmer, högst ett år efter kyrkomötets slut; dock äger Konungen medgiva, att nämnden även sammanträder under högst två månader närmast före nästföljande kyrkomötes början.

Instruktion för nämnden fastställs av Konungen efter förslag av kyrkomötet.

15 §.

15 §.

1 mom. Varje kyrkomötets ledamot äger i alla frågor en röst. Omröstning skall ske öppet. Utom i fall som avses i 2 mom. bestämmes utgången

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

genom enkel pluralitet av de avgivna rösterna. Befinnas de avgivna rösterna lika delade, nedlägga ordföranden i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av mötets ledamöter på anmodan av ordföranden upptager ur rösturnan.

2 mom. I fråga om antagande av eller ändring i bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes erfordras för bifall, att två tredjedelar av närvarande ledamöter äro ense.

16 §.

16 §.

Alla val inom kyrkomötet skola ske med slutna sedlar. Är ej fråga om sådant val till utskott, som enligt vad nedan sägs skall ske proportionellt, iakttages därvid, att namnsedlarna för att bliva gällande skola vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val erhållit lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Val till utskott skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många ledamöter, som motsvara det tal, vilket erhålles, om kyrkomötets hela ledamotsantal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Beträffande förfarandet vid sådant val skall gälla vad som stadgats om proportionellt val till riksdagens utskott.

17 §.

17 §.

Äro ej kyrkomötets förhandlingar avslutade inom trettiofem dagar, äger Konungen ändock efter utgången av denna tid upplösa mötet.

18 §.

18 §.

Arvode till kyrkomötets ledamöter och ledamöterna i utredningsnämnden så ock övriga kostnader för mötet och nämnden skola gäldas av allmänna medel.

19 §.

19 §.

De ytterligare föreskrifter rörande kyrkomötets arbetsätt, som kunna anses nödiga, äger mötet fastställa i särskild arbetsordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1950, då förordningen den 16 november 1863 (nr 61) angående allmänt kyrkomöte upphör att gälla.

2) att motionerna nr 18, 19, 20 och 42 icke måtte till någon kyrkomötets åtgärd föranleda; samt

3) att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sättet för granskningen av valda ombuds vid kyrkomötet fullmakter.

Stockholm den 3 december 1948.

På kyrkolagsutskottets vägnar:

EDV. RODHE.

Reservationer:

1) av herr *Staxäng*, som ansett,

a) att utskottets yttrande under VI angående sättet för utseende av lekmanombud (s. 10—14) bort hava följande lydelse:

Frågan om — — — (= utskottet) — — — av ärendet.

Betänkligheterna mot — — — (= utskottet) — — — eget valdistrikt. Men då detta måhända skulle innebära ett alltför radikalt ingrepp i det framlagda förslaget, vill utskottet inskränka sig till att föreslå, att minimigränsen för ett valdistrikt sättes till 2 000 i stället för till 5 000. Därjämte finner utskottet det vara av väsentlig betydelse, att det antal elektor, som kunna utses av en församling, icke får överstiga 5. Detta innebär — — — (= utskottet) — — — församlings kyrkoråd.

Efter att — — — (= utskottet) — — — ändringar i 7 §:

1 mom. Indelningen av — — — (= utskottet) — — — denna uppgift. Talet 5 000 utbytes mot 2 000.

2 mom. Antalet elektor — — — (= utskottet) — — — mer än 5 elektor. Vidare har — — — (= utskottet) — — — förevarande hänseende.

b) att utskottets hemställan på förevarande punkt bort hava följande lydelse:

Under åberopande — — — (= utskottet) — — — följande

Förslag
till

Förordning
angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

1 §.

Till allmänt — — — (= utskottet) — — — i 7 § sägs.

7 §.

7 §.

1 mom. För val — — — (= utskottet) — — — *Konungen* bestämmer.

1 mom. För val — — — (= utskottet) — — — *domkapitlet* bestämmer.

Beträffande — — — (= utskottet) — — — överstiger 5 000.

Beträffande — — — (= utskottet) — — — överstiger 2 000.

Icke territoriell — — — (= utskottet) — — — för sig.

2 mom. I varje — — — (= utskottet) — — — *än fem*.

2) av herr *Turén* i anledning av det föreslagna sättet för utseende av lekmannaombud.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 30 december 1948.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anför efter gemensam beredning med statsrådet Quensel:

I skrivelse till kyrkomötet den 29 oktober 1948, nr 4, har Kungl. Maj:t under åberopande av skrivelsen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, begärt kyrkomötets förklaring, huruvida kyrkomötet jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen för sin del godkände vid skrivelsen fogat förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning).

I skrivelse den 8 december 1948, nr 23, har kyrkomötet, under åberopande av vad som anförts i kyrkolagsutskottets betänkande nr 19 ävensom i en vid betänkandet fogad, av herr Staxäng avgiven reservation, anmält, att kyrkomötet, som funnit sig icke kunna oförändrat antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, för sin del antagit det förslag till kyrkomötesförordning, som av utskottet i betänkandet framlagts, dock med den ändringen, att 7 § 1 mom. erhållit den i nämnda reservation förordade lydelsen.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet genom utdrag av protokollet inhämtas över det av kyrkomötet för dess del godkända förslaget, i vad detta skiljer sig från det vid Kungl. Maj:ts skrivelse fogade förslaget.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Georg Dahlin.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 30 december 1948.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden GEIJER,
 DAHLMAN,
 LECH,
regeringsrådet QUENSEL.

Enligt lagrådet den 30 december 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet samma dag, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över ett av kyrkomötet för dess del antaget förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning) i vad det skilde sig från det vid Kungl. Maj:ts skrivelse till innevarande års kyrkomöte den 29 oktober 1948, nr 4, fogade förslaget i ämnet.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av tillförordnade kanslirådet S. Sjöberg.

Lagrådet lämnade förslaget, i vad det utgjorde föremål för lagrådets granskning, utan anmärkning.

Ur protokollet:
Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 30 december 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådet Quensel anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut denna dag till lagrådet remitterade förslaget till *förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)*.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

Det av kyrkomötet antagna förslaget skiljer sig från det till mötet hänskjutna i följande hänseenden.

Antalet ledamöter av kyrkomötet utökas från 98, som Kungl. Maj:t föreslagit, till 100 på så sätt, att för Lunds stift utses ytterligare ett prästerligt ombud och för Visby stift ytterligare ett lekmannaombud. — Uppgiften att genomföra indelningen av valkretsarna i distrikt för utseende av elektor överflyttas från Kungl. Maj:t till domkapitlen. Den i 7 § 1 mom. intagna generella regeln om det sätt, varpå indelningen skall ske, ändras därhän, att invånarantalet i varje distrikt skall, där ej särskilda förhållanden föranleda annat, överstiga — icke 5 000 såsom i det till kyrkomötet remitterade förslaget — utan 2 000. Antalet elektor för ett och samma distrikt maximeras till tio och antalet delegerade från en och samma församling till nio. — Val av delegerade och val av elektor, som förrättas av kyrkofullmäktige eller å kyrkostämma, skola vara beredda av kyrkorådet.

Emot kyrkomötets förslag om utökning av antalet ledamöter har jag icke något att invända.

Vad beträffar de av kyrkomötet vidtagna ändringarna av bestämmelserna rörande distriktsindelningen av valkretsarna och sättet i övrigt för utseende av elektor vill jag till en början erinra om de stora svårigheter som möta när det gäller att ernå en lämplig lösning av frågan om utseendet av lekmannaombuden i kyrkomötet. Såsom framgår av statsrådsprotokollet för den 15 oktober 1948 ha ett flertal olika förslag framkommit under den förberedande behandlingen av detta ärende. Det till kyrkomötet remitterade förslaget byggde på tanken, att församlingarna skulle vara representerade i kyrkomötet i förhållande till sin folkmängd och att distrikten borde göras så

stora, att som regel minst två elektorers skulle utses för varje distrikt. Kyrkomötet har däremot hävdad att större hänsyn bör tagas till församlingarna såsom sådana. Enligt mötets mening skulle i annat fall landsbygdsförsamlingarnas inflytande minskas i alltför hög grad. De ändringar, som kyrkomötet vidtagit i denna del av förslaget, avse att i möjligaste mån tillgodose nämnda synpunkter. Ehuru ändringarna medföra, att möjligheterna minskas för olika åsiktsgrupper att genom proportionella val bli företrädare i kyrkomötet, har jag funnit vad av kyrkomötet åberopats till stöd för ändringarna så tungt vägande att jag, om ock med stor tvekan, ansett mig böra biträda mötets förslag i denna del.

Jämväl den av kyrkomötet införda bestämmelsen om kyrkorådets medverkan vid beredning av vissa val anser jag mig kunna godtaga.

Till frågan om den av kyrkomötet begärda utredningen angående sättet för granskning av fullmakter för valda ombud vid kyrkomötet torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Under åberopande av vad förut anförts hemställer föredraganden, att det av kyrkomötet antagna förslaget till *förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Georg Dahlin.

Innehållsförteckning.

	sid
Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)	3
Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet	9
Förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)	10
Utdrag av statsrådsprotokoll för den 15 oktober 1948	
I. <i>Inledning</i>	22
De aktuella frågorna s. 14. — Sakkunniga och remissmyndigheter s. 15. — Kyrkomötets nuvarande befogenheter, sammansättning och verksamhetsformer s. 15. — De sakkunnigas förslag i huvuddrag s. 17.	
II. <i>Sättet för utseende av lekmannaombud</i>	26
1. Gällande ordning	26
2. Tidigare reformförslag	27
3. Sakkunnigbetänkandet	28
4. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet	36
5. Hultgrens promemoria	37
6. Remissyttranden över Hultgrens promemoria	39
7. Departementschefen	43
III. <i>De prästerliga ombuden</i>	51
1. Gällande bestämmelser och praxis	51
2. Tidigare reformförslag	52
3. Sakkunnigbetänkandet	52
4. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet	57
5. Hultgrens promemoria och däröver avgivna yttranden	58
6. Departementschefen	60
IV. <i>Antalet ledamöter i kyrkomötet samt proportionen mellan antalet lekmannaombud och prästerliga ombud</i>	62
1. Historik	62
2. Sakkunnigbetänkandet	63
3. Remissyttranden över sakkunnigbetänkandet	64
4. Hultgrens promemoria och däröver avgivna yttranden	65
5. Departementschefen	67
V. <i>Formerna för kyrkomötets arbete</i>	68
1. Sakkunnigbetänkandet	68
2. Remissyttranden och Hultgrens promemoria	74
3. Departementschefen	76
VI. <i>Tidpunkten för ikraftträdandet av ny kyrkomötesförordning m. m. och departementschefens hemställan</i>	80

Bilagor:

Sammanställning av gällande och föreslagna system för utseende av lekman- nannaombud	82
Det till lagrådet remitterade förslaget till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning)	84
Utdrag av lagrådets protokoll för den 29 oktober 1948	97
Utdrag av statsrådsprotokoll för den 29 oktober 1948	102
Kyrkomötets skrivelse 1948 nr 23	104
Kyrkolagsutskottets betänkande nr 19	105
I. Lagförslagets huvudsakliga innehåll	106
II. Lagförslagets systematiska uppställning och vissa detaljfrågor	107
III. Kyrkomötets sammansättning	109
IV. Valbarhetsvillkoren	111
V. Sättet för utseende av prästerliga ombud	113
VI. Sättet för utseende av lekmannaombud	114
VII. Formerna för kyrkomötets arbete	118
Förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförord- ning)	119
Reservationer	127
Utdrag av statsrådsprotokoll för den 30 december 1948 angående remiss till lag- rådet	129
Utdrag av lagrådets protokoll för den 30 december 1948	130
Utdrag av statsrådsprotokoll för den 30 december 1948 angående proposition till riksdagen	131